

De Congolese roeping van de Sint-Andriesabdij

Een analyse van de institutionele en persoonlijke drijfveren
van de benedictijnse missie in Katanga

Stijn Steens

Masterproef aangeboden binnen de opleiding
master in de geschiedenis

Promotor: prof. dr. Kim Christiaens

Academiejaar: 2022-2023

249 714 tekens



Ik verklaar me akkoord met de code of conduct van de faculteit Letteren voor
geloofwaardig auteurschap

Abstract

Historici buigen zich geregeld over de populaire vraag hoe missie en kolonialisme zich in het verleden tot elkaar verhielden. Gewoonlijk kijken onderzoekers dan naar missionering vanuit een koloniaal perspectief en analyseren ze de politieke, economische, sociale en culturele kant van het missieverhaal. Deze masterproef vertrekt echter vanuit het perspectief van de missionarissen zelf en het instituut waaraan zij verbonden waren. Concreet wordt de missie van de benedictijnse Sint-Andriesabdij van Zevenkerken naar Katanga in Zuid-Oost-Congo bestudeerd.

In het najaar van 1910 stuurde de Sint-Andriesabdij een eerste groep van vijf pioniers naar Katanga in Belgisch-Congo. Deze thesis onderzoekt welke ideeën aan de basis lagen van de missiedrang van de Sint-Andriesabdij en waarom de abdij in 1910 een missie in Katanga aanvatte. De onderzoeksperiode omvat de lange aanloop naar de missie startend in de tweede helft van de negentiende eeuw en de beginperiode van de missie die eindigt met het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog. De werken van Christian Papeians de Morchoven over de geschiedenis van de Sint-Andriesabdij worden daarbij als bronnen gebruikt, aangevuld met de jaargangen 1909-1914 van het missietijdschrift van de abdij. Daarnaast worden de persoonlijke motivatie en ervaringen van zes benedictijnse missionarissen in Katanga bestudeerd voor de periode 1910-1914. Dat wordt geanalyseerd aan de hand van brieven die de missionarissen naar abt Théodore Nève stuurden.

Centraal in de verklaring voor de missiedrang van de Sint-Andriesabdij staat haar stichter, dom Gérard van Caloen. Zijn ideaalbeeld van het benedictijnse leven bestond uit missionering en onderwijs. Die visie werd door vele factoren beïnvloed. De sociale achtergrond van van Caloen, zijn trouw aan de paus en de centrale kerkelijke instellingen in Rome, een romantische idealisering van de kerstening in de middeleeuwen en het geloof in de maakbaarheid van de samenleving speelden allemaal een rol in het vormen van het missionaire gedachtegoed van dom Gérard.

De keuze om in 1910 een missie in Katanga te starten, was niet zo evident. Toch waren er argumenten om het wel te doen, zoals steun van de Belgische regering en het koningshuis. Het vooruitzicht om de invloed van protestantse zendelingen en vrijmetselarij in de kolonie te bestrijden motiveerde de abdij. Wedijver met de benedictijnse abdij van Maredsous en aanmoedigingen van paus Pius X gaven uiteindelijk de doorslag.

De persoonlijke motivatie van individuele benedictijnse missionarissen in Katanga liep sterk uiteen. Religieuze en koloniale factoren als de drang om te evangeliseren en dus beschaving te brengen, vormden de basis voor hun roeping als missionaris. Concurrentie met protestanten en vrijmetselaars speelde voor de missionarissen een belangrijke rol. Interne competitie met andere katholieke orden situeerde zich vooral op een hoger niveau, gewone benedictijnen waren daar minder mee bezig. In Belgisch-Congo konden de Belgische missionarissen daarnaast ook het vaderland dienen. Voor de pioniers was ook het avontuurlijke aspect van hun missie in Katanga niet te onderschatten. Verschillende elementen zorgden er echter ook voor dat de motivatie van de missionarissen onder druk kwam te staan. De ene missionaris was gelukkig en wou nergens anders zijn, de andere wou niets liever dan terug te keren naar het leven als monnik in de Sint-Andriesabdij.

Dankwoord

Graag wil ik een woord van dank richten aan enkele personen die een belangrijke bijdrage hebben geleverd aan deze masterproef. Eerst en vooral wens ik mijn promotor, prof. dr. Kim Christiaens, hartelijk te bedanken. Zijn nauwgezette feedback en waardevolle suggesties hebben deze thesis mee vorm gegeven en naar een hoger niveau getild. 'Duc in altum', ga naar het diepe, zoals hij zei, verwijzend naar het motto van de abdijschool van Zevenkerken. Ik ben dankbaar dat ik via professor Christiaens de bijzondere Sint-Andriesabdij van Zevenkerken heb leren kennen en mij heb kunnen verdiepen in het interessante onderwerp van missionering. De inzichten en kennis uit het vak 'Religion, Politics and Society in Europe after 1800' dat ik dit academiejaar bij hem volgde, sloten zeer nauw aan bij mijn onderzoek. Daarnaast wil ik ook prof. dr. Idesbald Goddeeris bedanken voor de goede begeleiding van het masterproefseminarie en de vele nuttige opmerkingen die hij mij gaf vanuit zijn expertise op het vlak van kolonialisme en missionering.

De medewerkers van KADOC verdienen zeker ook een vermelding, talloze uren heb ik doorgebracht in de leeszaal om mijn archiefmateriaal te doorgronden. Graag bedank ik hen voor de uitstekende en vriendelijke dienstverlening. Een teken van erkentelijkheid gaat in het bijzonder naar archivaris Benoit Desmaricaux die het archief van de Sint-Andriesabdij heeft ontsloten en de uiterst nuttige inventaris heeft opgesteld. Ik wens ook de vele mensen te bedanken die oprecht interesse toonden voor mijn onderzoek, het onderwerp kan duidelijk een breed publiek bekoren.

Ten slotte ben ik vooral mijn familie dank verschuldigd voor hun morele en financiële steun. Zonder hen zou deze studie zeker niet mogelijk geweest zijn. Mijn vrienden en kleine broer zorgden voor de nodige afwisseling tijdens de vele werkuren. In het bijzonder wil ik mijn moeder bedanken die steeds bereid was om mijn teksten na te lezen en mij ten volle heeft gesteund doorheen de universitaire opleiding.

Stijn Steens

Oostakker, 4 juni 2023

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	6
1.1	<i>De Sint-Andriesabdij van Zevenkerken.....</i>	6
1.1.1	<i>Van stichting tot Grote Oorlog</i>	7
1.1.2	<i>Het interbellum</i>	10
1.1.3	<i>Van Tweede Wereldoorlog tot onafhankelijkheid van Congo (1960)</i>	13
1.2	<i>Status Quaestionis</i>	17
1.3	<i>Onderzoeksvraag.....</i>	27
1.4	<i>Selectie bronnen en methodologie</i>	28
1.4.1	<i>Eerste deel onderzoeksvraag</i>	28
1.4.2	<i>Tweede deel onderzoeksvraag.....</i>	31
2.	Institutionele drijfveren voor de missie in Katanga	35
2.1	<i>Van Caloen en het missionaire apostolaat van Sint-Andries</i>	35
2.1.1	<i>Vorming van Gérard van Caloen</i>	35
2.1.2	<i>Beuron en Maredsous.....</i>	38
2.1.3	<i>Levensmissie in Brazilië.....</i>	45
2.1.4	<i>Stichting missieprocuur Sint-Andries.....</i>	47
2.2	<i>Keuze voor Katanga in Belgisch-Congo.....</i>	49
2.2.1	<i>Belgisch-Congo: geen evidente keuze</i>	49
2.2.2	<i>Plannen van de regering en wedijver met Maredsous.....</i>	52
2.2.3	<i>De Heilige Stoel en de Congregatie Propaganda Fide</i>	56
2.2.4	<i>Stichting van een benedictijns klooster in Katanga.....</i>	59
2.2.5	<i>De Belgische monarchie.....</i>	62
3.	Persoonlijke motivatie benedictijnse missionarissen in Katanga	68
3.1	<i>Dubbele gevoelens: gedrevenheid en heimwee</i>	68
3.2	<i>Invloed nationaliteit en status.....</i>	73
3.3	<i>Fysiek en mentaal welzijn.....</i>	74
3.4	<i>Wegbereiders van de benedictijnse missie in Katanga.....</i>	78
3.5	<i>Interne concurrenten en externe tegenstanders</i>	85
4.	Conclusie	92
5.	Bibliografie	97
5.1	<i>Archivalische bronnen</i>	97
5.2	<i>Uitgegeven bronnen</i>	97
5.3	<i>Kranten.....</i>	98
5.4	<i>Websites.....</i>	98
5.4.1	<i>Afbeeldingen</i>	98
5.4.2	<i>Overig.....</i>	98
5.5	<i>Werken</i>	99

1. Inleiding

“Missionarissen fascineren.”¹ Met die woorden begint het boek uit 2021 van historicus Idesbald Goddeeris over de Vlaamse missiegeschiedenis en de manier waarop missionarissen herinnerd worden. Missiegeschiedenis is letterlijk en figuurlijk *booming business*, zowel in de academische wereld als erbuiten. Regelmatig verschijnen er boeken, artikels, scripties, documentaires en podcasts over het onderwerp. Onder missiehistorici woedt daarbij het populaire debat over de relatie tussen missie en kolonialisme. Is missie louter een pijler van kolonialisme en imperialisme of kan het er - minstens gedeeltelijk - los van gezien worden? Deze masterproef tracht geen allesomvattend antwoord te bieden op die complexe vraag, maar bekijkt het interne religieuze aspect van missionering. Ondanks de populariteit van missiegeschiedenis, worden het religieuze element en de religieuze motivatie vaak niet onderzocht. Die zaken blijven in de (academische) literatuur onderbelicht. Nochtans is dat aspect cruciaal om de verhouding tussen missie en kolonialisme te begrijpen.

1.1 De Sint-Andriesabdij van Zevenkerken

Deze masterproef handelt over de Sint-Andriesabdij van Zevenkerken en meer bepaald over haar missie in Katanga, in het zuidoosten van de huidige Democratische Republiek Congo. De benedictijnse Sint-Andriesabdij was in de twintigste eeuw een van de belangrijkste missieabdiën van de Lage Landen. De abdij met internationale allure was in verschillende landen actief, waaronder Brazilië, China en India. Honderden missionarissen kregen hun opleiding in de abdij van Zevenkerken en vertrokken vandaaruit op missie. Vele monniken van de abdij kwamen uit de sociale elite, wat ervoor zorgde dat Zevenkerken beschikte over uitstekende connecties. De Sint-Andriesabdij heeft veel impact en invloed kunnen uitoefenen onder meer via haar missietijdschrift dat een belangrijke bijdrage leverde aan de missiologie, de wetenschappelijke studie van missionering.²

¹ Idesbald Goddeeris, *Missionarissen: geschiedenis, herinnering, dekolonisering* (Leuven: LannooCampus, 2021), 8.

² An Vandenberghe, ‘Beyond Pierre Charles: The emergence of Belgian missiology refined’, in *Mission & Science: Missiology Revised/Missiologie revisitée, 1850–1940*, onder redactie van Carine Dujardin en Claude Prudhomme (Leuven: Leuven University Press, 2015), 152, 158-63; Carine Dujardin, ‘Mission research revised: Missiology as a project of modernity and a contemporary form of apologetics’, in *Mission & Science: Missiology Revised/Missiologie revisitée, 1850–1940*, onder redactie van Carine Dujardin en Claude Prudhomme (Leuven: Leuven University Press, 2015), 9-21.

De belangrijkste, meest omvangrijke en duurzaamste onderneming van de Sint-Andriesabdij was haar missie in Katanga. Recente artikels van historici Reuben Loffman en Eva Schalbroeck tonen een ontluikende interesse voor de benedictijnse missie in Katanga en voor de figuur van dom Jean-Félix de Hemptinne in het bijzonder.³ Het voorliggende onderzoek plaatst zich in dezelfde lijn als het onderzoek van Loffman en Schalbroeck. In deze thesis worden de institutionele drijfveren van de benedictijnse missie in Katanga geanalyseerd, maar ook de persoonlijke motivatie en ervaringen van individuele missionarissen in Katanga. De focus ligt daarbij op de periode voorafgaand aan de start van de benedictijnse missie naar Belgisch-Congo (tweede helft negentiende eeuw-begin twintigste eeuw) en op de pionierstijd in Katanga (1910-1914). Om een goede analyse te kunnen maken, is het belangrijk eerst een beeld te hebben van de algemene context van de abdij en vooral van haar missies. In dit eerste deel van de inleiding wordt daarom een overzicht gegeven van de geschiedenis van de abdij, waarbij de focus ligt op de verschillende missies en Katanga in het bijzonder.

1.1.1 Van stichting tot Grote Oorlog

De bezieler van de benedictijnse Sint-Andriesabdij van Zevenkerken bij Brugge was dom Gérard van Caloen (1853-1932), een monnik van de abdij van Maredsous. Hij richtte in 1899 een missieprocurer op in het huis van zijn moeder aan de Hogeweg in Sint-Andries. Het doel van de procurer bestond erin missionarissen op te leiden voor Brazilië, waar van Caloen reeds enkele jaren zelf actief was. In 1901 volgde de canonieke stichting van de eigenlijke Sint-Andriesabdij op gronden die de schoonvader van een broer van Gérard van Caloen, senator Leon van Ockerhout, hem geschonken had.⁴

De stichting kwam er ter ondersteuning van de Braziliaanse Congregatie van benedictijnse abdijen maar al snel breidde Sint-Andries haar werkingsterrein uit. In 1910 begonnen de monniken met een eigen abdijschool, naar het voorbeeld van de abdijschool in Maredsous. In datzelfde jaar vertrokken de eerste missionarissen naar Katanga onder leiding van dom Jean-Félix de Hemptinne (1876-1958), net als van Caloen, de stichter van de Sint-Andriesabdij, een

³ Reuben A. Loffman, 'De Hemptinne, the Benedictines and Catholic Assimilation on the Congolese Copperbelt, 1911–1960', *The Journal of Ecclesiastical History* 73, nr. 3 (2022): 552-71; Eva Schalbroeck, 'Centre Stage and Behind the Scenes with the "Lion of Katanga": Benedictine Jean-Félix de Hemptinne's Congolese Career, 1910–1958', *Social Sciences and Missions* 32, nr. 1-2 (2019): 105-47.

⁴ Christian Papeians de Morchoven, *De Sint-Andriesabdij Zevenkerken. I: Met dom Gérard van Caloen de geschiedenis in 1853-1912* (Tielt: Lannoo, 1998), 82, 96, 106-8; Nicolas-Norbert Huyghebaert en Christian Papeians de Morchoven, *De oude Sint-Andriesabdij 1100-1796* (Zevenkerken: Sint-Andriesabdij, 1999); 'Brazilië', Sint-Andriesabdij Zevenkerken, geraadpleegd 9 februari 2023, <https://www.abdijszevenkerken.be/abdij/geschiedenis/brazilie/>.

monnik van Maredsous. De Hemptinne, een telg van de bekende Gentse familie van textielindustriëlen, werd door Rome benoemd tot apostolisch prefect van Katanga. Monseigneur de Hemptinne groeide uit tot een van de belangrijkste figuren in Katanga, dat in 1932 een apostolisch vicariaat werd. In datzelfde jaar werd hij gewijd tot titulair bisschop van Milevum. Het aantal benedictijnse missionarissen nam gestaag toe en was verspreid over een steeds groter aantal missieposten waaronder Elisabethville, het huidige Lubumbashi.⁵



Afbeelding 1: “Jean-Félix de Hemptinne, apostolisch vicaris van Katanga en gouverneur-generaal Pierre Ryckmans, 1938”⁶

De Sint-Andriesabdij in Zevenkerken kreeg in 1912 de status van zelfstandige abdij en was dus niet langer een priorij. De nieuwe abdij werd beschouwd als een verderzetting van de oude Sint-Andriesabdij van Brugge (1117-1796), die door het Franse revolutionaire bestuur na de verovering van de Oostenrijkse Nederlanden opgedoekt was.⁷ Prior dom Théodore Nève (1879-

⁵ Papeians de Morchoven, *De Sint-Andriesabdij Zevenkerken. I*, 108, 157-85; Christian Papeians de Morchoven, *De Sint-Andriesabdij Zevenkerken. II: Nieuwe uitdagingen voor dom Théodore Nève 1912-1963* (Tielt: Lannoo, 2002), 132.

⁶ Dan Jackson [@northumbriana], ‘Belgian Gothic: Jean-Félix de Hemptinne, Apostolic Vicar of the Congo and the Colonial Governor Pierre Ryckmans, 1938’, Tweet, *Twitter*, 17 september 2015, <https://twitter.com/northumbriana/status/644619200275853312>.

⁷ Huyghebaert en Papeians de Morchoven, *De oude Sint-Andriesabdij 1100-1796*.

1963), eveneens een monnik van Maredsous, werd verkozen tot gemijterde abt van de Sint-Andriesabdij. Nève, geboren in 1879 als Jean-Baptiste Nève, kwam uit een gegoede Gentse familie: zijn vader Léon was notaris en werd in 1908 opgenomen in de erfelijke adelstand. Abt Nève zou zo'n vijftig jaar lang aan het hoofd van de abdij en haar missieposten staan.⁸



Afbeelding 2: Dom Théodore Nève, net gezegend als abt in 1912⁹

Abt Théodore Nève was pas terug van een reis naar Congo toen de Eerste Wereldoorlog losbarstte. De gemeenschap in Zevenkerken telde op dat ogenblik 60 monniken, waarvan 23 Duitsers. Dat hoge aantal Duitse leden valt eenvoudig te verklaren door de nauwe band van Sint-Andries met de aartsabdij van Beuron en de andere Duitse abdijen van de Congregatie van Beuron, waartoe ook de abdij van Maredsous behoorde. Dertien Duitse monniken kregen een oproep tot mobilisatie en vertrokken begin augustus naar Duitsland. De overige Duitse monniken “werden in september, toen Antwerpen ingenomen werd, aangemoedigd om de abdij te verlaten.”¹⁰ In oktober 1914, twee maanden na de Duitse inval in België bereikte het Duitse

⁸ Papeians de Morchoven, *De Sint-Andriesabdij Zevenkerken. II*, 19, 191-201.

⁹ Luke Dysinger, ‘Theodore Neve, O.S.B. (1879-1963)’, Luke Dysinger: Saint John’s Seminary, geraadpleegd 21 mei 2023, http://ldysinger.stjohnsem.edu/@texts2/1910_neve/00a_start.htm.

¹⁰ Ibidem, 59.

leger Brugge. Het leven in de abdij van Zevenkerken ging verder, al had de oorlog wel degelijk een ingrijpende impact op de gemeenschap. Omdat de Sint-Andriesabdij zo dicht bij het front lag, handhaafden de Duitsers er een strenge en repressieve bezetting.¹¹

Vanaf februari 1915 bracht het Duitse leger een veldhospitaal onder in de schoolgebouwen van de abdij. Abt Nève besloot om in zulke penibele omstandigheden de Mariaverering van Stella Maris opnieuw in te voeren en het klooster toe te wijden aan de Maagd Maria. Die verering was eerder door abt Henricus van den Zype in de oude Sint-Andriesabdij ingevoerd in 1631. Op 19 november 1917 kreeg de gemeenschap het bevel om de abdij te verlaten omdat de Duitsers het veldhospitaal verder wouden uitbreiden. De monniken vonden onder meer een nieuw onderkomen in de abdijen van Keizersberg en Maredsous. Abt Nève bleef echter in de buurt met enkele monniken en kon zijn gemeenschap opnieuw bijeen brengen in juli 1918 in kasteel Lisbona te Loppem. Ze gaven het kasteel de naam Bethanië, naar de plek aan de Olijfberg vlakbij Jeruzalem. Op 17 oktober 1918 arriveerden de eerste Belgische troepen in Sint-Andries en op 11 november kwam uiteindelijk een einde aan de Grote Oorlog.¹²

1.1.2 Het interbellum

Na de Eerste Wereldoorlog bleek het om evidente redenen moeilijk voor de Belgische benedictijnse abdijen van Maredsous en Keizersberg om deel te blijven van de Duitse Congregatie van Beuron. In 1920 richtte de abdij van Maredsous, op initiatief van haar abt Colomba Marmion, samen met de abdijen van Zevenkerken en Keizersberg een eigen Belgische benedictijnse congregatie op: de Congregatie van de Annunciatie van de Heilige Maagd Maria. De drie Belgische abdijen hadden nu hun eigen lot in handen en dienden geen rekening meer te houden met de aartsabdij van Beuron. De creatie van de Belgische congregatie betekende voor de Sint-Andriesabdij ook het einde van haar Braziliaanse verhaal. Ze had zich reeds in 1919 afgescheurd van de Braziliaanse Congregatie omdat die laatste geen hulp meer nodig had van Sint-Andries en de Belgische roepingen voor Brazilië gering werden. De gerevitaliseerde Braziliaanse Congregatie stond nu volledig op eigen benen, voor een groot deel te danken aan

¹¹ De Sint-Andriesabdij lag tijdens de Duitse bezetting in het 'Marinegebied'. Dat omvatte zo goed als de hele Belgische kust en het gebied rond Brugge. Het stond onder het bestuur van het Marinekorps Flandern, de lokale afdeling van de Duitse marine. Er golden veelal dezelfde erg strenge regels als in het 'Operatiegebied' aan en achter het front. De rest van België viel onder het Duitse Generaal Gouvernement en had een relatief milder regime te verduren. Ten slotte viel Oost-Vlaanderen en een deel van West-Vlaanderen en Henegouwen onder het 'Etappengebied', een overgangszone. Luc De Vos e.a., *14-18: Oorlog in België* (Leuven: Davidsfonds, 2014), 386.

¹² Papeians de Morchoven, *De Sint-Andriesabdij Zevenkerken. II*, 50-53.

monseigneur van Caloen en de steun vanuit de Congregatie van Beuron. De monnik-missionarissen van Zevenkerken vertrokken niet langer naar Brazilië, de missie in Katanga zou vanaf dan alleen maar aan belang winnen.¹³

In 1921 kon abt Théodore Nève een persoonlijk project realiseren. Hij stichtte het klooster Onze-Lieve-Vrouw van Bethanië in Loppem met als doel benedictijnse zuster-zendingen op te leiden. Die zusters zouden apostolische werken uitvoeren in de benedictijnse missieposten van Katanga. De eerste benedictinessen van Bethanië vertrokken al in 1922 naar Katanga. De zusters zouden actief zijn in verschillende missieposten en hadden hun uitvalsbasis in Jadotville, het huidige Likasi. In 1927 stichtten zij daar het klooster Saint-Sauveur. De priorij van Bethanië zou zelf nog verschillende andere missieposten en kloosters stichten, onder andere in Congo.¹⁴

De situatie waarin Katanga de enige missie van Sint-Andries was, bleef echter niet lang duren. Door goede contacten met lazarist en China-missionaris Vincent Lebbe, bestond er binnen de Sint-Andriesabdij een grote interesse voor China. Samen richtten ze het Chinees Katholiek Huis op in Leuven, een tehuis voor Chinese studenten. In 1927 vertrok dom Joliet, een monnik van Solesmes, samen met dom de Cocquéau van Zevenkerken naar China. In datzelfde jaar bood zich een opmerkelijke figuur aan bij de Sint-Andriesabdij. De diplomaat Lou Tseng Tsiang (1871-1949), voormalig premier en minister van Buitenlandse Zaken van China, begon op 56-jarige leeftijd aan zijn noviciaat. In 1935 zou hij tot priester gewijd worden en in 1946 benoemde paus Pius XII hem tot titulair abt van de voormalige Gentse Sint-Pietersabdij.¹⁵

Vanaf 1928 verbleven de twee missionarissen Joliet en de Cocquéau in Si-Sjan in het apostolisch vicariaat van Chongqing in de provincie Sichuan. Een jaar later al, op 14 december 1929, vond daar de plechtige inwijding plaats van de priorij van Sint-Petrus en Sint-Andries. De priorij telde slechts drie monniken en enkele Chinese postulanten, die zich voorbereidden op het kloosterleven en het priesterschap. Later zou dat aantal toenemen, maar nooit meer dan 16 monniken bereiken. Later bleek de stichting in het afgelegen Si-Sjan echter een vergissing: het bleek moeilijk om de nodige levensmiddelen te verkrijgen en het ontbrak er aan mogelijkheden om winstgevende activiteiten op te zetten. Een intellectuele en spirituele uitstraling werd belemmerd door de geïsoleerde locatie. Daarom nam de gemeenschap in 1944 de beslissing om te verhuizen naar Chengdu, de hoofdstad van Sichuan. Zij creëerden er het 'Chinees en Westers

¹³ Ibidem, 64–74.

¹⁴ Papeians de Morchoven, 144-49; 'De oorsprong van Bethanië', De priorij Onze-Lieve-Vrouw van Bethanië, geraadpleegd 7 februari 2023, <https://www.priorijbethanie.be/wie-zijn-wij/oorsprong/>.

¹⁵ Papeians de Morchoven, *De Sint-Andriesabdij Zevenkerken. II*, 194-211.

Cultureel Onderzoeksinstituut' om de Chinese en westerse culturen dichter bij elkaar te brengen, te onderzoeken en te waarderen. Met het doel van een klooster nog steeds in gedachten, startten de monniken in 1948 met de bouw van een nieuw monastiek centrum in Chengdu.¹⁶

De politieke situatie in China na de Tweede Wereldoorlog zou de benedictijnse missionarissen echter de das omdoen. Een voor een werden de monniken van Sint-Andries door het nieuwe communistische regime uitgewezen, de laatste in maart 1952. Het gloednieuwe gebouw van de missionarissen en de vermaarde bibliotheek werden geconfisqueerd. De Chinese monniken die trouw bleven aan de katholieke kerk en de paus, werden opgesloten en gefolterd. Negen paters van de missie in China verenigden zich en vonden een nieuwe thuis in Californië. In 1955 begonnen zij met de bouw van een nieuw klooster midden in de Mojavewoestijn ten noorden van Los Angeles. Het zou uitgroeien tot de zelfstandige 'Saint-Andrew's Abbey' van Valyermo, binnen de Congregatie van de Annunciatie.¹⁷

In Katanga had de officiële stichting van een priorij heel wat meer voeten in de aarde dan in China. Op 13 november 1930 werd de Sint-Gerarduspriorij van Kapolowe (naar Gérard van Caloen) plechtig ingewijd in het bijzijn van abt Nève en apostolisch prefect de Hemptinne. Twintig jaar na de aankomst van de eerste missionarissen vanuit Zevenkerken, werd de droom van een benedictijns klooster op Congolese bodem gerealiseerd. De nieuwe gemeenschap bestond uit dertien monniken, zes paters en zeven lekenbroeders. Later zou er echter een dam komen op de rivier Lufira waardoor het hele gebied rond Kapolowe onder water kwam te staan met een massale muggenplaag tot gevolg. De communiteit zag zich in 1947 genoodzaakt te verhuizen naar Kansenia, de plek waar de pioniers in 1910 één van de eerste benedictijnse missieposten hadden gesticht.¹⁸

Naast de missies in Congo en China, engageerde de Sint-Andriesabdij zich ook in Polen om daar de benedictijnse gemeenschap van Lubin in Poznan nieuw leven in te blazen. Zoals eerder vanuit de Braziliaanse Congregatie, kwam er een hulpkreet vanuit Polen om het benedictijnse leven daar terug te herstellen. Pater Charles van Oost trok in 1928 naar Polen en reisde het land rond

¹⁶ Papeians de Morchoven, 234, 288-90, 296-97.

¹⁷ Papeians de Morchoven, 297-301; 'Our Heritage', Saint Andrew's Abbey, geraadpleegd 9 februari 2023, <https://saintandrewsabbey.com/our-heritage/>; 'China', Sint-Andriesabdij Zevenkerken, geraadpleegd 9 februari 2023, <https://www.abdijzevenkerken.be/abdij/geschiedenis/china/>; 'Incorporated monasteries index', Congregatio Annuntiationis O.S.B, geraadpleegd 9 februari 2023, <http://www.annuntiatio.org/monasteries/incorporated>.

¹⁸ Papeians de Morchoven, *De Sint-Andriesabdij Zevenkerken. II*, 39, 128, 277-78.

op zoek naar een geschikte plek voor een nieuw klooster.¹⁹ In 1936 opende hij met enkele medebroeders tijdelijk een monastiek huis met jongensinternaat in Rabka, in het aartsbisdom Krakau. Ondertussen kregen verschillende Poolse novicen en postulanten hun opleiding in Zevenkerken om daarna als geprofeste benedictijnse monniken terug te keren naar hun thuisland. Het onderwijs in Rabka bleek echter geen interesse te wekken bij de Poolse monniken en dus zocht men al snel naar een alternatief.²⁰

Dat alternatief werd de eeuwenoude abdij van Tyniec. In 1939 stemde het kapittel van Sint-Andries in met het voorstel van de aartsbisschop van Krakau om de aartsabdij van Tyniec, een nationaal monument dat sinds de negentiende eeuw verlaten en verwaarloosd was, terug in haar oude glorie te herstellen en opnieuw te bevolken met benedictijnse monniken. In ruil daarvoor schonk het aartsbisdom van Krakau de abdij van Tyniec aan Sint-Andries. De abdij van Tyniec werd ingehuldigd op 30 juli 1939, in aanwezigheid van abt Nève. Een maand later viel Duitsland Polen binnen en verloor men in Zevenkerken het contact met Tyniec. Na de Tweede Wereldoorlog kreeg de abdij van het communistische regime uitzonderlijk subsidies voor restauratiewerken aangezien het om een nationaal monument ging. Als gevolg van die restauratiewerken kwamen archeologische resten van de oude middeleeuwse abdij bloot te liggen. In 1959 kreeg de Sint-Petrus- en Paulusabdij van Tyniec volledige autonomie van de moederabdij van Zevenkerken en werd ze een volwaardige Poolse communiteit binnen de Congregatie van de Annunciatie.²¹

1.1.3 Van Tweede Wereldoorlog tot onafhankelijkheid van Congo (1960)

De Tweede Wereldoorlog had een grote impact op de abdij van Zevenkerken. In de aanloop naar de Duitse inval in België op 10 mei 1940 kregen de jonge leden van de gemeenschap een bevel tot mobilisatie. Tot aan het einde van de oorlog vertrokken er niet langer missionarissen vanuit de Sint-Andriesabdij. Naarmate het strijdgewoel verder westwaarts trok, richtte het Belgische leger in de abdij een veldhospitaal in. Koning Leopold III en de generale staf van het leger hadden intussen hun hoofdkwartier opgezet in een kasteel in Sint-Andries bij Brugge. Op 27 mei ging abt

¹⁹ Pater Charles van Oost ontmoette in 1924 de Poolse priester Stanislas Szczerbinski in Zevenkerken. Szczerbinski zou twee jaar in Sint-Andries verblijven om er de pedagogische en educatieve methoden te bestuderen. De twee werden goede vrienden en zo ontstond de interesse voor Polen bij van Oost en bij de hele communiteit. Christian Papeians de Morchoven, *De Sint-Andriesabdij Zevenkerken. II: Nieuwe uitdagingen voor dom Théodore Nève 1912-1963* (Tielt: Lannoo, 2002), 235–36.

²⁰ Ibidem, 237, 240–42.

²¹ Ibidem, 242–45, 304–5; 'Polen', Sint-Andriesabdij Zevenkerken, geraadpleegd 9 februari 2023, <https://www.abdijzevenkerken.be/abdij/geschiedenis/polen/>; 'Incorporated monasteries index'.

Nève in op de vraag om de vlaggen en vaandels van het Belgische leger te verstoppert in de abdij. Ze werden samen met een hoop geheime documenten ingemetseld in een verborgen ruimte zodat ze niet in handen van de Duitsers zouden vallen. Een dag later ondertekende Leopold III als staatshoofd en opperbevelhebber van de strijdkrachten de capitulatie van België. Velen die gevlucht waren, keerden terug naar de abdij. Het veldhospitaal verhuisde niet veel later naar Brugge, het leven in de abdij ging gewoon verder, voor even toch.²²

Tijdens de Duitse bezetting kon de gemeenschap nauwelijks contact houden met haar missieposten in Katanga, China en Polen. Het was een moeilijke situatie voor de communiteit en de missionarissen ter plekke. Tot overmaat van ramp kwam in maart 1942 het bevel van het Duitse leger dat de 120 monniken en evenveel leerlingen de abdijsite moesten verlaten. De volledige abdij werd opgeëist door de Organisation Todt, de bouwmaatschappij die verantwoordelijk was voor de constructie van de Atlantikwall. De monniken verspreidden zich in de buurt en de school werd elders ingericht. Het Duitse leger veranderde het abdiydomein in een ware versterkte burcht, met zelfs twee enorme bunkers in de abdijs tuin. Op 8 september 1944 bevrijdden de Canadezen de Sint-Andriesabdij en kon het benedictijnse leven in het klooster hernomen worden. Zevenkerken was materieel zo goed als ongeschonden uit de oorlog gekomen, iets wat de monniken toeschreven aan de bescherming van Stella Maris, de Moeder Gods. Plechtig werden de 37 vaandels van het Belgische leger uit hun schuilplaats gehaald. In 1945 huldigde de Belgische regering publiekelijk abt Nève en de gemeenschap van Sint-Andries voor die moedige daad van vaderlandsliefde.²³

Na de Tweede Wereldoorlog hernam de gemeenschap van Zevenkerken haar gebruikelijke activiteiten. De Sint-Andriesabdij kende opnieuw een bloeiperiode, het aantal monniken bleef maar stijgen. De omstandigheden evolueerden snel, weldra zouden er grote veranderingen plaatsvinden, op het thuisfront maar vooral ook in de missies. Zeker het missiewerk in Katanga werd echt een “geoliede machine” met steeds grotere aantallen benedictijnse missionarissen.²⁴ In de algemene context van de dekolonisatie werd Congo onafhankelijk op 30 juni 1960. Vanzelfsprekend had dat een enorme impact op de missies en missionarissen in Congo. Vele

²² Papeians de Morchoven, *De Sint-Andriesabdij Zevenkerken. II*, 253-57.

²³ *Ibidem*, 258-64.

²⁴ *Ibidem*, 267, 275-87, 324-25.

benedictijnen bleven in Katanga, maar op termijn namen de Afrikaanse benedictijnen en benedictinessen hun werk volledig over.²⁵

Kort na de Tweede Wereldoorlog waagde de Sint-Andriesabdij zich aan een nieuw avontuur in India. In 1948 wou de Indiase karmeliet Philippe Kaipanplakal een monastieke stichting oprichten in Siluvaigiri in het bisdom Salem in de provincie Madras. Hij deed daarvoor een beroep op Sint-Andries. Twee jaar later verbleef pater Philippe met vijf kandidaat-monniken in Zevenkerken. In 1952 volgde de officiële stichting van de priorij in Siluvaigiri met dom Emmanuel de Meester als prior. Siluvaigiri bleek echter al snel te weinig uitbreidingsmogelijkheden te bieden voor de snel groeiende gemeenschap. Uiteindelijk vestigde de communiteit zich in 1957 in Asirvanam in het aartsbisdom Bangalore. De 'Priory of Saint-Benedict' van Asirvanam stichtte later zelf nog een benedictijns klooster op Indiase bodem: de 'Saint Thomas Benedictine Monastery' van Kappadu in Kerala. Beide kloosters zijn deel van de Congregatie van de Annunciatie.²⁶

Het jaar 1958 bracht verschillende keerpunten met zich mee. Op 8 februari overleed monseigneur Jean-Félix de Hemptinne, na 48 jaar aan het hoofd te hebben gestaan van de katholieke kerk in Katanga. In november 1958 zag abt Nève zich genoodzaakt een stap opzij te zetten omwille van zijn hoge leeftijd en gezondheidsproblemen. Na zo'n vijftig jaar de abdij geleid te hebben, bood Nève in Rome zijn ontslag aan bij de abt-primaat van de benedictijnen. Prior Théodore Ghesquière werd aangesteld als abt-coadjutor en zou de volgende abt worden na het overlijden van Théodore Nève in 1963.²⁷

²⁵ 'Kongo', Sint-Andriesabdij Zevenkerken, geraadpleegd 9 februari 2023, <https://www.abdijzevenkerken.be/abdij/geschiedenis/kongo/>.

²⁶ Papeians de Morchoven, *De Sint-Andriesabdij Zevenkerken. II*, 305-13; 'Incorporated monasteries index'; 'India', Sint-Andriesabdij Zevenkerken, geraadpleegd 9 februari 2023, <https://www.abdijzevenkerken.be/abdij/geschiedenis/india/>.

²⁷ Papeians de Morchoven, *De Sint-Andriesabdij Zevenkerken. II*, 286-87, 317-18.

Tabel 1: Aantal monniken van de Sint-Andriesabdij (1914-1960)²⁸

Jaar	Zevenkerken	Congo	China	Polen	Totaal
1914	62	8			70 (30 Duits)
1921	56	15			71
1925	88	23			111
1930	135	26			161
1935	145	40	11		196
1940	143	49	13	15	220
1945	148	51	12	16	227
1950	149	63	16	25	253
1955	130	70	13	24	237
1960	125	88	25 (VS)	30 (India)	268

²⁸ Ibidem, 324-25.

1.2 Status Quaestionis

Over de geschiedenis van Belgisch-Congo bestaat er een uitgebreid corpus aan secundaire literatuur, zowel academisch als voor een breder publiek. Die literatuur wordt klassiek in grosso modo vier tijdvakken onderverdeeld: secundaire literatuur die handelt over de periode voor de kolonisatie van Midden-Afrika, werken over de Onafhankelijke Congostaat onder Leopold II (1885-1908), literatuur over Belgisch-Congo (1908-1960) en over het postkoloniale Congo vanaf de onafhankelijkheid van 30 juni 1960. Die periodisering is natuurlijk kunstmatig en niet vrij van kritiek. De voornaamste kritiek bij zo'n tijdsindeling luidt namelijk dat die vanuit een koloniaal perspectief en denkpatroon voortkomt. Toch kan veel academische literatuur ingedeeld worden bij één van de vier tijdvakken, al zijn er natuurlijk ook een heel aantal werken die verschillende periodes behandelen of zich focussen op overgangperiodes. Aangezien het onderzoek van deze thesis zich concentreert op de periode rond 1910, zal hieronder voornamelijk literatuur over Belgisch-Congo aan bod komen, alsook enkele overzichtswerken.

Een belangrijke recente publicatie over de algemene geschiedenis van koloniaal Congo is *Koloniaal Congo: Een geschiedenis in vragen* onder de redactie van de Belgische historici Guy Vanthemsche, Amandine Lauro en Idesbald Goddeeris.²⁹ Dat boek wil een wetenschappelijk antwoord bieden op diverse vragen uit het academische en publieke debat over het koloniale verleden van België. Binnen- en buitenlandse academici van verschillende disciplines geven recente onderzoeksresultaten mee in dertig hoofdstukken, die telkens opgebouwd zijn rond een centrale vraag. Paternalistische visies op de koloniale periode, die nog altijd gangbaar zijn in België en in Congo, worden op die manier genuanceerd. Een punt van inhoudelijke kritiek op dit werk kan zijn dat het zich geografisch beperkt tot Congo en dus geen oog heeft voor Rwanda en Burundi, lange tijd een mandaatgebied van België.³⁰

Die kritiek is echter niet van belang voor deze masterproef, aangezien die zich geografisch beperkt tot de Congolese provincie Katanga. In het boek *Koloniaal Congo* is voornamelijk de bijdrage van Idesbald Goddeeris over missionarissen relevant voor dit onderzoek. Zijn hoofdstuk

²⁹ Guy Vanthemsche, Amandine Lauro, en Idesbald Goddeeris, red., *Koloniaal Congo: Een geschiedenis in vragen* (Kalmthout: Uitgeverij Polis, 2020).

³⁰ Sven Van Melkebeke, 'Idesbald Goddeeris, Amandine Lauro en Guy Vanthemsche (eds.), *Koloniaal Congo: een geschiedenis in vragen*', *BMGN - Low Countries Historical Review* 137 (2022); Sara Cosemans, 'Nieuw boek prof. Idesbald Goddeeris (co-red): "Koloniaal Congo. Een geschiedenis in vragen"', *KU Leuven Moderniteit en Samenleving 1800-2000*, 6 mei 2021, <https://www.arts.kuleuven.be/mosa/archief-nieuws/nieuw-boek-prof-idesbald-goddeeris-koloniaal-congo-een-geschiedenis-in-vragen>.

nuanceert het positieve beeld van missionarissen als de menslievende kant van kolonisatie.³¹ Over dat thema bracht Goddeeris in 2021 een monografie uit en een jaar later schreef hij ook een artikel over de herdenking van “martyred missionaries” in België.³² Hierbij kan eveneens vermeld worden dat historicus Maarten Langhendries in een artikel uit 2019 een analyse maakte van de figuur van de katholieke missionaris in het Vlaamse collectieve geheugen.³³

Het is in deze status quaestionis belangrijk om het Congolese perspectief op de geschiedenis van hun land niet te vergeten. Een van de meest prominente Congolese historici is Isidore Ndaywel è Nziem. Hij schreef enkele invloedrijke overzichtswerken over de geschiedenis van Congo, de meest recente versie is *Histoire du Congo: Des origines à nos jours*.³⁴ Daarnaast heeft politicoloog Georges Nzongola-Ntalaja een belangrijke bijdrage geleverd aan de Congolese historiografie met zijn magnum opus *The Congo from Leopold to Kabila: A People's History*.³⁵ Verder is de economische en politieke wetenschapper Emizet F. Kisangani een gewichtige naam in de Congolese historiografie. Hij schreef onder andere een geschiedenis van Belgisch-Congo vanuit een economisch-politiek perspectief en is auteur van de *Historical Dictionary of the Democratic Republic of the Congo*.³⁶ Tot slot kan de Congolese historicus Didier Gondola vermeld worden. Gondola schreef een algemene geschiedenis van Congo in 2002 en specialiseerde zich

³¹ Idesbald Goddeeris, ‘Missionarissen: een menselijker dimensie aan kolonisatie?’, in *Koloniaal Congo: Een Geschiedenis in Vragen* (Kalmthout: Uitgeverij Polis, 2020).

³² Idesbald Goddeeris, *Missionarissen: geschiedenis, herinnering, dekolonisering* (Leuven: LannooCampus, 2021); Idesbald Goddeeris, ‘Belgian Monuments of Colonial Violence: The Commemoration of Martyred Missionaries’, *Journal of Genocide Research* 24, nr. 4 (2022): 586–603; Andere publicaties over (post)koloniale herinnering in België: Idesbald Goddeeris, ‘Postcolonial Belgium: The Memory of the Congo’, *Interventions* 17, nr. 3 (2015): 434–51; Idesbald Goddeeris, ‘Square de Léopoldville of Place Lumumba? De Belgische (Post)Koloniale Herinnering in de Publieke Ruimte’, *Tijdschrift Voor Geschiedenis* 129, nr. 3 (2016): 349–72; Idesbald Goddeeris, ‘Mapping the Colonial Past in the Public Space. A Comparison between Belgium and the Netherlands’, *BMGN - Low Countries Historical Review* 135, nr. 1 (2020): 70–94.

³³ Maarten Langhendries, ‘The Missionary: Figure of Reconciliation with the Colonial Past in Flanders (2007-2012)’, *Revue Belge de Philologie et d’histoire* 97, nr. 3 (2019): 751–71. Langhendries schreef zijn thesis over missionarissen in Belgisch-Congo en is betrokken bij het Leuvense onderzoeksproject naar katholieke gezondheidszorg in België en Belgisch-Congo (1900-1965).

³⁴ Isidore Ndaywel è Nziem, *Histoire du Zaïre: de l’héritage ancien à l’âge contemporain* (Louvain-la-Neuve: Duculot, 1997); Isidore Ndaywel è Nziem, *Histoire générale du Congo: de l’héritage ancien à la République Démocratique* (Parijs/Brussel: De Boeck & Larcier - Duculot, 1998); Isidore Ndaywel è Nziem, *Nouvelle histoire du Congo: Des origines à la République Démocratique*, Collection Espace sud (Brussel: Le Cri, 2009); Isidore Ndaywel è Nziem, *Histoire Du Congo: Des Origines à Nos Jours* (Brussel: Le Cri, 2011).

³⁵ Georges Nzongola-Ntalaja, *The Congo from Leopold to Kabila: A People’s History* (London: Zed Books, 2002). Nzongola-Ntalaja is sinds januari 2022 de permanente vertegenwoordiger van de Democratische Republiek Congo bij de VN.

³⁶ Emizet François Kisangani, *The Belgian Congo as a Developmental State: Revisiting Colonialism* (London: Routledge, 2022); Emizet François Kisangani, *Historical Dictionary of the Democratic Republic of the Congo* (Rowman & Littlefield, 2016).

in de historische studie van het begrip mannelijkheid in koloniaal Kinshasa.³⁷ De vier bovenstaande academici werden allen geboren in Congo, maar verhuisden later naar de Verenigde Staten.

Door de kolonisatie had niet enkel België een immense impact op Congo, Congo beïnvloedde ook België. Guy Vanthemsche schreef hierover de invloedrijke monografie *Congo: de impact van de kolonie op België*.³⁸ In het kielzog van dat werk verscheen in 2009 het boek *Congo in België: Koloniale cultuur in de metropool*, onder redactie van antropologe Bambi Ceuppens, historicus Vincent Viaene en auteur David Van Reybrouck.³⁹ Het bekende werk van David Van Reybrouck over de geschiedenis van Congo kan in dit overzicht niet ontbreken.⁴⁰ In zijn monografie tracht Van Reybrouck een totaalbeeld te geven van de hele geschiedenis van het gebied dat sinds 1885 bekend stond onder de naam 'Congo'.

Ontegensprekelijk heeft *Congo. Een geschiedenis* het publieke en academische debat over koloniaal Congo nieuw leven ingeblazen. In dat verband kunnen ook enkele andere populaire werken over Congo vermeld worden die een zelfde, zij het minder sterk, effect hadden.⁴¹ Die literatuur voor het grote publiek illustreert dat het koloniale verleden van België sinds de eeuwwisseling opnieuw een belangrijk thema werd in de publieke opinie. In de periode na de onafhankelijkheid van Congo heerste er namelijk een collectief zwijgen over Congo omdat dit uitermate gevoelig lag bij een groot deel van de Belgische bevolking. Een noemenswaardige uitzondering hierop is de vierdelige romanreeks *Gangreen* van gewezen koloniaal bestuurder Jef Geeraerts, die onder andere uiterst kritisch was voor missionarissen.

³⁷ Ch. Didier Gondola, *The History of Congo*, The Greenwood Histories of the Modern Nations (Westport: Greenwood Press, 2002); Ch. Didier Gondola, 'Le culte du "cowboy" et les figures du masculin à Kinshasa dans les années 1950', *Cahiers d'Études Africaines* 53, nr. 209/210 (2013): 173-99; Ch. Didier Gondola, *Tropical Cowboys: Westerns, Violence, and Masculinity in Kinshasa*, African Expressive Cultures (Bloomington: Indiana University Press, 2016).

³⁸ Guy Vanthemsche, *Congo: de impact van de kolonie op België*. (Tielt: Lannoo, 2008); Herziene versie in het Frans: Guy Vanthemsche, *La Belgique et le Congo, l'impact de la colonie sur la métropole: Nouvelle histoire du Congo, 1885-1980*, Nouv. éd. revue et augmentée, Nouvelle histoire de la Belgique 4 (Brussel: Le Cri, 2010); Herziene versie in het Engels: Guy Vanthemsche, *Belgium and the Congo, 1885-1980*, onder redactie van Kate Connelly, vertaald door Alice Cameron en Stephen Windross (Cambridge: Cambridge University Press, 2012).

³⁹ Bambi Ceuppens, David van Reybrouck, en Vincent Viaene, red., *Congo in België: Koloniale cultuur in de metropool*, Alfred Cauchie 10 (Leuven: Universitaire Pers Leuven, 2009).

⁴⁰ David Van Reybrouck, *Congo. Een geschiedenis* (Amsterdam: De Bezige Bij, 2010).

⁴¹ Peter Verlinden, *Weg uit Congo: het drama van de kolonialen*. (Leuven: Davidsfonds, 2002); Rudi Vranckx, *De ontdekking van Congo* (Antwerpen: Meulenhoff/Manteau, 2010).

Waar het werk van Geeraerts eind jaren 1960 en in de jaren 1970 nationale ophef teweegbracht, zorgde de monografie *King Leopold's Ghost* van Amerikaans schrijver en historicus Adam Hochschild aan het einde van de jaren 1990 voor internationale consternatie.⁴² Hochschild vergeleek namelijk het terreurregime in Congo onder Leopold II met de Holocaust. Er werden in Congo-Vrijstaat wel degelijk op systematische wijze wreedheden begaan, maar er is consensus onder historici dat er geen sprake was van genocide aangezien het koloniale regime niet tot doel had de lokale bevolking uit te roeien. Toch blijft *King Leopold's Ghost* een standaardwerk en wordt het nog altijd bestudeerd.⁴³

Specifiek over de rol en positie van religies in koloniaal Congo bestaan er, naast het werk van Goddeeris, nog vele andere interessante studies. Een belangrijk voorbeeld daarvan is de redactiebundel *Religion, colonization and decolonization in Congo, 1885-1960* van kerkhistoricus Jan De Maeyer, en historici Bram Cleys en Vincent Viaene.⁴⁴ De bundel wil een betekenisvolle bijdrage leveren aan het lang ondergewaardeerde onderzoeksveld van religie in koloniaal Congo. Een brede groep van academici komt aan bod waarbij vanuit verschillende invalshoeken vertrokken wordt: "In approaching the subject, the book proceeds from the political to the socio-cultural and the personal, respecting a rough chronological order."⁴⁵ Zoals De Maeyer, Cleys en Viaene in hun inleiding opmerken, was er lange tijd weinig academische aandacht voor het onderwerp van religie in koloniaal Congo:

*To say that a lot of good work remains to be done on religion and colonization in the Congo is an understatement. The subject was long considered synonymous with 'mission history', and as such it attracted above all the attention of fellow missionaries who wanted to serve God rather than Clio. Anticlerical 'debunking', inevitably, followed in the 1980s.*⁴⁶

⁴² Adam Hochschild, *King Leopold's Ghost: A Story of Greed, Terror, and Heroism in Colonial Africa*. (Boston: Houghton Mifflin, 1998).

⁴³ Sarah De Mul, 'The Holocaust as a Paradigm for the Congo Atrocities: Adam Hochschild's King Leopold's Ghost', *Criticism* 53, nr. 4 (2011): 587-606.

⁴⁴ Jan De Maeyer, Bram Cleys, en Vincent Viaene, red., *Religion, Colonization and Decolonization in Congo, 1885-1960*, KADOC Studies on Religion, Culture and Society 22 (Leuven: Leuven University Press, 2020).

⁴⁵ De Maeyer, Cleys, en Viaene, 9.

⁴⁶ Ibidem, 8; Een interessante uitzondering hierop is: Marvin D. Markowitz, *Cross and Sword: The Political Role of Christian Missions in the Belgian Congo, 1908-1960.*, Hoover Institution Publications 114 (Stanford: Hoover Institution Press, 1973).

Pas sinds de jaren 2010 valt er een merkbare stijging in het aantal wetenschappelijke publicaties over de verhouding tussen missie en kolonisatie in Congo op te merken. Zo deed Guy Vanthemsche onderzoek naar de verhouding tussen de katholieke kerk en de wereldlijke overheid in koloniaal Congo. Hij schreef hierover een bijdrage voor het *Liber amicorum Michel Magits*.⁴⁷ Het hoofdstuk van Vanthemsche plaatst bedenkingen bij het beeld van harmonieuze collaboratie tussen de katholieke kerk en de koloniale overheid in Congo. Voornamelijk de spanningen tussen de twee actoren worden belicht in een studie die “probeert, in één oogopslag en in kort bestek, het volledige onderwerp in kaart te brengen.”⁴⁸

In tegenstelling tot het algemene veld van religie in koloniaal Congo, gaat academische literatuur vaker over een specifiek aspect ervan, in een beperktere periode. Zo bestaan er relatief veel publicaties over onderwijs in de missies, wat voor de benedictijnen in Katanga een belangrijke taak was. De voornaamste Belgische onderzoeker hierover is pedagoog Marc Depaepe, die al in 1992 mee aan de wieg stond van een onderzoeksproject over onderwijs in Belgisch-Congo.⁴⁹ Depaepe bekijkt koloniaal onderwijs in zijn geheel en beperkt zich dus niet tot onderwijs in de christelijke missies.⁵⁰

In 2020 verscheen de redactiebundel *Missionary Education: Historical Approaches and Global Perspectives* onder de redactie van historici Kim Christiaens, Idesbald Goddeeris en historisch pedagoog Pieter Verstraete.⁵¹ De bundel is de eerste uitgave in de reeks *Leuven Studies in*

⁴⁷ Guy Vanthemsche, ‘De verhouding tussen de katholieke kerk en de staat in koloniaal Congo (1885-1960)’, in *Een leven van inzet. Liber amicorum Michel Magits*, onder redactie van Dave De Ruyscher, Paul De Hert, en Machteld De Metsenaere (Mechelen: Kluwer, 2012), 197-242.

⁴⁸ Vanthemsche, 200.

⁴⁹ Marc Depaepe, ‘Missionary Work as a Socio-Pedagogic Offensive: A New Research Project at the “Katholieke Universiteit Leuven” Concerning the History of Education in the Belgium Congo (1908-1960)’, *History of Education Society Bulletin* 49 (1992).

⁵⁰ Selectief overzicht van enkele relevante publicaties: Marc Depaepe, ‘Onderwijs in Congo: Van paradepaardje van de missionering tot oorzaak van het postkoloniale debacle?’, in *Wetenschap en utopie: Lessen voor de eenentwintigste eeuw*, onder redactie van Pieter d’Hoiné en Bart Pattyn, *Lessen voor de eenentwintigste eeuw* 23 (Leuven: Universitaire Pers Leuven, 2017), 205–31; Marc Depaepe en Annette Lembagusala Kikumbi, ‘Educating Girls in Congo: An Unsolved Pedagogical Paradox since Colonial Times?’, *Policy Futures in Education* 16, nr. 8 (2018): 936–52; Marc Depaepe en Annette Lembagusala Kikumbi, ‘Koloniaal Onderwijs in Congo: Meer Dan Paternalistisch Eenrichtingsverkeer?’, in *Koloniaal Congo: Een Geschiedenis in Vragen*, onder redactie van Guy Vanthemsche, Amandine Lauro, en Idesbald Goddeeris (Kalmthout: Uitgeverij Polis, 2020); Marc Depaepe, Frank Simon, en Honoré Vinck, ‘“New Education” for the Congo? The Indigenist Approach, New Education and Prescriptive Pedagogy’, *Prospects* 45, nr. 1 (2015): 95–111.

⁵¹ Kim Christiaens, Idesbald Goddeeris, en Pieter Verstraete, red., *Missionary Education: Historical Approaches and Global Perspectives*, *Leuven Studies in Mission and Modernity* 1 (Leuven: Leuven University Press, 2020); Christiaens was ook betrokken bij: Nina Laermans, ‘La question Arabe au Congo Belge, Islam in Belgisch-Congo (1908-1939): beeldvorming en strategieën van de koloniale autoriteit en de missionarissen’ (Onuitgegeven masterproef, KU Leuven, 2020).

Mission and Modernity, die er kwam in het kader van MiMoRA (Mission and Modernity Research Academy).⁵² De auteurs schrijven over de evolutie van de studie van missionarissen het volgende:

*The historiography of Christian missionaries has long remained rather insular and highly fragmented. From its inception, most studies were written or commissioned by missionaries themselves. [...] Missionary history was very close to the separate discipline of missiology, a branch within theology that researched missionary work. [...] Over the past few years, however, missionary studies have successfully joined new trends of interdisciplinary, postmodernist, gender, literary and subaltern approaches. [...] They attempt to abandon Eurocentrism, instead emphasising reciprocity and mutual influence, and they illuminate new topics.*⁵³

Voor de studie van missiologie dient zeker de redactiebundel *Mission & Science: Missiology Revised/Missiologie revisitée, 1850–1940* van Carine Dujardin en Claude Prudhomme vermeld te worden.⁵⁴ *Mission & Science* behandelt zowel de protestantse als katholieke missiologie.⁵⁵ Het missietijdschrift van de Sint-Andriesabdij komt in verschillende artikels binnen dit werk aan bod.

Een andere cruciale figuur binnen de ‘mission studies’ is de Britse kerkhistoricus David Maxwell. Hij heeft veel onderzoek verricht naar missionarissen in Belgisch-Congo, in het bijzonder naar hun relatie met de Luba in Katanga.⁵⁶ Vanuit de Angelsaksische academische wereld spitsen

⁵² Interfacultair project van de KU Leuven, opgericht in 2018, om de disciplinaire en geografie diffusie van de missionaire studies tegen te gaan. Het valt onder de coördinatie van KADOC. Kim Christiaens, Idesbald Goddeeris, en Pieter Verstraete, red., *Missionary Education: Historical Approaches and Global Perspectives*, Leuven Studies in Mission and Modernity 1 (Leuven: Leuven University Press, 2020), 8–9.

⁵³ Christiaens, Goddeeris, en Verstraete, 7-8.

⁵⁴ Claude Prudhomme, ‘Sciences pour la mission, sciences de la mission. Quel rôle pour la papauté?’, in *Mission & Science: Missiology Revised/Missiologie revisitée, 1850–1940*, onder redactie van Carine Dujardin en Claude Prudhomme (Leuven: Leuven University Press, 2015), 199-218.

⁵⁵ Specifiek voor katholieke missiologie is het volgende verzamelwerk het vermelden waard: Stephen B. Bevans, red., *A Century of Catholic Mission: Roman Catholic Missiology 1910 to the Present*, Regnum Edinburgh Centenary Series 15 (Oxford: Regnum Books International, 2013); In het bijzonder volgend hoofdstuk: Francis Anekwe Oborji, ‘Catholic Missiology 1910-2010: Origins and Perspectives’, in *A Century of Catholic Mission*, 133-54.

⁵⁶ David Maxwell, ‘The Soul of the Luba: W.F.P. Burton, Missionary Ethnography and Belgian Colonial Science’, *History and Anthropology* 19, nr. 4 (2008): 325-51; Patrick Harries en David Maxwell, red., *The Spiritual in the Secular: Missionaries and Knowledge about Africa.*, Studies in the History of Christian Missions (Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 2012); David Maxwell, ‘Photography and the Religious Encounter: Ambiguity and Aesthetics in Missionary Representations of the Luba of South East Belgian Congo’, *Comparative Studies in Society and History* 53, nr. 1 (2011):

onderzoekers zich vooral toe op protestantse missies in Congo, waar al veel over geschreven is.⁵⁷ Over katholieke missionarissen, schrijven voornamelijk Belgische historici, zoals Anne-Sophie Gijs over de jezuïeten.⁵⁸

De benedictijnse missionarissen van de Sint-Andriesabdij bevonden zich in Katanga. Aan hen is echter nog maar weinig academische literatuur gewijd, tenzij heel recent. Een artikel van Gaëtan Feltz uit 1985 over de machtsstructuren van de benedictijnse missie, vormt hierop een eenzame uitzondering.⁵⁹ Benedictijnse missies in andere gebieden, zoals Duitse kolonies in Afrika, zijn relatief beter bestudeerd.⁶⁰

38-74; David Maxwell, 'Freed Slaves, Missionaries, and Respectability: The Expansion of the Christian Frontier from Angola to Belgian Congo', *Journal of African History* 54, nr. 1 (2013): 79-102; David Maxwell, 'The Missionary Home as a Site for Mission: Perspectives from Belgian Congo', *Studies in Church History* 50 (2014): 428-55; David Maxwell, 'The Missionary Movement in African and World History: Mission Sources and Religious Encounter', *The Historical Journal* 58, nr. 4 (2015): 901-30; David Maxwell, 'The creation of Lubaland: missionary science and Christian literacy in the making of the Luba Katanga in Belgian Congo', *Journal of Eastern African Studies* 10, nr. 3 (2016): 367-92; David Maxwell, 'Continuity and Change in the Luba Christian Movement, Katanga, Belgian Congo, c.1915-50', *The Journal of Ecclesiastical History* 69, nr. 2 (2018): 326-44.

⁵⁷ Een voorbeeld hiervan: J. Jeffrey Hoover, 'Sipilingas: Intraregional African Initiatives and the United Methodist Church in Katanga and Zambia, 1910-1945', in *The Objects of Life in Central Africa*, onder redactie van Marja Hinfelaar, Iva Peša, en Robert Ross, Afrika-Studiecentrum Series 30 (Leiden: Brill, 2013), 65-91.

⁵⁸ Anne-Sophie Gijs, 'Émile Van Hencxthoven, un jésuite entre Congo et Congolais... Conflits de conscience et d'intérêts autour du supérieur de la mission du Kwango dans l'État indépendant du Congo (1893-1908)', *Revue d'Histoire Ecclésiastique* 105, nr. 3-4 (2010): 652-88; Anne-Sophie Gijs, 'Entre ombres et lumières, profits et conflits. Les relations entre les Jésuites et l'État indépendant du Congo (1879-1908)', *Revue belge de Philologie et d'Histoire* 88, nr. 2 (2010): 255-98; Wim François, 'De onderzoekscommissie voor Congo (1904-1905) en de missies van de jezuïeten', *Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis* 1-2, nr. 37 (2007): 79-142; Niet-Belgisch voorbeeld: Phyllis M. Martin, 'Complexity in the missionary experience: the Franciscan missionaries of Mary in Upper Congo', *Social Sciences and Missions* 23, nr. 2 (2010): 228-53.

⁵⁹ Gaëtan Feltz, 'Note sur les structures de pouvoir de la mission bénédictine au Katanga, 1910-1958', *Bulletin des séances* 31, nr. 4 (1985): 489-506.

⁶⁰ Christine Egger, 'The Importance of Difference in the Making of Transnationality: Biographies and Networks of the Benedictine Mission in Tanganyika (1922-65)', *European Review of History: Revue Européenne d'histoire* 25, nr. 3-4 (2018): 450-71; André Ardouin, 'Communautés bénédictines d'Afrique de l'Ouest au prisme de l'économie monastique. Entre développement et vœu de pauvreté', *Cahiers d'études africaines* 243, nr. 3 (2021): 661-79; Elicia Taylor, 'Benevolent Benedictines? Vulnerable Missions and Aboriginal Policy in the Time of A.O. Neville', *Aboriginal History* 42, nr. 42 (2018): 97-124; Peter Rohrbacher, 'Deutsche Missionsinitiativen am Campo Santo Teutonico: Die Missions-benediktiner in Deutsch-Ostafrika und die Nordischen Missionen', in *Päpstlichkeit und Patriotismus: der Campo Santo Teutonico: Ort der Deutschen in Rom zwischen Risorgimento und Erstem Weltkrieg (1870-1918)*, onder redactie van Stefan Heid en Karl-Joseph Hummel, Römische Quartalschrift für christliche Altertumskunde und Kirchengeschichte. Supplementband 65 (Freiburg: Herder, 2018), 613-43; Katharine Massam, 'Missionary women and work: Benedictine women at New Norcia claiming a religious vocation', *Journal of Australian Studies* 39, nr. 1 (2015): 44-53.

In 2019 verscheen een artikel van historica Eva Schalbroeck over de centrale figuur van de benedictijnen in Katanga: Jean-Félix de Hemptinne.⁶¹ Via een analyse van de Hemptinne geeft Schalbroeck een nieuwe kijk op de ‘drievuldigheid’ van staat, kerk en kapitaal die centraal staat in de klassieke historiografische analyse van koloniaal Congo. Eva Schalbroeck verricht momenteel onderzoek naar de gespannen interactie tussen ‘indigenisten’ en ‘assimilationisten’. De eerste groep, ook wel ‘adaptionisten’ genoemd, zoals minderbroeder Placide Tempels, “geloofden dat missionering en kolonialisme moesten voortbouwen op inheemse gewoonten en sociale structuren.”⁶² De tweede groep, met Jean-Félix de Hemptinne op kop, “hield vast aan het traditionele koloniale en in de Europese moderniteit gewortelde beschavingsvertoog.”⁶³

In navolging hiervan schreef historicus Reuben Loffman recent het artikel *De Hemptinne, the Benedictines and Catholic Assimilation on the Congolese Copperbelt, 1911–1960*.⁶⁴ Dat artikel wil verklaren hoe Jean-Félix de Hemptinne zo lang kon blijven vasthouden aan zijn “assimilationist approach”. Loffman en Schalbroeck focussen in hun onderzoek op de cruciale figuur van de Hemptinne. In deze masterproef zullen echter de gewone benedictijnse missionarissen in Katanga bestudeerd worden. Die bottom-up benadering moet leiden tot een beter begrip van hoe de missionarissen zich voelden, wat hun individuele drijfveren waren en welke impact hun sociale en benedictijnse achtergrond had op het missioneringswerk van de Sint-Andriesabdij.⁶⁵

⁶¹ Schalbroeck, ‘Centre Stage and Behind the Scenes with the “Lion of Katanga”’.

⁶² ‘Seminaries Religie en Samenleving, 2022-2023’, KADOC. Documentatie- en Onderzoekscentrum voor Religie, Cultuur en Samenleving, geraadpleegd 23 november 2022, https://kadoc.kuleuven.be/3_onderzoek/31_onsonderzoek/studiedagen/2022/col_2022_seminaries_2022-2023.

⁶³ ‘Eva Schalbroeck. KADOC-onderzoeksfellow 2022’, KADOC. Documentatie- en Onderzoekscentrum voor Religie, Cultuur en Samenleving, geraadpleegd 23 november 2022, https://kadoc.kuleuven.be/5_nieuws/2022/n_2022_0034.

⁶⁴ Reuben A. Loffman, ‘De Hemptinne, the Benedictines and Catholic Assimilation on the Congolese Copperbelt, 1911–1960’, *The Journal of Ecclesiastical History* 73, nr. 3 (2022): 552–71; Loffman is gespecialiseerd in de geschiedenis van het christendom in Katanga: Reuben A. Loffman, *Church, State and Colonialism in Southeastern Congo, 1890–1962*, Cambridge Imperial and Post-Colonial Studies (Cham: Springer International Publishing, 2019); Reuben A. Loffman, ‘On the Fringes of a Christian Kingdom: The White Fathers, Colonial Rule, and the Báhêmbá in Sola, Northern Katanga, 1909-1960’, *Journal of Religion in Africa* 45, nr. 3-4 (2015): 279–306; Reuben A. Loffman, ‘In the Shadow of the Tree Sultans: African Elites and the Shaping of Early Colonial Politics on the Katangan Frontier, 1906-17’, *Journal of Eastern African Studies* 5, nr. 3 (2011): 535–52; Reuben A. Loffman, ‘Belgian Rule and Its Afterlives: Colonialism, Developmentalism, and Mobutism in the Tanganyika District, Southeastern DR-Congo, 1885–1985’, *International Labor and Working-Class History* 92 (2017): 47–68; Reuben Alexander Loffman, ‘Christianity, Colonialism, and Custom from the Congo Free State to the Belgian Congo: A History of Kongolo, Katanga, 1885 – 1960’ (Onuitgegeven doctoraatsproefschrift, Keele University, 2011).

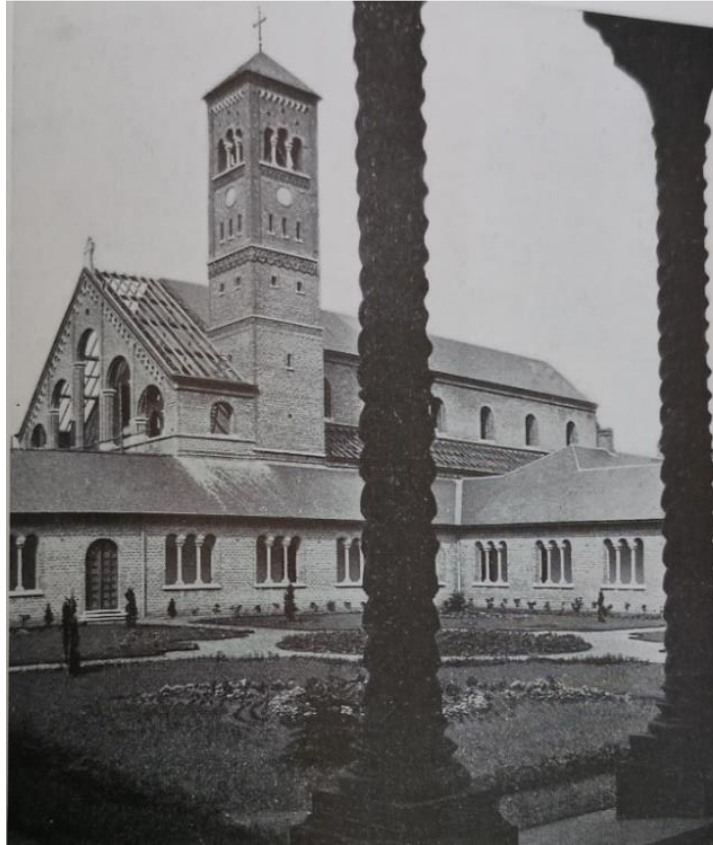
⁶⁵ Belangrijke auteurs die niet aan bod zijn gekomen in deze Status Quaestionis: Dries Vanysacker, *Vergeten martelaars. Missionarissen in het oog van de Simba-opstand in Congo, 1964-1966* (Leuven:

Onderzoek naar de benedictijnen is heel relevant aangezien zij aan het einde van de negentiende eeuw en in de twintigste eeuw een van de belangrijkste missionaire orden waren. De benedictijnen koppelden die missionering op een unieke manier aan het ultramontanisme. Dom Daniel Misonne noemde het benedictijnse monnikendom zelfs een “instrument van het ultramontanisme.”⁶⁶ Deze masterproef bestudeert dat missionaire aspect van het ultramontanisme en sluit op die manier aan bij het academische onderzoek naar het internationale ultramontanisme.⁶⁷ Door de hoge sociale afkomst van veel benedictijnse monniken beschikten zij eveneens over uitstekende connecties zoals met het Belgische koningshuis, waar ook Schalbroeck en Loffman op wijzen en wat de benedictijnen tot zo’n relevant onderzoeksonderwerp maken. Daarnaast zijn de benedictijnen een intellectuele orde waar veel geschiedkundige literatuur over verschenen is. In België hebben zij zelfs een eigen wetenschappelijk tijdschrift over kerkgeschiedenis, met bijzondere aandacht voor de eigen geschiedenis: *Revue Bénédictine*, dat sinds 1884 wordt uitgegeven door de abdij van Maredsous.

Acco, 2015); Dries Vansyacker en Anton Milh, ‘De dominicaanse missie in Congo: Van kolonisatie naar afrikanisering’, *Tijdschrift voor Theologie* 58, nr. 1 (2018): 23-43; Piet Clement, ‘Het bezoek van Koning Albert I aan Belgisch Congo, 1928. Tussen propaganda en realiteit’, *Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis* 37, nr. 1-2 (2007): 175-221; Matthieu Zana Aziza Etambala, ‘Kaoze le “protégé” du roi Albert I: Formation, ordination et voyage en Europe’, *Annales Aequatoria* 28 (2007): 375-414; Gale Kenny en Tisa Wenger, ‘Church, State, and “Native Liberty” in the Belgian Congo’, *Comparative Studies in Society and History* 62, nr. 1 (2020): 156-85; David M. Gordon, ‘Slavery and Redemption in the Catholic Missions of the Upper Congo, 1878-1909’, *Slavery & Abolition* 38, nr. 3 (3 juli 2017): 577-600; David Northrup, ‘Church in Search of a State: Catholic Missions in Eastern Zaire, 1879-1930’, *Journal of Church and State* 30, nr. 2 (1988): 309-20.

⁶⁶ Daniel Misonne, ‘Préhistoire de Maredsous. Un projet de fondation bénédictine dans le Namurois en 1870’, *Revue Bénédictine* 93, nr. 3-4 (1983): 289.

⁶⁷ Literatuur over ultramontanisme (in België) onder meer van Emiel Lamberts, Jan de Maeyer en Vincent Viaene te vinden in: Emiel Lamberts, red., *De kruistocht tegen het liberalisme: facetten van het ultramontanisme in België in de 19e eeuw*, KADOC-Jaarboek 2 (Leuven: Universitaire Pers Leuven, 1984); Emiel Lamberts, red., *The Black International. L’Internationale noire (1870-1878): The Holy See and Militant Catholicism in Europe. Le Saint-Siège et le Catholicisme militant en Europe*, KADOC-Studies 29 (Leuven: Universitaire Pers Leuven, 2002).



Afbeelding 3: 1910: "Abdijkerk van Sint-Andries. Foto van dom André Crèvecoeur."⁶⁸



Afbeelding 4: De huidige Sint-Andriesabdij van Zevenkerken.⁶⁹

⁶⁸ *Bulletin des œuvres et missions bénédictines au Brésil et au Congo* (Lophem-lez-Bruges: Abbaye de Saint-André, 1910), 217.

⁶⁹ 'Welkom', Abdij school van Zevenkerken, geraadpleegd 29 mei 2023, <https://www.abdijschool.be/>.

1.3 Onderzoeksvraag

Mijn masterproef handelt over de benedictijnse missie in Katanga in Zuidoost-Congo van de Sint-Andriesabdij van Zevenkerken. De tweeledige onderzoeksvraag luidt als volgt: welke institutionele drijfveren van de Sint-Andriesabdij lagen aan de basis van de benedictijnse missie in Katanga? Het eerste deel van het onderzoek focust zich op de tweede helft van de negentiende eeuw en het begin van de twintigste eeuw, dat is de lange aanloop naar de missie in Katanga inclusief de beginperiode van de missie tot aan de Eerste Wereldoorlog. Het tweede deel heeft als onderzoeksvraag: wat was de persoonlijke motivatie van de benedictijnse missionarissen in Katanga tussen 1910 en 1914?

Het archief van de Sint-Andriesabdij van Zevenkerken werd in 2020 in bewaring gegeven aan het KADOC, het Documentatie- en Onderzoekscentrum voor Religie, Cultuur en Samenleving verbonden aan de KU Leuven.⁷⁰ Dat archief bevat een rijkdom aan bronnenmateriaal waarvan nog veel niet bestudeerd is. Die recente ontsluiting in het KADOC biedt vele nieuwe onderzoeksopportunities, waar deze masterproef gebruik van maakt. De verschillende missies van de Sint-Andriesabdij in Brazilië, Congo, China, de VS, Polen en India zijn vrij onbekend terrein in de academische literatuur. De keuze voor de missie in Katanga vloeide voort uit het feit dat het de belangrijkste, meest omvangrijke en duurzaamste missie van Sint-Andries was.

In lijn met de tweeledige onderzoeksvraag bestaat de thesis uit twee hoofdstukken. Het eerste hoofdstuk over de institutionele drijfveren is nogmaals onderverdeeld in twee delen. Een eerste onderdeel focust op verschillende invloeden en verklaringen voor de missionaire visie van de Sint-Andriesabdij, grotendeels aan de hand van de stichter Gérard van Caloen. De analyse in het eerste deel van dit hoofdstuk situeert zich voornamelijk in de tweede helft van de negentiende eeuw aangezien vele van de bestudeerde invloeden tot die periode zijn terug te brengen. Het is onder meer de tijd waarin de apostolische visie van dom van Caloen gevormd wordt. Het tweede onderdeel van het eerste hoofdstuk gaat dieper in op de institutionele motivering achter de keuze voor een missie in Belgisch-Congo en specifiek in Katanga. De onderzochte periode valt hier grotendeels samen met de beginperiode van de benedictijnse missie in Katanga, namelijk 1910-1914.

⁷⁰ Leuven, KADOC, *Archief Benedictijnen (OSB) - Sint-Andriesabdij Zevenkerken*, BE/942855/2384. 'BE/942855/2384 Archief Benedictijnen (OSB) - Sint-Andriesabdij Zevenkerken, 1801/01/01-2020 (Deelarchief)', LIAS, geraadpleegd 17 december 2022, <http://abs.lias.be/Query/detail.aspx?id=1685201>.

In het tweede hoofdstuk worden de persoonlijke drijfveren en ervaringen van individuele benedictijnse missionarissen in Katanga onderzocht aan de hand van brieven die zij stuurden naar abt Théodore Nève. Verschillende aspecten komen aan bod die de missionarissen motiveerden om in Katanga als zendeling actief te zijn. Vaak kan er een link worden gelegd tussen de persoonlijke motivatie en de institutionele drijfveren van de Sint-Andriesabdij: meestal kwamen die overeen, soms niet. Het tweede hoofdstuk koppelt op die manier terug naar het eerste hoofdstuk. Daarnaast worden ook verscheidene elementen besproken die de missionarissen net demotiveerden, hen ertoe aanzetten om van post te willen veranderen of zelfs naar Europa te willen terugkeren. De onderzoeksperiode voor het tweede hoofdstuk beperkt zich tot de tijd van de pioniers, met name van het begin van de missie in 1910 tot aan de uitbraak van de Eerste Wereldoorlog.

1.4 Selectie bronnen en methodologie

1.4.1 Eerste deel onderzoeksvraag

Voor het eerste onderdeel van de onderzoeksvraag zullen de institutionele beweegredenen en legitimatie van de missie in Katanga onderzocht worden. Wat was de algemene motivatie van de Sint-Andriesabdij voor de missie in Katanga? Welke ideeën lagen aan de basis van de onderneming? Aspecten als ultramontanisme en monarchisme komen daarbij sterk naar voor en om dat te bestuderen wordt voornamelijk gebruik gemaakt van relevante academische literatuur over die onderwerpen.⁷¹ Het bronnenmateriaal in het eerste hoofdstuk bestaat voornamelijk uit de boeken *De Sint-Andriesabdij Zevenkerken. I: Met dom Gérard van Caloen de geschiedenis in 1853-1912* en *De Sint-Andriesabdij Zevenkerken. II: Nieuwe uitdagingen voor dom Théodore Nève 1912-1963* van dom Christian Papeians de Morchoven.⁷² Aan de hand van de figuur van Gérard van Caloen kunnen vele achterliggende elementen en ideeën bestudeerd worden, aangezien de stichter in grote mate de visie van de Sint-Andriesabdij belichaamde. De

⁷¹ Literatuur over ultramontanisme (in België): zie Status Quaestionis, voetnoot 67; Literatuur over koning Albert I en Belgisch-Congo: Piet Clement, 'Het bezoek van Koning Albert I aan Belgisch Congo, 1928. Tussen propaganda en realiteit', *Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis* 37, nr. 1-2 (2007): 175-221; Matthieu Zana Aziza Etambala, 'Kaoze le "protégé" du roi Albert I: Formation, ordination et voyage en Europe', *Annales Aequatoria* 28 (2007): 375-414.

⁷² Papeians de Morchoven, *De Sint-Andriesabdij Zevenkerken. I*; Papeians de Morchoven, *De Sint-Andriesabdij Zevenkerken. II*.

Morchoven heeft zijn schrijven over van Caloen deels op diens biografie uit 1933 gebaseerd, geschreven door dom Gaspar Lefebvre.⁷³

Daarnaast zal het missietijdschrift van de benedictijnen dat uitgegeven werd door de Sint-Andriesabdij, geanalyseerd worden. Al vanaf 1899, het jaar van de heroprichting van de Sint-Andriesabdij in Zevenkerken, gaf de abdij het tijdschrift *Bulletin des œuvres et missions bénédictines au Brésil* uit. Toen de eerste benedictijnse missionarissen in 1910 naar Congo vertrokken, veranderde de titel van het tijdschrift naar *Bulletin des œuvres et missions bénédictines au Brésil et au Congo*.⁷⁴ In het *Bulletin* verschenen artikels over de toestand in de benedictijnse missies, geschreven door missionarissen ter plaatse. Zij hielden op die manier het thuisfront op de hoogte. Daarnaast bracht het tijdschrift algemeen nieuws uit de missiegebieden, bijvoorbeeld over de aanleg van een spoorweg of het oprichten van bibliotheken in Katanga. Als het over Congo ging, gebeurde dat onder de titel 'Notes congolaises'. De lezers kregen ook af en toe literatuurvoorstellen onder de rubriek 'Bibliographie'. Voor dit onderzoek werd gebruik gemaakt van de uitgaven tussen 1909 en 1914. Artikels die te maken hadden met de missie in Katanga werden in grote lijnen doorgenomen. Algemeen nieuws over Katanga of Belgisch-Congo kwam meestal niet in aanmerking voor verdere analyse in het kader van deze thesis. De relevante artikels werden inhoudelijk geanalyseerd en ook onderworpen aan discoursanalyse.

Gedurende de Eerste Wereldoorlog verschenen er geen uitgaven van het missietijdschrift: pas in 1920 hernam het *Bulletin* zijn activiteiten. Tijdens de Duitse bezetting had de abdij namelijk al het contact verloren met haar missies in Congo en Brazilië.⁷⁵ In 1920 wijzigde de titel van het missietijdschrift in *Bulletin des missions bénédictines belges*. Tijdens het interbellum werd het missietijdschrift van Sint-Andries een belangrijke stem binnen de wereld van de missiologie. Naast de klassieke verslaggeving vanuit de missies, droeg het tijdschrift bij tot de algemene discussies binnen de missiologie. Het *Bulletin des missions bénédictines belges* stond bekend om haar progressieve en kritische standpunten omtrent missionering, waarin het soms verderging dan de richtlijnen vanuit Rome. Het missietijdschrift week daarmee af van de zienswijze van dom

⁷³ Gaspar Lefebvre, *Dom Gérard van Caloen, O. S. B., évêque titulaire de Phocée*, Les questions missionnaires 10 (Lophem-lez-Bruges: Abbaye de Saint-André, 1933).

⁷⁴ *Bulletin des œuvres et missions bénédictines au Brésil* (Lophem-lez-Bruges: Abbaye de Saint-André, 1899-1910); *Bulletin des œuvres et missions bénédictines au Brésil et au Congo* (Lophem-lez-Bruges: Abbaye de Saint-André, 1910-1914).

⁷⁵ *Bulletin des missions bénédictines belges* (Lophem-lez-Bruges: Abbaye de Saint-André, 1920), 1.

Jean-Félix de Hemptinne die assimilatie nastreefde en zich hevig verzette tegen adaptationisme.⁷⁶ An Vandenberghe en Carine Dujardin beschrijven in hun artikels in *Missiology* hoe het missietijdschrift zich vanaf 1920, beïnvloed door de progressieve China-missionaris Vincent Lebbe, heroriënteerde onder de leiding van dom Edouard Neut.⁷⁷ De kritische houding van het *Bulletin* zorgde voor verdeeldheid binnen de kerkelijke wereld, ook bij de eigen benedictijnse missionarissen op het terrein die zich soms verraden voelden door de standpunten van het tijdschrift. In 1924 vereenvoudigde Neut de titel naar *Le bulletin des missions*, de inhoud ging namelijk breder dan de eigen missies. Vanaf 1953 werd het tijdschrift gepubliceerd onder de naam *Rythmes du monde: le bulletin des missions*.⁷⁸

Bovenstaande bronnen moeten een inzicht geven in het missionaire apostolaat dat centraal stond in de visie van de Sint-Andriesabdij en haar stichter van Caloen. De invloeden die aan de basis lagen van de missioneringsdrang van de abdij zullen geanalyseerd worden. Dom Gérard van Caloen kwam uit een zeer gegoede adellijke familie en was sterk uitgesproken ultramontaans. Van Caloen volgde zijn opleiding aan de abdij van Beuron in Duitsland en werd daarna prior in de abdij van Maredsous.⁷⁹ Dom Gérard van Caloen was namelijk betrokken bij de stichting van de abdij van Maredsous in 1872 door dom Hildebrand de Hemptinne (1849-1913). De Hemptinne had voor zijn intrede in de abdij van Beuron vrijwillig gediend bij de pauselijke zoeaven. Hij werd abt van Maredsous in 1890 en zou vanaf 1893 als eerste de titel van abt-primaat van de benedictijnerorde dragen.⁸⁰

⁷⁶ Andreas Vermaut, 'Kolonisatiestrategieën in Belgisch-Congo: de relatie tussen Giovanni Dellepiane en Aequatoria (1937-1949)' (Onuitgegeven masterproef, UGent, 2018).

⁷⁷ Vandenberghe, 'Beyond Pierre Charles: The emergence of Belgian missiology refined', 152, 158-63; Carine Dujardin, 'The "three wise men" came from the East: Interaction between missiology and missionary practice in Asia, 1890-1940', in *Mission & Science: Missiology Revised/Missologie revisitée, 1850-1940*, onder redactie van Carine Dujardin en Claude Prudhomme (Leuven: Leuven University Press, 2015), 292-93, 306.

⁷⁸ *Bulletin des missions bénédictines belges* (Lophem-lez-Bruges: Abbaye de Saint-André, 1920-1923); *Le bulletin des missions* (Lophem-lez-Bruges: Abbaye de Saint-André, 1924-1952); *Rythmes du monde: le bulletin des missions* (Lophem-lez-Bruges: Abbaye de Saint-André, 1953-1971); *Nouveaux rythmes du monde* (Lophem-lez-Bruges: Abbaye de Saint-André, 1973-1974).

⁷⁹ Christian Papeians de Morchoven, *De Sint-Andriesabdij Zevenkerken. I: Met dom Gérard van Caloen de geschiedenis in 1853-1912* (Tielt: Lannoo, 1998). De abdij van Beuron droeg vanaf 1887 de titel van aartsabdij.

⁸⁰ Daniel Misonne, 'Préhistoire de Maredsous. Un projet de fondation bénédictine dans le Namurois en 1870', *Revue Bénédictine* 93, nr. 3-4 (1983): 270-74; Roger Aubert, 'La restauration monastique dans l'Europe occidentale du XIXe siècle', *Revue Bénédictine* 83, nr. 1-2 (1973): 9-10; Daniel-Odon Hurel, 'L'historiographie du monachisme de l'époque moderne, en France et en Belgique, au XXe siècle', *Revue d'histoire de l'Église de France* 86, nr. 217 (2000): 590-91.

De Sint-Andriesabdij werd gesticht in het licht van die verschillende invloeden: het ultramontanisme en de (missionaire) visie van Beuron en Maredsous. In welke zin bepaalden die invloeden de institutionele drijfveren voor de start van de missie in Katanga? Die invloeden evolueerden zeker mettertijd, maar de analyse van deze masterproef stopt bij het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog. Het missietijdschrift van de Sint-Andriesabdij kan een goede aanvulling zijn bij de publicaties van Christian Papeians de Morchoven om de institutionele legitimering en motivering specifiek voor de missie in Katanga beter te begrijpen. Het tijdschrift is, in tegenstelling tot de werken van de Morchoven, een contemporaine bron.

Beide bronnen dienen, zoals alle historische bronnen, kritisch benaderd te worden. Belangrijk om op te merken is dat zowel de boeken als de tijdschriftuitgaven geschreven werden door de benedictijnse monniken zelf. Papeians de Morchoven schreef zijn werken duidelijk met een vrij kritische en open geest, maar hij vermeed het vermelden van zaken die de hele missionaire onderneming van Zevenkerken in een slecht daglicht zouden plaatsen. Daarnaast werden beide bronnen uitgegeven met het oog op een breed publiek. Het *Bulletin* was helemaal niet kritisch voor de eigen werken, aangezien dat haaks stond op de doeleinden van het tijdschrift. De benedictijnse missies werden idyllisch voorgesteld en gelegitimeerd. Het missietijdschrift had daarbij ook tot doel de brede achterban op de hoogte te houden van de ontwikkelingen in de missies van Sint-Andries en hen ertoe aan te zetten financiële steun te geven.

1.4.2 Tweede deel onderzoeksvraag

Het tweede hoofdstuk van dit onderzoek vertrekt vanuit de brieven die de missionarissen in Katanga naar abt Théodore Nève zonden tussen 1910 en 1914. Die brieven naar de abt geven een bijzondere inkijk in het leven, de ervaringen en opinies van de missionarissen ter plaatse. In tegenstelling tot de formele en zakelijke stijl die velen zouden verwachten, schrijven de missionarissen vaak op een heel open en persoonlijke manier naar de abt. In de briefwisseling komt van alles aan bod met betrekking tot de missie, van het geestelijke en mentale aspect tot de materiële en praktische kant van de onderneming. De brieven zijn interne en ongecensureerde documenten die in alle vertrouwelijkheid naar de abt werden gestuurd. De abt werd in de benedictijnse orde beschouwd als de geestelijke vader van de abdij en in de brieven spreken de missionarissen hem ook als vaderfiguur aan.⁸¹ Vader abt beschouwde de

⁸¹ De term komt van het Aramese 'abba' wat vader betekent: Papeians de Morchoven, *De Sint-Andriesabdij Zevenkerken. II*, 319.

monniken als zijn zonen en schreef op die manier naar de missionarissen. Zij schreven eveneens over zichzelf als zijn zonen. Het is evenwel aannemelijk dat de missionarissen sommige zaken in verband met zichzelf of de missie verbloemden of achterwege hielden. Bovenstaande argumenten maken evenwel duidelijk dat de briefwisseling van de missionarissen met abt Nève een uiterst geschikte bron vormen om een antwoord te formuleren op het tweede deel van de onderzoeksvraag.

Via de specifieke casus van benedictijnse missionarissen in Katanga wil dit onderzoek een vernieuwend inzicht geven in de mentale leefwereld van de missionarissen. Het bronnenmateriaal dat voor deze studie werd gekozen, leent zich uitstekend voor een analyse van de innerlijke motivatie of van wat afbreuk deed aan die drijfveren. De briefwisseling van de missionarissen van de Sint-Andriesabdij met abt Nève werd tot nog toe niet als bronnenmateriaal bestudeerd, in die zin is dit onderzoek dus een primeur. Het onderzoeken van brieven die missionarissen naar hun abt sturen, is in het algemeen vrij uniek. Zoals hierboven vermeld, waren de brieven naar de abt meestal bijzonder openhartig en vertrouwelijk. In vele brieven kwam het persoonlijke aspect uitvoerig aan bod. Af en toe zitten er brieven tussen die expliciet het opschrift “personnelle” of “confidentielle” meekregen.

Aan de hand van de inventaris van het archief van de Sint-Andriesabdij, kwam een eerste selectie van een 75-tal inventarisnummers naar voor.⁸² In de inventaris is de correspondentie van abt Théodore Nève met de monniken van de Sint-Andriesabdij gegroepeerd. Elk inventarisnummer komt overeen met een bepaald lid van de abdij. Elk van die nummers correspondeert met één omslag aan brieven, het aantal brieven per omslag varieert echter sterk. Soms bevatten de omslagen slechts enkele brieven, andere omslagen pulen uit met tientallen brieven. In principe zouden de brieven van de abt naar de verschillende missionarissen ook in die omslagen bewaard moeten zijn, vaak zijn die brieven echter niet aanwezig of slechts in beperkte mate. Een deel van de verklaring daarvoor kan zijn dat de abt vaak met één brief antwoordde op meerdere brieven die hij van een bepaalde monnik had ontvangen.

De archivaris Benoit Desmaricaux heeft systematisch plaatsnamen toegevoegd in de inventaris indien er brieven buiten België naar de abt werden verstuurd. Ieder inventarisnummer met de vermelding van Congo of een plaats in Congo kwam in aanmerking, dat kwam neer op een 75-tal missionarissen voor de periode 1910-1960. Elk van die 75 omslagen werd bekeken en velen

⁸² Leuven, KADOC, *Inventaris van het archief Sint-Andriesabdij Zevenkerken*, BE/942855/2384.

ervan inhoudelijk discursief doorgenomen. Het inhoudelijk doorbladeren van bepaalde omslagen gebeurde op een verkennende en willekeurige manier. Indien bepaalde zaken opvielen met betrekking tot het onderwerp van deze masterproef werden die genoteerd. Omslagen met enkel brieven die niet leesbaar waren of waar er bijvoorbeeld maar één klein briefje zonder relevante inhoud inzat, werden uit de selectie gehaald. Op die manier bleven er 60 omslagen over. Ik heb alle brieven van die 60 missionarissen uit de periode 1910-1960 gefotografeerd. Die brieven kunnen zo eventueel digitaal ter beschikking worden gesteld voor verder onderzoek.

Naast geografische aanduidingen, vermeldt de inventaris ook de periode waarin de brieven verstuurd zijn. De selectie werd verder verfijnd voor de periode 1910-1914. Zes missionarissen voldeden aan de selectiecriteria: hun brieven werden onderworpen aan een gedetailleerde analyse op het vlak van inhoud en discours. Specifiek gaat het over de missionarissen van de eerste groep die vanuit Zevenkerken in 1910 naar Katanga trok: dom Idesbald Dedecker, dom Marc de Montpellier, broeder Jean Berchmans Kindt en broeder Joachim Schmidlin. Twee andere missionarissen vervoegden hen in 1911: dom Amand De Bruyn en dom Célestin Schmitz. Doordat ook vele brieven van andere missionarissen uit een latere periode werden doorgenomen, kon de inhoud daarvan eveneens mee in overweging worden genomen.

De brieven van apostolisch prefect dom Jean-Félix de Hemptinne, die met de eerste pioniers in Katanga aankwam, werden niet geanalyseerd aangezien dat bij aanvang van het onderzoek bepaald was. Het tweede deel van deze masterproef behandelt namelijk bewust de gewone missionarissen en niet de leidende figuur de Hemptinne. Eva Schalbroeck en Reuben Loffman focusten zich in hun artikels wel op dom de Hemptinne en toonden daarbij zijn belang en invloed aan.⁸³ Vele verdere onderzoeksopportunities dienen zich aan in verband met de veelbesproken icoon van het katholicisme in Katanga. Ongelooflijk veel archiefmateriaal van en over Jean-Félix de Hemptinne is bewaard in het archief van de Sint-Andriesabdij, maar onderzoekers hebben er tot nu toe nauwelijks gebruik van gemaakt. De talrijke archiefstukken met betrekking tot de Hemptinne kunnen dienen als bronmateriaal voor andere studies, zoals specifiek onderzoek naar Jean-Félix de Hemptinne.

⁸³ Schalbroeck, 'Centre Stage and Behind the Scenes with the "Lion of Katanga"'; Loffman, 'De Hemptinne, the Benedictines and Catholic Assimilation on the Congolese Copperbelt, 1911–1960'.

Het Frans was tot de jaren 1960 de voertaal in de Sint-Andriesabdij en vele van haar missieposten.⁸⁴ Zo goed als alle brieven van de missionarissen in Katanga zijn opgesteld in het Frans. Zeker in de beginperiode van de missie waren er echter verschillende Duitse missionarissen in Katanga. Zij schreven vaak in het Duits naar de abt, al waren er onder hen ook die afwisselden met het Frans. Hoewel de meeste monniken uit Vlaanderen kwamen, schreef slechts een enkeling in het Nederlands naar de abt. Dat heeft alles te maken met de tijd en de sociale, elitaire achtergrond van de meeste benedictijnen van de Sint-Andriesabdij. Tot slot kunnen er ook brieven gevonden worden in het Latijn of een andere taal, waarbij de missionaris in kwestie de brief zag als een goede oefening of aan de abt wou tonen dat hij een nieuwe taal aan het leren was. Brieven die niet in het Frans, Duits of Nederlands geschreven zijn, werden niet meegenomen in de analyse.

De keuze voor correspondentie met de abt als bronnenmateriaal, betekent natuurlijk ook het uitsluiten van andere relevante bronnen. Zo bevat het archief van de Sint-Andriesabdij de persoonlijke dossiers van alle monniken met daarin de briefwisseling met familie en vrienden. Die correspondentie zou ook relevant bronnenmateriaal kunnen zijn, maar in lijn met de onderzoeksopzet werd beslist die dossiers niet te gebruiken. De inhoud van de persoonlijke correspondentie gaat enerzijds minder breed, praktische en bestuurlijke zaken bijvoorbeeld komen waarschijnlijk weinig aan bod. Anderzijds kan de inhoud net te breed zijn in de persoonlijke brieven, aangezien het bijvoorbeeld over allerlei familiale zaken kan gaan die niet relevant zijn voor dit onderzoek. Het is goed mogelijk dat in de persoonlijke brieven de missionarissen zich meer verbloemend uitlaten over hun situatie, of net niet. Een vergelijking van de persoonlijke correspondentie van de benedictijnse missionarissen met de briefwisseling met de abt kan een interessante opportuniteit zijn voor verder onderzoek.

⁸⁴ Aanvankelijk was de taal van de abdij Portugees voor de missie in Brazilië.

2. Institutionele drijfveren voor de missie in Katanga

Aan de hand van de figuur van Gérard van Caloen worden in het eerste deel van dit hoofdstuk verschillende invloeden en verklaringen voor de missionaire visie van de Sint-Andriesabdij geanalyseerd. De stichter van Caloen belichaamt namelijk in grote mate de vormende elementen van die visie. In het tweede deel van dit eerste hoofdstuk worden de redenen onderzocht waarom de Sint-Andriesabdij er in 1910 voor koos om een missie te starten in Katanga in Belgisch-Congo.

2.1 Van Caloen en het missionaire apostolaat van Sint-Andries

De abdij van Zevenkerken werd gesticht door dom Gérard van Caloen met een duidelijk doel voor ogen: benedictijnse missionarissen opleiden voor het missiewerk in Brazilië. Van bij aanvang vormde missionering de belangrijkste bestaansreden van de Sint-Andriesabdij en dat zou ook lange tijd zo blijven.

2.1.1 Vorming van Gérard van Caloen

Om een beeld te schetsen van de ideeën die aan de basis lagen van de stichting van de Sint-Andriesabdij en haar missiewerk, kan een analyse van haar stichter Gérard van Caloen niet ontbreken. Hij werd op 12 maart 1853 in Brugge geboren als Joseph van Caloen. Als zoon van senator Charles van Caloen en gravin Savina de Gourcy-Seraingchamps groeide Joseph op in een elitair milieu. Zo kreeg hij onder meer privélessen Nederlands van priester-dichter Guido Gezelle.⁸⁵

Gezelle belichaamde het 'apostolaat van de poëzie' en volgens de Morchoven was "de Vlaamse dichter zeer sterk missionair ingesteld en heeft [hij] vele roepingen voor de missies klaargestoomd."⁸⁶ Guido Gezelle wou als overtuigde anglofiel graag missionaris in Engeland worden, wat hij uiteindelijk nooit heeft gedaan.⁸⁷ Het ideaal van de missie vormde volgens

⁸⁵ Papeians de Morchoven, *De Sint-Andriesabdij Zevenkerken. I*, 13.

⁸⁶ Ibidem, 13; Lieve Gevers en Jan Roes, 'Apostolaat van de poëzie. Priester-dichters in Vlaanderen en Nederland in de negentiende en twintigste eeuw', *Trajecta. Tijdschrift voor de geschiedenis van het katholiek leven in de Nederlanden*, nr. 4 (1999): 3.

⁸⁷ Michel van der Plas, 'Priester - dichter', *Trajecta. Tijdschrift voor de geschiedenis van het katholiek leven in de Nederlanden*, nr. 4 (1999): 3.

historici Jan de Maeyer en Luc Vints de basis van zijn priesterroeping.⁸⁸ Andere academici zoals Tom Verschaffel nuanceren het belang van ‘missiebewustzijn’ bij Gezelle en benadrukken het meervoudige karakter van zijn engagement.⁸⁹ Hoe dan ook had Guido Gezelle een reële invloed op zijn leerling van Caloen, die zelfs zijn medewerker werd voor het tijdschrift *Rond den Heerd*.⁹⁰ Die invloed van Gezelle kan duidelijk herkend worden in de algemene belangstelling van dom Gérard van Caloen voor het apostolaatswerk en in het bijzonder voor missionering.

Volgens Christian de Morchoven kreeg de jonge van Caloen

*van huis uit wel een zeer christelijke opvoeding, die sterk werd beïnvloed door de schokkende gebeurtenissen uit die tijd: de Italiaanse eenmaking en het Vaticaanse Concilie. Graag had Joseph van Caloen zich ingeschreven als vrijwilliger bij de zoeaven om de Pauselijke Staten te verdedigen tegen Garibaldi en Cavour. Hij was evenwel te jong om de wapens op te nemen. Hoe dan ook, de gebeurtenissen van 1870 hebben ongetwijfeld zijn gehechtheid aan de Heilige Stoel en de paus verhevigd.*⁹¹

Die gehechtheid kadert binnen het bredere ultramontanisme van de negentiende eeuw. De politieke evolutie ten nadele van de paus en vooral zijn wereldlijke macht sinds het einde van de achttiende eeuw wekte bij vele gelovigen zoals van Caloen een grote sympathie op voor de Heilige Stoel. De blik van de kerk ging nog veel meer dan ervoor richting Rome, dus over de Alpen oftewel ‘ultra montes’. De wereldlijke macht van de paus nam af en hield uiteindelijk op in 1870 met de eenmaking van Italië wat het einde van de Pauselijke Staten betekende. Tezelfdertijd verstevigde de paus echter zijn positie binnen de universele Kerk, zijn religieuze macht en autoriteit namen sterk toe. Dat ging gepaard met een verregerende centralisatie van de Rooms-Katholieke Kerk.⁹² Het katholieke geloof was universeel en diende daarom wereldwijd

⁸⁸ Jan De Maeyer, ‘Guido Gezelle (1830-1899): priester-dichter van het katholiek reveil’, *Trajecta. Tijdschrift voor de geschiedenis van het katholiek leven in de Nederlanden*, nr. 4 (1999): 307; Luc Vints, ‘Komt en haalt ons, wij zijn met te velen die hier verlangende staan: de Belgische Katholieke missiebeweging in de negentiende eeuw ten tijde van Gezelle.’, in *Reizen in den geest: de boekenwereld van Guido Gezelle*, onder redactie van Ludo Vandamme (Brugge: Stad Brugge, 1999), 33.

⁸⁹ Tom Verschaffel, ‘L. Vandamme, “Reizen in Den Geest”. De Boekenwereld van Guido Gezelle’, *BMGN - Low Countries Historical Review* 116, nr. 1 (2001): 96.

⁹⁰ Papeians de Morchoven, *De Sint-Andriesabdij Zevenkerken. I*, 13.

⁹¹ *Ibidem*, 14.

⁹² Christopher Alan Bayly, ‘Empires of Religion’, in *The Birth of the Modern World 1780-1914: Global Connections and Comparisons*, The Blackwell History of the World (Malden: Blackwell, 2004), 337-43; Christopher Clark, ‘The New Catholicism and the European Culture Wars’, in *Culture Wars: Secular-*

verspreid te worden via missionering. Historicus Emiel Lamberts omschrijft het negentiende-eeuwse ultramontanisme als:

*een strekking die de eigenheid van de Kerk beklemtoonde, opkwam voor haar onafhankelijkheid ten aanzien van het staatsgezag en sterk de nadruk legde op haar supranationaal, Romeins karakter. De bevestiging van de kerkelijke autonomie sloot hoegenaamd niet een intense samenwerking met de staat uit. Tegelijk werd een voorrangpositie opgeëist voor de Kerk in de maatschappij.*⁹³

Het ultramontanisme en het concept van centralisatie, inherent aan de moderniteit, hebben van Caloen duidelijk beïnvloed. Zo uitte hij in 1888 het idee om de benedictijnse orde volledig te centraliseren in één congregatie met Sant'Anselmo in Rome als hoofdkwartier, wat volledig inging tegen de benedictijnse traditie van autonomie van de afzonderlijke abdijen en congregaties.⁹⁴

Van Caloen was daarnaast, net als Gezelle, sterk gevormd door het katholieke réveil van de negentiende eeuw. Voor een groot deel kan dat réveil verklaard worden als een tegenreactie op de gespannen situatie waarin het katholicisme zich bevond aan het einde van de achttiende eeuw, culminerend in de Franse Revolutie en het bewind van Napoleon. Van utilitaristische maatregelen van verlichte despoten als Habsburgs keizer Jozef II om de Kerk vanuit de staat meer te controleren en te sturen, ging het tot de antiklerikale wetten van het Franse revolutionaire bewind. De Kerk en het geloof leken onomkeerbaar achteruit te gaan. Het katholieke geloof kende echter vanaf het begin van de negentiende eeuw, zoals andere christelijke denominaties, een 'religious revival'. Een spectaculaire uitbarsting van volksdevotie en religiositeit ging gepaard met een felle toename van het aantal religieuze roepingen, bij mannen maar vooral ook bij vrouwen.⁹⁵ Vanaf de tweede helft van de negentiende eeuw, het

Catholic Conflict in Nineteenth-Century Europe, onder redactie van Christopher Clark en Wolfram Kaiser (Cambridge: Cambridge University Press, 2003), 18-23.

⁹³ Emiel Lamberts, 'Het ultramontanisme in België: 1830-1914', in *De kruistocht tegen het liberalisme: facetten van het ultramontanisme in België in de 19e eeuw*, Historica Lovaniensia 175 (Leuven: Universitaire Pers Leuven, 1984), 39.

⁹⁴ Papeians de Morchoven, 27; Timothy Wright, 'The benedictine life: Decline, growth and innovation', *International Journal for the Study of the Christian Church* 7, nr. 3 (2007): 182-83; Leo XIII, breve 'Summum semper', 1893. Volledige centralisatie in één congregatie kwam er nooit, maar al in 1893 werd Hildebrand de Hemptinne door paus Leo XIII benoemd tot eerste abt primaat van de benedictijnse orde met de abdij van San Anselmo als hoofdplaats. De Benedictijnse Confederatie werd opgericht die de verschillende autonome congregaties in een unie verenigde.

⁹⁵ John T. McGreevy, 'Revolution: In France and around the World', in *Catholicism: A Global History from the French Revolution to Pope Francis* (New York: W. W. Norton & Company, 2022), 6-7, 13, 24-28; Clark, 'The New Catholicism and the European Culture Wars', 11-15.

hoogtepunt van Europees kolonialisme en *empire*, was er ook sprake van “a vast expansion of missionary activity overseas and among non-Christian peoples, as European power spread over the world.”⁹⁶ De roepingen van Gérard van Caloen, de eerste generatie monniken van Sint-Andries en specifiek van de eerste Katanga-missionarissen die voor het uitbreken van WO I vertrokken, kaderen binnen dat negentiende-eeuwse réveil.

Typerend voor het katholicisme van de negentiende eeuw was de fascinatie voor de middeleeuwen als ideaalbeeld van een harmonieuze christelijke samenleving.⁹⁷ Van Caloen deelde die liefde voor de middeleeuwen wat hem “onvermijdelijk in contact [bracht] met de monastieke wereld.”⁹⁸ Via het werk *Les Moines d’Occident* van graaf de Montalembert zou Joseph van Caloen de orde van de benedictijnen hebben leren kennen.⁹⁹ De keuze voor de benedictijnen lag niet voor de hand, aangezien de orde in België op dat moment zo goed als verdwenen was.¹⁰⁰ Van Caloen volgde echter het voorbeeld van dom Hildebrand de Hemptinne, een aangetrouwd familielid en oud-zoeaaf die benedictijn was geworden in de in 1863 opgerichte Duitse abdij van Beuron.¹⁰¹ Familie- en andere netwerken zouden een niet te onderschatten rol blijven spelen doorheen de geschiedenis van de Sint-Andriesabdij en haar missies.

2.1.2 Beuron en Maredsous

In 1872 kwam van Caloen aan in Beuron, maar lang zou hij er niet blijven. De abdij van Beuron zocht, in het kader van de antikatholieke Kulturkampf van rijkskanselier Otto von Bismarck, naar alternatieven om het monastieke leven verder te zetten buiten Duitsland.¹⁰² Bismarck vreesde namelijk dat de invloed van het katholicisme de eenheid van het pas eengemaakte Duitse

⁹⁶ Bayly, ‘Empires of Religion’, 345; John T. McGreevy, ‘Empire: Missionaries, Converts, and Imperialism’, in *Catholicism: A Global History from the French Revolution to Pope Francis* (New York: W. W. Norton & Company, 2022), 136-37.

⁹⁷ De Maeyer, ‘Guido Gezelle (1830-1899): priester-dichter van het katholiek reveil’, 312-13.

⁹⁸ Papeians de Morchoven, *De Sint-Andriesabdij Zevenkerken. I*, 15.

⁹⁹ Ibidem, 15; Charles de Montalembert, *Les moines d’Occident: depuis Saint Benoît jusqu’à Saint Bernard*, 7 vols. (Parijs: Jacques Lecoffre et Cie, 1860-1877).

¹⁰⁰ Op dat moment, de jaren 1860-begin 1870, was de abdij van Dendermonde de enige benedictijnse abdij in Vlaanderen. Na de opheffing van vele kloosters gedurende de Franse periode waren er in België nog nauwelijks benedictijnen over. Eeuwenoude benedictijnse abdijen zoals die van Affligem en Vlierbeek werden opgeheven. De overgebleven monniken van Affligem hadden zich in het oude Kapucijnenklooster in Dendermonde teruggetrokken. Papeians de Morchoven, *De Sint-Andriesabdij Zevenkerken. I*, 15, 207.

¹⁰¹ Ibidem, 15.

¹⁰² Ibidem, 16–17.

Keizerrijk (1871) zou ondermijnen.¹⁰³ De universalistische Katholieke Kerk stond voor hem haaks op het Pruisische, protestantse nationalisme. Protestanten zagen het toenemende succes van missionaire congregaties in Duitsland als een existentieel gevaar. In die context werd de jezuïetenorde in 1872, als het symbool bij uitstek van een universele missionaire orde die enkel verantwoording aflegde aan de Heilige Stoel, verbannen uit Duitsland.¹⁰⁴

De abdij van Beuron vreesde hetzelfde lot beschoren te zijn. Onder impuls van onder meer Hildebrand de Hemptinne viel het oog van de Beuroonse communautiteit op Maredsous en in 1872 begonnen de werken aan het nieuwe klooster. Op die manier paste de stichting in een breder project van benedictijnse monastieke heropleving in België.¹⁰⁵ Opnieuw speelden de aristocratische, elitaire, ultramontaanse netwerken een belangrijke rol: het terrein voor de nieuwe stichting werd geschonken door de ultramontaanse drukkersfamilie Desclée en er kwam ook hulp van de familie de Hemptinne.¹⁰⁶ Joseph van Caloen zou in 1872 de eerste postulant van de abdij van Maredsous worden.¹⁰⁷

Naast het begrijpelijke verlangen om in zijn vaderland monnik te zijn, was zijn fascinatie voor de middeleeuwen een belangrijke factor in zijn keuze voor Maredsous. De architectuur van de nieuwe abdij refereerde expliciet aan de dertiende-eeuwse gotiek.¹⁰⁸ Van Caloen zag het, in zijn eigen woorden, als “een buitenkans om net als de monniken in de Middeleeuwen te mogen deelnemen aan de vestiging van een nieuw klooster.”¹⁰⁹ Een gedachte die later een belangrijke beweegreden zou zijn voor de stichting van de Sint-Andriesabdij en het starten van de missie in Katanga.

Van Caloen deed zijn noviciaat echter in de abdij van Beuron, waar hij zijn monastieke geloften aflegde in 1874. Zijn kloosternaam Gérard verwees naar de heilige Gérard van Brogne die in de

¹⁰³ Frank L. Cross en Elizabeth A. Livingstone, red., ‘Kulturkampf’, in *The Oxford Dictionary of the Christian Church* (Oxford: Oxford University Press, 2009).

¹⁰⁴ Manuel Borutta, ‘Enemies at the Gate: The Moabit Klostersturm and the Kulturkampf: Germany’, in *Culture Wars: Secular-Catholic Conflict in Nineteenth-Century Europe*, onder redactie van Christopher Clark en Wolfram Kaiser (Cambridge: Cambridge University Press, 2003), 227-54.

¹⁰⁵ Roger Aubert, ‘La restauration monastique dans l’Europe occidentale du XIXe siècle’, *Revue Bénédictine* 83, nr. 1-2 (1973): 9-10.

¹⁰⁶ Daniel Misonne, ‘Préhistoire de Maredsous. Un projet de fondation bénédictine dans le Namurois en 1870’, *Revue Bénédictine* 93, nr. 3-4 (1983): 285-291.

¹⁰⁷ Goddeeris, *Missionarissen*, 2021, 51-52.

¹⁰⁸ Thomas Coomans, ‘Unexpected Connections. The Benedictine Abbey of Maredsous and Christian Architecture in China, 1900-1930s’, *Revue Bénédictine* 131, nr. 1 (2021): 276.

¹⁰⁹ Woorden van Gérard van Caloen geciteerd uit: Papeians de Morchoven, *De Sint-Andriesabdij Zevenkerken. I*, 17.

tiende eeuw de opdracht kreeg om het monastieke leven in Gent te herstellen.¹¹⁰ Voor dom Gérard van Caloen zou het een voorbode zijn van zijn levensmissie in Brazilië. In 1875 verscheen in het kader van de Duitse Kulturkampf de ‘Gesetz zur Auflösung der geistlichen Orden’, een wet die zo goed als alle katholieke orden verbood op Pruisisch grondgebied.¹¹¹ Wat de monniken van Beuron hadden gevreesd, was werkelijkheid geworden. De communiteit van Beuron zag zich genoodzaakt om in 1875 de abdij in Duitsland te verlaten.¹¹²

De uitwijzing van bijna alle congregaties uit een groot deel van Duitsland moet een diepe indruk nagelaten hebben op de net geprofeste dom van Caloen. Het sterkte hem in zijn doel om het benedictijnse leven in België te propageren en vooral om het via missionering verder te verspreiden in de rest van de wereld.¹¹³ In zijn ogen en die van vele andere katholieken kon hetgeen in Duitsland gebeurd was evengoed in België voorvallen. De strijd tussen klerikale en antiklerikale krachten in België en in het bijzonder de Schoolstrijd van 1878-1884 moeten van Caloen hebben gesterkt in die overtuiging. Veel katholieken beschouwden de Belgische en andere Europese overheden als onbetrouwbaar. Er moesten dus alternatieven gecreëerd worden buiten Europa om het katholieke geloof veilig te stellen.

De invloed van Beuron op de stichting en de missiedrang van de Sint-Andriesabdij is moeilijker op te merken, maar daarom niet minder beduidend. Onder meer wat betreft organisatie, kunst, liturgie en intellectuele invulling van het monastieke leven liet Zevenkerken zich ongetwijfeld inspireren door de abdij van Beuron. Het belang dat dom Gérard van Caloen en de gemeenschap van de Sint-Andriesabdij hechtten aan de gelofte van gehoorzaamheid is grotendeels terug te voeren op de abdij van Beuron. In de toekomstige benedictijnse missieabdij waar van Caloen van droomde (de latere Sint-Andriesabdij dus) zou de gehoorzaamheid namelijk cruciaal zijn:

Ook hij [van Caloen] beschouwde de gehoorzaamheid, die Beuron en Solesmes als de kern van het monastieke leven vooropstelden, in zo'n benedictijnenklooster als vanzelfsprekend. In die abdij zou de monnik bij zijn intrede weten dat de mogelijkheid bestond naar een stichting gezonden te worden op bevel van zijn abt, en niet uit vrije wil.¹¹⁴

¹¹⁰ Papeians de Morchoven, 17, 208.

¹¹¹ Borutta, ‘Enemies at the Gate’, 250.

¹¹² ‘Geschichte der Erzabtei St. Martin’, Erzabtei St. Martin zu Beuron, geraadpleegd 23 mei 2023, <https://www.erzabtei-beuron.de/kloster/kultur/kultur-geschichte/index.html>.

¹¹³ Papeians de Morchoven, *De Sint-Andriesabdij Zevenkerken. I.*

¹¹⁴ Ibidem, 32.

De abdij van Beuron stond bekend om haar contemplatieve karakter en nadruk op het innerlijke leven.¹¹⁵ Van Caloen ontwikkelde echter een andere visie op het benedictijnse ideaal, opnieuw verwijzend naar de middeleeuwen:

Ik [...] stelde enerzijds vast dat de opvoeding van de jeugd een van de grote diensten was die de zonen van Sint-Benedictus bewezen aan de middeleeuwse maatschappij. Anderzijds waren die eeuwen monastiek apostolaat voor de orde van de benedictijnen de glansrijkste qua heiligheid en invloed binnen de Kerk.¹¹⁶

In dat opzicht kan een interessante parallel getrokken worden met dom Andreas Amrhein, de stichter van de abdij van Sankt Ottilien in Beieren. Amrhein was een monnik van Beuron en hield, net als van Caloen, het onderwijs en vooral missionering als apostolaat hoog in het vaandel. Missionaire gedachten en initiatieven speelden in de benedictijnse orde echter al eeuwenlang slechts een marginale rol. Vanaf de tweede helft van de negentiende eeuw kwam daar verandering in, niet toevallig in de periode waarin kolonialisme en missie in het algemeen een hoge vlucht namen. Toch kon dom Amrhein de abt van Beuron niet overtuigen van zijn missionaire plannen. De Kulturkampf weerhield de katholieke congregaties in Duitsland er nog steeds van om buitenlandse missies op te zetten. Daarom verliet hij de abdij en stichtte in 1884 in Beieren de missieabdij van Sankt Ottilien.¹¹⁷

De abdij zou net als Sint-Andries volledig in het teken staan van missionering, in 1887 vertrok een eerste groep van missionarissen naar Duits-Oost-Afrika. De abdij van Sankt Ottilien was daarmee het eerste katholieke missiehuis in Duitsland. Vanaf de Conferentie van Berlijn (1884-1885) kon de interesse voor missionering vanuit de staat namelijk de Kulturkampf overstijgen. In de eigen kolonies had de Duitse overheid namelijk graag nationale missiecongregaties, die cruciale basistaken op zich namen. Zo moest ze niet vertrouwen op bijvoorbeeld Franse missionarissen die vaak erg Frans-nationalistisch aangelegd waren.¹¹⁸ De abdij van Sankt Ottilien

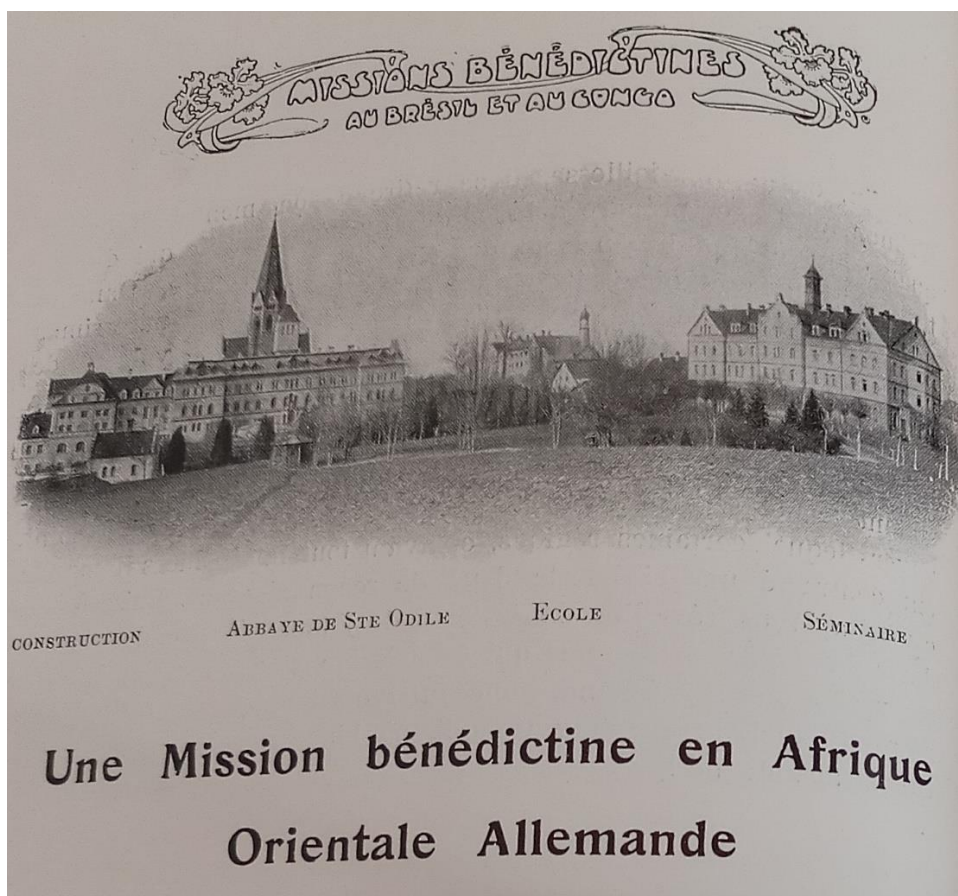
¹¹⁵ Egger, 'The Importance of Difference in the Making of Transnationality', 453; Frank L. Cross en Elizabeth A. Livingstone, red., 'Beuron, Abbey Of', in *The Oxford Dictionary of the Christian Church* (Oxford: Oxford University Press, 2009); 'Kunst, Kultur und Wissenschaft', Erzabtei St. Martin zu Beuron, geraadpleegd 10 april 2023, <https://www.erzabtei-beuron.de/kloster/kultur/index.html>; 'Beuroner Kunst', Erzabtei St. Martin zu Beuron, geraadpleegd 10 april 2023, <https://www.erzabtei-beuron.de/kloster/kultur/kunst/index.html>.

¹¹⁶ Woorden van Gérard van Caloen geciteerd uit: Christian Papeians de Morchoven, *De Sint-Andriesabdij Zevenkerken. I: Met dom Gérard van Caloen de geschiedenis in 1853-1912* (Tielt: Lannoo, 1998), 19.

¹¹⁷ Egger, 'The Importance of Difference in the Making of Transnationality', 450-54; Rohrbacher, 'Deutsche Missionsinitiativen am Campo Santo Teutonico', 613-26.

¹¹⁸ Egger, 'The Importance of Difference in the Making of Transnationality', 450, 453-55; Rohrbacher, 'Deutsche Missionsinitiativen am Campo Santo Teutonico', 613-26.

zou later nog verschillende andere abdijen stichten en, zoals Beuron, als aartsabdij aan het hoofd staan van een eigen benedictijnse congregatie.¹¹⁹



Afbeelding 5: Artikel in het missietijdschrift van Sint-Andries over de benedictijnse missie van Sankt Ottilien in Duits-Oost-Afrika.¹²⁰

Het verhaal van Amrhein en Sankt Ottilien moet voor Gérard van Caloen een lichtend voorbeeld geweest zijn en een grote - minstens indirecte - invloed gehad hebben op het project van Zevenkerken. Christian de Morchoven belicht dat, al dan niet bewust, nauwelijks in zijn werk. De overeenkomsten met de *Zeven Principes* van Amrhein, de basistekst van de 'Missionsbenediktiner von Sankt Ottilien', zijn nochtans talrijk. In expliciet contrast met de protestantse missionarissen en de jezuiteten, legde Amrhein de nadruk op de monastieke gemeenschap in de missie.¹²¹ Voor de Sint-Andriesabdij was dat ook een constitutief onderdeel

¹¹⁹ 'Die Missionsbenediktiner: Congregatio Ottiliensis O.S.B.', Benediktinerkongregation von St. Ottilien, geraadpleegd 10 november 2022, <https://www.ottilien.org>; 'Geschichte St. Ottiliens', Erzabtei St. Ottilien, geraadpleegd 10 april 2023, <https://erzabtei.de/geschichte>.

¹²⁰ *Bulletin des œuvres et missions bénédictines au Brésil et au Congo* (Lophem-lez-Bruges: Abbaye de Saint-André, 1914), 322.

¹²¹ Egger, 'The Importance of Difference in the Making of Transnationality', 454.

van haar missie-ideaal. Het plechtig meegeven van een stichtingskruis om in de nieuwe missie een nieuw klooster op te richten, is het ultieme symbool daarvan. Bij de missies van China en India gebeurde die stichting vrijwel onmiddellijk na aankomst. In Katanga verliep dat proces moeizamer en daar wordt verderop in de tekst dieper op ingegaan.

Na het afleggen van zijn eerste geloften in Beuron, werd Gérard van Caloen monnik in Maredsous. Hij was er de drijvende kracht achter het oprichten van de abdijschool in 1881. Het toont opnieuw het belang van jeugd en apostolaat in het gedachtegoed van Gérard van Caloen. In 1885, een jaar na de stichting van Sankt Ottilien, had van Caloen plannen om naast de abdijschool van Maredsous een apostolische school op te richten om benedictijnse missionarissen op te leiden voor Congo. Bij gebrek aan steun vanuit zijn congregatie, het koningshuis en de Kerk moest dom Gérard zijn droom opbergen. Die droom verwoordde hij in 1886 als volgt:

Ik zou duizenden heidenen tot het heilige Geloof willen brengen om het Rijk Gods te verspreiden. Ik zou graag een klooster gaan stichten bij de barbaarse volkeren om God er te laten eren.¹²²

Het idee van de benedictijnse monnik-missionaris die, naar analogie met de geïdealiseerde middeleeuwen, vanuit een monastiek centrum in de missie actief is, kreeg bij van Caloen dus steeds meer vorm. In zijn ogen waren individuele missionarissen minder succesvol omdat zij slechts individuen bekeerden, terwijl monastieke missies hele volkeren konden evangeliseren. Dom van Caloen beschreef die volkeren als “barbaars”, aangezien “heidenen” zonder enige vorm van echte beschaving leefden. Die gedachte was gebaseerd op de negentiende- en twintigste-eeuwse wijdverbreide onderliggende aanname dat evangelisering gelijkstond aan het brengen van beschaving: “Colonize = civilize = evangelize”, in de woorden van historicus Emizet Kisangani.¹²³ Van Caloen maakte zijn ideeën zelfs over aan de *H. Congregatie tot Voortplanting des Geloofs*, de Propaganda Fide in Rome:

Dat monastieke systeem van apostolaat zou het ontzaglijke voordeel bieden dat men vanaf het begin kan werken aan de opvoeding van de volkeren en aan de vorming van een inlandse clerus, wat nog steeds de noodzakelijke voorwaarde is

¹²² Woorden van Gérard van Caloen geciteerd uit: Christian Papeians de Morchoven, *De Sint-Andriesabdij Zevenkerken. I: Met dom Gérard van Caloen de geschiedenis in 1853-1912* (Tielt: Lannoo, 1998), 23–24.

¹²³ Kisangani, *The Belgian Congo as a Developmental State*, 43.

*voor het succes van een missie. Tenslotte waarborgt dat systeem [...] perfect de geest van Onze Heilige Vader Benedictus, die wil dat zijn zonen samenleven in kloosters.*¹²⁴

Van Caloen keek dan wel terug naar de middeleeuwse kerstening voor zijn missionaire apostolaat, de invulling ervan was opvallend in de moderniteit geworteld. Ideeën als “opvoeding van de volkeren” en het brengen van beschaving, vormden de basiselementen van de legitimatie van kolonisatie en missionering in de negentiende en twintigste eeuw. Zeker voor de christelijke kerken in het Westen stond beschaving gelijk aan het christendom en volkeren zonder kennis van de Blijde Boodschap leefden “in tenebris et in umbra mortis.”¹²⁵ Het combineert voor dom van Caloen zijn twee idealen: het apostolaat van het onderwijs en de missie. De lokale volkeren dienden niet enkel bekeerd te worden, ze moesten ook opgevoed en onderwezen worden. Naast de ‘civilizing mission’, geloofde Gérard van Caloen duidelijk in het moderne concept van de maakbaarheid van de samenleving waarin (her)opvoeding centraal stond. In de inleiding van *Missionary Education* schrijven Christiaens, Goddeeris en Verstraete daarover het volgende:

*Schools embodied and projected the belief in transformation and progress as a central pillar of modernity, and were one of the most important fields of activity for missionaries. [...] They sought to decisively transform societies in the non-European world and did so at a pace and on a scale unmatched by other religions, leaving a deep imprint on societies across the world.*¹²⁶

De verwijzing door van Caloen naar de “vorming van een inlandse clerus” valt eveneens op. Aan het einde van de negentiende eeuw was dat geen evidente stelling over het doel van missionering. Pas met de apostolische brief *Maximum illud* (1919) van Benedictus XV en de encycliek *Rerum Ecclesiae* (1926) van Pius XI zou de Heilige Stoel het belang van de vorming van een lokale clerus in de missiegebieden als officieel standpunt aannemen.¹²⁷ De missionaire drang van Gérard van Caloen wekte echter veel weerstand op binnen de eigen, benedictijnse rangen. Dom Hildebrand de Hemptinne, die in 1893 abt-primaat van de confederatie van de benedictijnen zou worden, vond het benedictijnse monastieke leven incompatibel met het leven

¹²⁴ Woorden van Gérard van Caloen geciteerd uit: Christian Papeians de Morchoven, *De Sint-Andriesabdij Zevenkerken. I: Met dom Gérard van Caloen de geschiedenis in 1853-1912* (Tielt: Lannoo, 1998), 30.

¹²⁵ “in duisternis en de schaduw van de dood”. Benedictus XV, *Maximum illud*, 1919, 6.

¹²⁶ Christiaens, Goddeeris, en Verstraete, *Missionary Education*, 9.

¹²⁷ Benedictus XV, *Maximum illud*, 1919; Pius XI, *Rerum Ecclesiae*, 1926; Dries Vanysacker, ‘Paradigm Shifts in the Evolution of the Catholic Theology of Mission’, *Encounter: A Journal of Interdisciplinary Reflections of Faith and Life* 8, nr. 1-2 (2017): 26-28.

van een missionaris. De Congregatie van Beuron was op zich niet tegen benedictijnse missies, maar het apostolaat diende op “Beuroonse leest geschoeid te zijn.”¹²⁸ Het apostolaat moest op een zo contemplatief mogelijk manier worden ingevuld, in de missies leefden de benedictijnse missionarissen dus best zo monastiek mogelijk.

2.1.3 Levensmissie in Brazilië

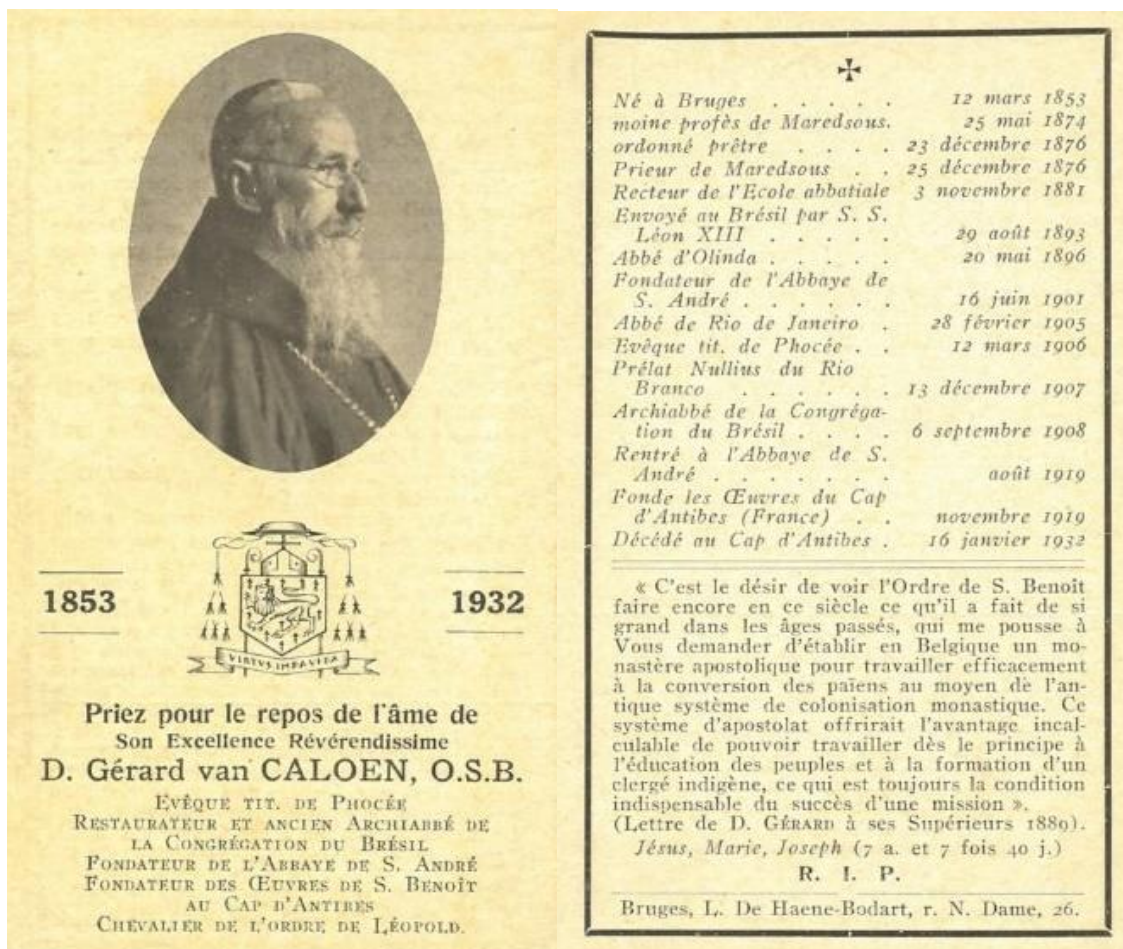
In die geest zette de Congregatie van Beuron haar schouders onder het restauratieproject van het benedictijnse leven in Brazilië. Het aantal benedictijnse monniken in Brazilië was door interventies van het Braziliaanse keizerrijk namelijk stelselmatig gedaald. De abdijen bevonden zich in een deplorabele toestand en de monniken hielden zich niet trouw aan hun regel. Na een staatsgreep in 1889 werd de republiek uitgeroepen die een jaar later de scheiding tussen kerk en staat doorvoerde. In 1893 kreeg Beuron de vraag vanuit de Braziliaanse benedictijnencongregatie om hulp te leveren bij het herstellen van het monastieke leven in Brazilië. Zij stuurden dom Gérard van Caloen als verantwoordelijke naar Brazilië. Hij kreeg er als prior de verlaten abdij van Olinda toegewezen, die hij zou herstichten in de geest van Beuron.¹²⁹

Vanuit de hele Congregatie van Beuron werden monniken gestuurd naar de missie in Brazilië zodat van Caloen Olinda kon uitbouwen tot uitvalsbasis voor het restauratieproject. Zowel Beuron als van Caloen zagen hun idealen vervuld. De missie draaide volledig rond het benedictijnse monastieke leven en voor van Caloen was de restauratiemissie een vorm van monastiek apostolaat, zeker wat betreft het opleiden van novicen ter plaatse. Van Caloen werd abt van Olinda in 1896 en werd in 1905 abt van de abdij van Rio de Janeiro. Een jaar later zou hij, op initiatief van paus Pius X, ook tot titulair bisschop van Phocea worden gewijd waarmee hij kerkelijke jurisdictie kreeg over het missiegebied van Rio Branco, dat aan de benedictijnen was toegewezen.¹³⁰

¹²⁸ Papeians de Morchoven, *De Sint-Andriesabdij Zevenkerken. I*, 31.

¹²⁹ Ibidem, 40–53.

¹³⁰ Ibidem, 61, 132–33.



Afbeelding 6: "Bidprentje van dom Gérard van Caloen (1853-1932), O.S.B.; Archives de Laprée, Quiestède, SP0023."¹³¹

Beuron en dom van Caloen hadden aanvankelijk dezelfde visie waarbij om de Braziliaanse kloosters te hervormen naar het model van Beuron en zelfs eventueel de Braziliaanse Congregatie te laten opnemen in de eigen congregatie.¹³² Van Caloen verdedigde echter al gauw meer de belangen van de Braziliaanse Congregatie, waarin hij een steeds belangrijkere positie innam. De missie in Brazilië startte ook als een atypische missie waarbij het herstel van het benedictijnse monastieke leven centraal stond, dat al historisch aanwezig was in Brazilië. Er was dus in de eerste jaren geen sprake van een evangeliserings- of civiliseringsmissie. Dat veranderde met het verwerven van het missiegebied Rio Branco waar benedictijnse

¹³¹ Karl-Michael Hoin, 'van Caloen, 1932', Avant Laprée: Aux archives de Laprée pour préparer demain, 2019, <https://avantlapree.hypotheses.org/17806>. Het citaat uit de brief van dom Gérard naar zijn oversten in 1880 vat goed samen wat zijn motivatie was voor het stichten van de Sint-Andriesabdij in 1899, wat uitvoerig aan bod komt in het eerste deel van deze masterproef over de institutionele drijfveren van de Sint-Andriesabdij om een missie uit te bouwen in Katanga.

¹³² Papeians de Morchoven, *De Sint-Andriesabdij Zevenkerken. I*, 40-53.

missionarissen actief waren bij de inheemse bevolking in het Amazonegebied.¹³³ Daar voelde de Congregatie van Beuron zich minder toe geroepen: hun steun voor de Braziliaanse missie nam geleidelijk af. Voor van Caloen was het echter de vervulling van zijn droom van de ‘apostelmonnik’.

Beuron bleek onbetrouwbaar voor het aanleveren van voldoende mankracht voor de missie. Daarnaast vond Gérard van Caloen het geen goed idee om novicen naar Brazilië te sturen. Een groot aantal van hen haakten immers vroegtijdig af en keerden terug naar Europa. Het was in zijn ogen noodzakelijk om missionarissen eerst een grondige opleiding en aangepaste voorbereiding te geven in Europa alvorens ze als volwaardige monniken uit te zenden.¹³⁴ Die achtergrond verklaart ten dele het belang dat de Sint-Andriesabdij zou hechten aan missionaire opleiding en de aandacht die de communiteit, vooral in haar missietijdschrift na WO I, zou schenken aan het ontluikende veld van de missiologie.¹³⁵

2.1.4 Stichting missieprocurer Sint-Andries

Van Caloens langgekoesterde droom van een benedictijns missiehuis in België werd uiteindelijk werkelijkheid in 1899. Al de hier voorafgaand beschreven invloeden en verklaringen kwamen samen in de nieuwe missieprocurer aan de Hogeweg in Sint-Andries bij Brugge die plechtig werd ingewijd op 15 januari 1899. De stichting viel onder het gezag van de abdij van Olinda en maakte dus deel uit van de Braziliaanse Congregatie. Zo’n 26 monniken en postulanten vanuit onder meer Beuron en Maredsous hadden tijdelijk hun intrek genomen in het huis dat door de moeder van dom Gérard ter beschikking was gesteld.¹³⁶

Het belang van de hoge sociale achtergrond, familie- en andere netwerken komt dus opnieuw naar voor. Op 6 juni 1901 vond de eerstesteenlegging van de nieuwe abdij plaats op een terrein dat geschonken werd door senator van Ockerhout, schoonvader van baron Albert van Caloen, de broer van dom Gérard. Het missiehuis was namelijk bij aanvang al te klein en Gérard van Caloen wou er op termijn een volwaardige abdij met noviciaat van maken.¹³⁷ Hij stootte wel op fel verzet van Maredsous, Beuron, abt-primaat de Hemptinne en de bisschop van Brugge. Het

¹³³ *Bulletin des œuvres et missions bénédictines au Brésil et au Congo* (Lophem-lez-Bruges: Abbaye de Saint-André, 1909-1914).

¹³⁴ Papeians de Morchoven, *De Sint-Andriesabdij Zevenkerken. I*, 68-69.

¹³⁵ Vandenberghe, ‘Beyond Pierre Charles: The emergence of Belgian missiology refined’, 152, 158-63; Dujardin, ‘The “three wise men” came from the East: Interaction between missiology and missionary practice in Asia, 1890-1940’, 292-93, 306.

¹³⁶ *Ibidem*, 82.

¹³⁷ *Ibidem*, 90–92, 99.

was niet de eerste keer dat van Caloen, getypeerd door gedrevenheid en volharding, te maken kreeg met zware tegenstand. Via zijn goede connecties in Rome en een audiëntie bij paus Leo XIII kon de Sint-Andriespriorij er toch komen. Niet toevallig is er dan voor het eerst sprake van 'Zevenkerken', verwijzend naar de zeven kerken op de zeven heuvels van Rome.¹³⁸ Het was niet de eerste keer dat hij via de Heilige Stoel zijn plannen probeerde door te drukken en het zou ook niet de laatste keer zijn. De invloed van het ultramontanisme op de stichting van de abdij en haar missies wordt daarin opnieuw duidelijk.

Kandidaten kwamen, naast België, uit landen als Duitsland, Italië, Portugal, Nederland en Frankrijk. Met het oog op het toekomstige leven in Brazilië werd het Portugees de voertaal in de missieprocur. De Sint-Andriesabdij en haar Braziliaanse missie hadden een enorme aantrekkingskracht en het project moet ongetwijfeld aan een diepgewortelde, brede interesse vanuit de samenleving hebben beantwoord. Tussen 1895 en 1914 zouden er namelijk 280 Europese benedictijnen naar Brazilië vertrekken, waarvan de helft via Sint-Andries.¹³⁹

¹³⁸ Papeians de Morchoven, 77-108.

¹³⁹ Goddeeris, *Missionarissen*, 2021, 52; Papeians de Morchoven, *De Sint-Andriesabdij Zevenkerken. I*, 82-83.

2.2 Keuze voor Katanga in Belgisch-Congo

De bovenstaande analyse geeft een antwoord op de vraag waarom de Sint-Andriesabdij zo gericht was op missionering en hoe dat ideaal werd ingevuld. In dit deel wordt ingegaan op de vraag waarom Zevenkerken specifiek koos voor een missie in Congo, meer bepaald in de regio Katanga. Wat waren de redenen voor de jonge priorij om in 1910 een nieuwe missie te starten in Katanga?

In het eerste decennium van de twintigste eeuw nam het enthousiasme voor de missie in Brazilië stelselmatig af. Binnen de communiteit overheerste het gevoel dat het restauratieproject van monseigneur van Caloen een groot succes was en de Braziliaanse Congregatie nu zelfstandig verder kon gaan.¹⁴⁰ Tegelijkertijd bleef het aantal leden van de Sint-Andriesabdij toenemen, de kersverse infrastructuur was bij de ingebruikname al onvoldoende om aan de vraag te voldoen. Uitbreidingen werden gepland en uitgevoerd, maar namen een zekere tijd in beslag, te meer door financiële moeilijkheden. Zevenkerken barstte met andere woorden uit haar voegen. Dat verklaart waarom de abdij op dat moment op zoek was naar een nieuw missiegebied.

2.2.1 Belgisch-Congo: geen evidente keuze

De keuze voor Congo lijkt voor een Belgisch klooster voor de hand liggend, maar was op dat moment niet zo vanzelfsprekend. In de katholieke en protestantse wereld leefde aan het einde van de negentiende en begin twintigste eeuw bijvoorbeeld een grote fascinatie voor het Verre Oosten en China in het bijzonder. Vanuit het Westen beschouwden velen die gebieden als geciviliseerd en gezegend met een hoge vorm van cultuur, al bleef het inferieur in alle aspecten aan het Westen. De Sint-Andriesabdij zou uiteindelijk ook de “China hype” volgen en er een missie starten in 1928.¹⁴¹

In christelijke kringen was het idee ook gangbaar dat heel Sub-Sahara-Afrika, door het gebrek aan beschaving en de zogenaamde inferioriteit van de Afrikanen, vatbaarder was voor de expansie van de islam. Het idee daarachter was dat “for primitive people, a religion as simplistic as Islam would be much easier to adopt than the much more profound and demanding Christian

¹⁴⁰ Papeians de Morchoven, *De Sint-Andriesabdij Zevenkerken. I*, 163-64.

¹⁴¹ Dujardin, ‘The “three wise men” came from the East: Interaction between missiology and missionary practice in Asia, 1890-1940’, 295-96; Rolf Gerhard Tiedemann, red., *Handbook of Christianity in China. Volume Two: 1800 - Present*, vol. 2, Handbook of Oriental Studies. Section 4 China: Volume 15/2 (Leiden: Brill, 2009), 115-92, 516-52.

faith.”¹⁴² De aantrekkingskracht van de islam zou de aantrekkingskracht van het christendom te niet doen bij de inheemse bevolking waar gebruiken als slavernij, polygamie en de onderdrukking van vrouwen sterk ingeburgerd waren.¹⁴³ Sommigen zagen het dus als een onmogelijke taak om te evangeliseren op het Afrikaanse continent.

Vooraf in de negentiende eeuw, maar ook nog aan het begin van de twintigste eeuw, stond Centraal-Afrika dus niet bovenaan de prioriteitenlijst wat betreft missionering. In de vroegmoderne tijd evangeliseerden missionarissen wel in het Koninkrijk Congo aan de monding van de gelijknamige rivier, maar verder landinwaarts trokken zij niet. Pas aan het einde van de negentiende eeuw kwam de missionering in het gebied echt op gang met de ‘Scramble for Africa’, het hoogtepunt van Europees kolonialisme en imperialisme. Noord- en Latijns-Amerika, India, China, Oceanië en protestants Europa maakten de traditionele katholieke missiegebieden uit, ook in België.¹⁴⁴

De Onafhankelijke Congostaat als missiegebied daarentegen kon maar op weinig interesse rekenen in Belgische kerkelijke kringen. Sinds het midden van de jaren 1870 had koning Leopold II wel zijn oog laten vallen op het gigantische gebied dat toen nog nauwelijks verkend was.¹⁴⁵ Franse spiritijnen waren al sinds 1865 actief in Beneden-Congo. Daarnaast vestigden protestantse missionarissen, voornamelijk uit de Angelsaksische wereld, en Franse Witte Paters zich in het binnenland.¹⁴⁶ Het belang van religie en missionarissen in de constructie van een kolonie was de koning niet ontgaan, alleen ergerde hij zich aan het feit dat hij veel minder controle kon uitoefenen op de buitenlandse congregaties en dat zij de Belgische invloed bedreigden. Leopold wou dus dat Belgische orden en congregaties zich engageerden voor zijn project in Congo.¹⁴⁷ Aanvankelijk had zijn mobilisatie maar weinig succes, verschillende orden en congregaties weigerden mee te stappen in het verhaal:

The Belgian Catholics were wary of the Congolese enterprise, which they believed was subject to the harmful influences of Freemasons and Protestants. Initially, the

¹⁴² Armin Owzar, ‘Protestantism, Catholicism and Islam in German East Africa’, in *Mission & Science: Missiology Revised/Missologie revisitée, 1850–1940*, onder redactie van Carine Dujardin en Claude Prudhomme (Leuven: Leuven University Press, 2015), 362.

¹⁴³ Laermans, ‘La question Arabe au Congo Belge, Islam in Belgisch-Congo (1908-1939)’, 23.

¹⁴⁴ McGreevy, ‘Empire: Missionaries, Converts, and Imperialism’, 138; Goddeeris, *Missionarissen*, 2021, 38-57; Vanthemsche, *Belgium and the Congo, 1885–1980*, 65.

¹⁴⁵ Vanthemsche, *Belgium and the Congo, 1885–1980*, 19.

¹⁴⁶ Goddeeris, *Missionarissen*, 2021, 45.

¹⁴⁷ Loffman, *Church, State and Colonialism in Southeastern Congo, 1890–1962*, 2, 66; Northrup, ‘Church in Search of a State’, 311-12.

*Vatican itself kept its distance from Leopold's African enterprise, but the king finally succeeded in convincing the papal authorities. [...] This strategy turned out to be fruitful: Vatican support did indeed cause a subsequent change of heart in Belgian Catholic opinion regarding the Congo.*¹⁴⁸

Voornamelijk door druk vanuit Rome, zouden de eerste scheutisten in 1888 arriveren in de Onafhankelijke Congostaat, meer dan tien jaar nadat Leopold II hen daartoe had opgeroepen. In 1893 volgden de jezuïeten en in 1894 de trappisten.¹⁴⁹ De kerkelijke autoriteiten promootten het project van de koning als zijnde nationalistisch en patriottistisch.¹⁵⁰ Het zou enige tijd duren maar “uiteindelijk stuurden zowat alle congregaties in België zendelingen [naar Congo].”¹⁵¹ Dat gebeurde echter voornamelijk nadat België in 1908 Congo-Vrijstaat overnam van koning Leopold II en het gebied een Belgische kolonie werd. Op dat moment waren er nog maar weinig katholieke missionarissen actief, zo’n 335 religieuzen in totaal, waarvan een derde vrouwen. Volgens historicus Guy Vanthemsche leidde “de ‘nationalisering’ van de missies [...] tot een groeiende inzet van de kerk voor Congo.”¹⁵² De grote toename in het aantal missionarissen kwam er pas vanaf het midden van de jaren 1920, waarbij ook het relatieve aantal vrouwen toenam.¹⁵³

Niet alleen de katholieke kerk nam initieel een terughoudende houding aan, Congo kon ook bij de algemene bevolking weinig enthousiasme opwekken. De overname van Congo-Vrijstaat was niet van harte maar werd als noodzakelijk ervaren, gezien de internationale heisa rond de wreedheden van het ‘red rubber’ schandaal en druk van onder meer de Congo Reform Association.¹⁵⁴ Zelfs na 1908 waren de meeste Belgen niet geïnteresseerd in de kolonie en zouden ze er niet willen verblijven, al zagen ze de Belgische overheersing wel als legitiem en nuttig. Het nationalisme in België was, in vergelijking met andere koloniale machten, minder verbonden met haar kolonie:

¹⁴⁸ Vanthemsche, *Belgium and the Congo, 1885–1980*, 66.

¹⁴⁹ Idem.

¹⁵⁰ Jairzinho Lopes Pereira, ‘The Catholic Church and the Early Stages of King Leopold II’s Colonial Projects in the Congo (1876-1886)’, *Social Sciences and Missions* 32, nr. 1-2 (2019): 82.

¹⁵¹ Goddeeris, *Missionarissen*, 2021, 45.

¹⁵² Vanthemsche, *Belgium and the Congo, 1885–1980*, 67.

¹⁵³ Idem.

¹⁵⁴ Marouf Hasian, ‘Alice Seeley Harris, the Atrocity Rhetoric of the Congo Reform Movements, and the Demise of King Léopold’s Congo Free State’, *Atlantic Journal of Communication* 23, nr. 3 (2015): 179; Vanthemsche, *Belgium and the Congo, 1885–1980*; Dean Pavlakis, ‘The Development of British Overseas Humanitarianism and the Congo Reform Campaign’, *Journal of Colonialism and Colonial History* 11, nr. 1 (2010).

*In Belgium, there was no attitude similar to British jingoism, which exalted the homeland through the prism of the colonial empire; nor did Belgium experience its own variant of the mission civilisatrice with which France identified.*¹⁵⁵

Dat zijn slechts enkele argumenten om duidelijk te maken dat de keuze voor Congo in 1910 geen evidente en voorbestemde keuze was, er waren voldoende andere alternatieven mogelijk geweest. Het valt echter niet te ontkennen dat het een logische beslissing was van de Sint-Andriesabdij, waarbij verschillende elementen een rol speelden.

2.2.2 Plannen van de regering en wedijver met Maredsous

Contingentie en opportunisme zijn misschien wel de belangrijkste verklaringen voor het op zich nemen van een missie naar Katanga in 1910. In 1908 vond een toevallige ontmoeting plaats tussen Edouard Kervyn, de directeur-generaal van het pas opgerichte Ministerie van Koloniën, en dom Hubert Casier van de abdij van Maredsous. Kervyn was verantwoordelijk voor “de relaties met de religieuze congregaties en hun inplanting” in Congo.¹⁵⁶ De minister van Koloniën, Jules Renkin, koesterde volgens Kervyn “het plan om op één van de hoge plateaus van Katanga een grote abdij te bouwen. Die zou een centrum worden van Europese kolonisatie met uitstraling over de naburige streken.”¹⁵⁷

Volgens Yves Segers en Charlotte Vekemans wou minister Renkin op die manier de Belgische aanwezigheid in de regio versterken. Zij schrijven net als Christian Papeians de Morchoven dat de aanwezigheid van vele protestantse, Angelsaksische missionarissen in Congo de reden was voor die plannen.¹⁵⁸ De koloniale overheid stond namelijk argwanend tegenover de groeiende buitenlandse invloeden in Belgisch-Congo. Dat bedreigde in hun ogen het nationale karakter van de kolonie, de autoriteit van het koloniale staatsapparaat en de controle over de lokale bevolking.¹⁵⁹ Tot aan de vooravond van de Tweede Wereldoorlog zou in België de constante vrees leven om de kolonie of een deel ervan te verliezen.¹⁶⁰ Brits imperiaal gedachtegoed en Amerikaanse antikoloniale retoriek wou de Belgische overheid dus zo veel als mogelijk

¹⁵⁵ Vanthemsche, *Belgium and the Congo, 1885–1980*, 80.

¹⁵⁶ Papeians de Morchoven, *De Sint-Andriesabdij Zevenkerken. I*, 160.

¹⁵⁷ Brief van Edouard Kervyn aan dom Hubert Casier, 29 november 1909, geciteerd uit: Papeians de Morchoven, 161.

¹⁵⁸ Charlotte Vekemans en Yves Segers, “Pénétration pacifique” en agrarische ontwikkeling. Landbouwkolonisatie in Katanga, 1910-1920’, *Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis* 48, nr. 4 (2018): 49; Papeians de Morchoven, *De Sint-Andriesabdij Zevenkerken. I*, 161.

¹⁵⁹ Vanthemsche, *Belgium and the Congo, 1885–1980*, 103-11.

¹⁶⁰ Laermans, ‘La question Arabe au Congo Belge, Islam in Belgisch-Congo (1908-1939)’, 37.

vermijden. Vanuit politieke en katholieke hoek verdacht men de protestantse missionarissen ervan denkbeelden van onafhankelijkheid te verspreiden onder de inheemse bevolking.¹⁶¹ In die zin wou de regering ook de invloed van de islam in het oosten en zuidoosten van Congo beperken.¹⁶² De concurrentie met protestantse missionarissen was voor de Sint-Andriesabdij een belangrijke motivatie om een missie naar Katanga te ondernemen, een regio waar de protestanten sterk aanwezig waren. Het 'bestrijden' van de islamitische aanwezigheid in Congo lijkt daarentegen voor de Sint-Andriesabdij geen echte rol te hebben gespeeld.

De benedictijn Hubert Casier liet Edouard Kervyn weten dat Maredsous geïnteresseerd was in een Congolese missie. In 1896 had dom Hildebrand de Hemptinne als abt van Maredsous al dezelfde boodschap aan koning Leopold II overgebracht, alleen belemmerde de missie in Brazilië toen de realisatie van een missie naar Congo. Het Ministerie van Koloniën klopte echter eerst aan bij de trappisten van Westmalle en de kapucijnen, zonder succes. Pas dan richtten zij zich tot de benedictijnen van Maredsous. De nieuwe abt van Maredsous, Colomba Marmion, was voorstander van het Congolese project. Hildebrand de Hemptinne, abt-primaat van de benedictijnerorde, en de aartsabt van Beuron twijfelden echter of de missieabdij wel het Beuroonse monastieke ideaal zou kunnen volgen. Op 11 februari 1910 weigerde het kapittel van Maredsous, ondanks de visie van de abt en het initiële enthousiasme, met grote meerderheid het Congolese project.¹⁶³

In de Sint-Andriesabdij werd de kwestie met argusogen gevolgd, vooral dan door dom Jean-Félix de Hemptinne. Hij voelde zich sterk geroepen tot het missieapostolaat in Congo en deed er samen met prior Théodore Nève alles aan om monseigneur van Caloen te overtuigen om mee te stappen in het project.¹⁶⁴ De nieuwe missie in Katanga beantwoordde aan de toekomstvisie van Gérard van Caloen: Zevenkerken als de moederabdij van verschillende missiestichtingen binnen een eigen congregatie. *“De congregatie van Sint-Andreas, Apostel. Na de Braziliaanse vleugel, de Afrikaanse.”*¹⁶⁵ Nog voor de weigering door de abdij van Maredsous bood de Sint-Andriesabdij zich aan als kandidaat voor de missie in Katanga. De Hemptinne vond “dat die

¹⁶¹ Kenny en Wenger, 'Church, State, and "Native Liberty" in the Belgian Congo', 157.

¹⁶² Laermans, 'La question Arabe au Congo Belge, Islam in Belgisch-Congo (1908-1939)', 37-40.

¹⁶³ Papeians de Morchoven, *De Sint-Andriesabdij Zevenkerken. I*, 160-65.

¹⁶⁴ Ibidem, 161-66.

¹⁶⁵ Ibidem, 162.

opdracht beter overeenkwam met de doelstellingen van Sint-Andries dan met die van Maredsous.”¹⁶⁶

Sinds haar oprichting had de Sint-Andriesabdij een verzuurde relatie met de abdij van Maredsous. Die had zich verzet tegen de stichting van Sint-Andries en elke vorm van uitbreiding in Zevenkerken. Hoewel de abdijen sterk verbonden waren - vele monniken van de Sint-Andriesabdij kwamen van Maredsous - en ze op vele vlakken samenwerkten, zagen zij elkaar vaak als concurrenten. Persoonlijke vetes speelden daarin een belangrijke rol en de gemeenschap van Maredsous was geregeld misnoegd over het grote aantal monniken die ze afstond aan Sint-Andries en haar missie in Brazilië.¹⁶⁷ Het vooruitzicht om in het kader van de Congolese missie eventueel te moeten samenwerken met de Sint-Andriesabdij droeg zeker bij tot de weigering van het project door Maredsous. Voor Zevenkerken was de concurrentie met Maredsous net een extra motivatie om zich te engageren voor de missie in Katanga.

Terwijl het enthousiasme voor de missie in Brazilië afnam, groeide vooral bij de Belgische monniken en kandidaten de interesse voor Congo. Volgens de Morchoven zag de Sint-Andriesabdij de missie in Katanga als een uitgesproken kans om het voortbestaan van de abdij te verzekeren:

*Zevenkerken moest werken aan een nieuwe toekomst. Katanga bood haar mogelijkheden om de abdij nieuw leven in te blazen en om novicen aan te trekken die veeleer Afrika- dan Brazilië-gezind zouden zijn. Meteen zou de abdij op die manier ook deelnemen aan een nationaal werk en een oproep van de koning beantwoorden. [...] Jonge Belgen stonden niet te trappelen om zich aan te sluiten bij de Duitse en Italiaanse oblaten, die in de abdij [...] hun eerste Portugees leerden. Brazilië interesseerde niemand meer. Met Katanga daarentegen stond het hele land achter de abdij.*¹⁶⁸

De abdij wou dus meer Belgische roepingen aantrekken en wou daarvoor het nieuwe nationale project van Belgisch-Congo aanwenden. De missie in Katanga zou Zevenkerken op dat vlak geen windeieren leggen. “Missionering in Congo was prestigieus en werkte mobiliserend”, schrijft Goddeeris.¹⁶⁹ De Sint-Andriesabdij zou mede dankzij de Congolese missie een sterk Belgisch

¹⁶⁶ Jean-Félix de Hemptinne, 29 december 1909, geciteerd uit: Papeians de Morchoven, 163.

¹⁶⁷ Papeians de Morchoven, *De Sint-Andriesabdij Zevenkerken. I*; Papeians de Morchoven, *De Sint-Andriesabdij Zevenkerken. II*.

¹⁶⁸ Papeians de Morchoven, *De Sint-Andriesabdij Zevenkerken. I*, 163-64.

¹⁶⁹ Goddeeris, *Missionarissen*, 2021, 45.

karakter krijgen met overwegend Belgische monniken en dus veel minder afhankelijk worden van buitenlandse roepingen. De abdij bleef echter wel buitenlandse roepingen aantrekken en behield haar internationale karakter. Het aspect van de koning, die vermeld wordt in bovenstaand citaat, komt verder in de tekst aan bod.

Een van de eerste artikelen van het missietijdschrift van Sint-Andries over de missie naar Congo voorspelt een snelle ontwikkeling van Katanga dankzij het milde klimaat en de minerale rijkdom in de bodem. Het artikel uit begin 1910 legt de nadruk op het pioniersaspect van de benedictijnse missionarissen die later dat jaar zouden vertrekken. Katanga was volgens het *Bulletin* lange tijd ontoegankelijk en genegeerd gebleven.¹⁷⁰ Vanuit het perspectief van de Belgische katholieken is dat laatste een begrijpelijke stelling. De blanke aanwezigheid in Katanga was in die tijd namelijk nog zeer beperkt en overwegend van Britse origine. De aard van die aanwezigheid was voornamelijk economisch, met name in de sector van de mijnbouw. Het koloniale bestuur had een heel zwakke grip op het gebied en weinig bestuurders op het terrein, een erfenis van de Congo-Vrijstaat die slechts langzaam zou verdwijnen. De koloniale overheid rekende in Katanga dus extra hard op de missies om die leegte in te vullen. Op religieus vlak bleef het aantal missionarissen echter relatief laag in vergelijking met de uitgestrektheid van het gebied. De katholieke kerk had nog maar nauwelijks voet aan de grond in Katanga.¹⁷¹ Het *Bulletin* schrijft daarom over het doel van de toekomstige benedictijnse missie:

L'œuvre ne se borne pas à l'exploitation d'un certain nombre de gisements miniers. Il s'agit d'établir dans cette région élevée, salubre, une population de colons belges, une race d'hommes capables de remplir la mission qui leur échoira un jour vis-à-vis

¹⁷⁰ *Bulletin des œuvres et missions bénédictines au Brésil et au Congo* (1911), 189.

¹⁷¹ Met name de overwegend Franse Witte Paters en spiritijnen waren al voor 1910 in Katanga actief. Specifiek in het gebied Haut-Katanga, dat zou worden toegewezen aan de benedictijnen, waren vooral de protestantse Plymouth Brethren aanwezig. De meeste missionarissen en protestantse zendelingengroepen zouden zoals de benedictijnen pas vanaf 1910 arriveren. Piet Clement, 'Het bezoek van Koning Albert I aan Belgisch Congo, 1928. Tussen propaganda en realiteit', *Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis* 37, nr. 1–2 (2007): 179–81; Reuben A. Loffman, 'In the Shadow of the Tree Sultans: African Elites and the Shaping of Early Colonial Politics on the Katangan Frontier, 1906–17', *Journal of Eastern African Studies* 5, nr. 3 (2011): 540–41; Reuben A. Loffman, 'On the Fringes of a Christian Kingdom: The White Fathers, Colonial Rule, and the Báhembá in Sola, Northern Katanga, 1909–1960', *Journal of Religion in Africa* 45, nr. 3–4 (2015): 282–86; J. Jeffrey Hoover, 'Sipilingas: Intra-regional African Initiatives and the United Methodist Church in Katanga and Zambia, 1910–1945', in *The Objects of Life in Central Africa*, onder redactie van Marja Hinfelaar, Iva Peša, en Robert Ross, Afrika-Studiecentrum Series 30 (Leiden: Brill, 2013), 73–78.

*du reste de la colonie. Ces perspectives d'avenir expliquent le projet d'une fondation bénédictine dans ce pays nouveau.*¹⁷²

Het Ministerie van Koloniën deelde die doelstelling maar twijfelde aanvankelijk of de abdij van Zevenkerken naast haar missie in Brazilië nog wel de capaciteiten had voor een nieuwe onderneming. Daarnaast vreesde de overheid dat de subsidies voor Katanga zouden worden doorgesluisd naar Brazilië.¹⁷³ Ondanks de bedenkingen volgde op 13 april 1910 het officiële aanbod van minister Renkin:

*Door dat project warm aan te bevelen wil de regering in een land waar men veel Engelse en protestantse kolonisten ontmoet, een centrum vestigen met katholieke uitstraling. De abdij zou enerzijds katholieke groeperingen aantrekken en anderzijds haar invloed verspreiden over de agglomeraties in de omtrek. De werkwijze die hier gevolgd wordt, verschilt dus van die van de rest van Kongo, waar de regering zich beperkt tot de globale subsidiëring van de missies. In ons plan zal de abdij binnen afzienbare tijd een gemeenschap van religieuzen verzamelen, die aanzienlijk zal zijn wat aantal en verdienste betreft. Zij zullen een invloedrijke groep worden in de streek.*¹⁷⁴

De regering gaf dus zelf aan een uitzondering te maken door het oprichten van een abdij als doel van de missie voorop te stellen. Het plan van de minister volgde volledig het monastieke apostolaatsideaal van Gérard van Caloen: evangelisering zoals in de vroege middeleeuwen. Volgens het missietijdschrift vormde dat, samen met het feit dat de Sint-Andriesabdij van bij haar ontstaan toegewijd was aan missionering, de reden waarom de regering het voorstel aan hen had overgemaakt.¹⁷⁵ Hiermee laten de auteurs uitschijnen dat Zevenkerken de eerste keuze was van de regering, wat niet klopt zoals hierboven beschreven.

2.2.3 De Heilige Stoel en de Congregatie Propaganda Fide

Monseigneur van Caloen begon na het voorstel van minister Renkin echter te twijfelen, tot grote verbazing van alle betrokkenen. Tijdens een audiëntie op 19 april 1910 kon paus Pius X hem toch overtuigen om de zaak te aanvaarden.¹⁷⁶ Het toont eens te meer dat toewijding aan de Heilige

¹⁷² *Bulletin des œuvres et missions bénédictines au Brésil et au Congo* (1911), 189.

¹⁷³ Papeians de Morchoven, *De Sint-Andriesabdij Zevenkerken. I*, 166.

¹⁷⁴ Brief Jules Renkin aan Gérard van Caloen, 13 april 1910, geciteerd uit: Papeians de Morchoven, 169.

¹⁷⁵ *Bulletin des œuvres et missions bénédictines au Brésil et au Congo*, 189.

¹⁷⁶ Papeians de Morchoven, *De Sint-Andriesabdij Zevenkerken. I*, 169-70.

Stoel een belangrijke drijfveer was voor de missionaire zending van Sint-Andries en specifiek voor de missie in Katanga. Andersom konden dom van Caloen en de Sint-Andriesabdij vaak rekenen op de steun van Rome.

Zevenkerken was voor de kwestie Katanga erg afhankelijk van Rome, meer bepaald van de Congregatie Propaganda Fide. Die congregatie beschikte, sinds haar oprichting in 1622, in de missiegebieden namelijk over “heel grote voorrechten”.¹⁷⁷ De Propaganda Fide had “les pleins pouvoirs pour le choix et l’envoi des missionnaires, l’organisation et la surveillance de leur action.”¹⁷⁸ Daarnaast besliste de congregatie over de oprichting van nieuwe bisdommen, apostolische vicariaten en prefecturen in de missies.¹⁷⁹ De Sint-Andriesabdij wist, mede dankzij haar goede persoonlijke contacten, al snel de goedkeuring voor de missie in Katanga te verkrijgen van de Propaganda Fide. Monseigneur van Caloen had de onderhandelingen in Rome persoonlijk gevoerd, onder andere met kardinaal Gotti, de prefect van de congregatie en volgens de Morchoven een “grote vriend” van Gérard van Caloen.¹⁸⁰

Op 6 augustus 1910 verscheen het decreet dat de grenzen vastlegde van de nieuwe apostolische prefectuur van Katanga. De prefectuur werd toegewezen aan de benedictijnen van de Sint-Andriesabdij en dom Jean-Félix de Hemptinne werd benoemd tot apostolisch prefect.¹⁸¹ Daarnaast bepaalde het decreet ook dat “die prefectuur op het gepaste ogenblik een ‘abbatia nullius’ [territoriale abdij met functie van een bisdom] zou worden. Daarmee beklemtoonde ook Rome de monastieke doeleinden van het missiewerk van Sint-Andries.”¹⁸² Het missietijdschrift publiceerde het nieuws over het decreet van de Propaganda Fide in een artikel met de titel *Préfecture Apostolique du Katanga*. De abdij van Maredsous en haar abt Colomba Marmion werden uitdrukkelijk bedankt voor hun hulp, zij zouden dom Marc de Montpellier afvaardigen om mee te gaan naar Katanga. De plooiën leken terug gladgestreken tussen Zevenkerken en Maredsous, althans naar de buitenwereld toe. Het dubbele doel van de missie werd in het artikel toegelicht. Enerzijds dienden de benedictijnen de religieuze dienstverlening te verzekeren in de

¹⁷⁷ Prudhomme, ‘Sciences pour la mission, sciences de la mission. Quel rôle pour la papauté?’, 200.

¹⁷⁸ Idem.

¹⁷⁹ Ibidem, 201.

¹⁸⁰ Papeians de Morchoven, *De Sint-Andriesabdij Zevenkerken. I*, 174.

¹⁸¹ *Bulletin des œuvres et missions bénédictines au Brésil et au Congo*, 237.

¹⁸² Papeians de Morchoven, *De Sint-Andriesabdij Zevenkerken. I*, 175; Frank L. Cross en Elizabeth A. Livingstone, red., ‘Abbot’, in *The Oxford Dictionary of the Christian Church* (Oxford: Oxford University Press, 2009).

voornaamste posten van de missie (waaronder Elisabethville), anderzijds zouden ze in Katanga een klooster oprichten “en plein terre à conquérir à la Foi chrétienne”:

*Cette abbaye destinée à devenir le chef-lieu de la préfecture, s’efforcera de favoriser la colonisation, de rapprocher les races blanche et noire et de contribuer de toutes façons au progrès moral et matériel de la colonie.*¹⁸³

De woorden over het dichterbij elkaar brengen van het blanke en zwarte ras zijn opmerkelijk. In een context van paternalisme, superioriteitsgevoel en racisme was het niet evident om dergelijke zaken te schrijven die een gelijkwaardigheid suggereerden tussen beide groepen. Het lijkt echter contradictorisch om zo iets te formuleren in een zin waarin daarnaast expliciet wordt gesteld dat de missie de Belgische kolonisatie zou ondersteunen en de kolonie zou helpen ontwikkelen.

Ondertussen was de eerste groep samengesteld die naar Katanga zou vertrekken. Het gezelschap onder leiding van dom Jean-Félix de Hemptinne bestond uit dom Idesbald Dedecker, dom Marc de Montpellier, broeder Joachim Schmidlin en broeder Berchmans Kindt. De leek Albert Coppieters vergezelde hen als seculiere administrateur. Na een plechtige afscheidsceremonie waarbij het stichtingskruis en de Regel van Benedictus werden overhandigd aan de Hemptinne, vertrokken de pioniers op 14 augustus 1910 naar Katanga.¹⁸⁴ Vanuit Southampton ging het per schip naar Kaapstad, vanwaar zij de allereerste trein naar Elisabethville namen.¹⁸⁵ In 1910 werd Elisabethville namelijk via het spoor verbonden met Kaapstad doordat het werd aangesloten op het Britse spoorwegnetwerk van Rhodesië en Zuid-Afrika. Dat zorgde ervoor dat Katanga wat minder geïsoleerd was dan voorheen en maakte reizen naar de regio iets eenvoudiger. Vanuit praktische overwegingen kan dat een rol gespeeld hebben in de timing van het uitsturen van de eerste missionarissen van Sint-Andries. In september kwamen de missionarissen in de net opgerichte hoofdstad van Katanga aan, die vernoemd was naar de echtgenote van koning Albert en vandaag Lubumbashi heet.¹⁸⁶

¹⁸³ *Bulletin des œuvres et missions bénédictines au Brésil et au Congo*, 237-38.

¹⁸⁴ *Ibidem*, 216-20.

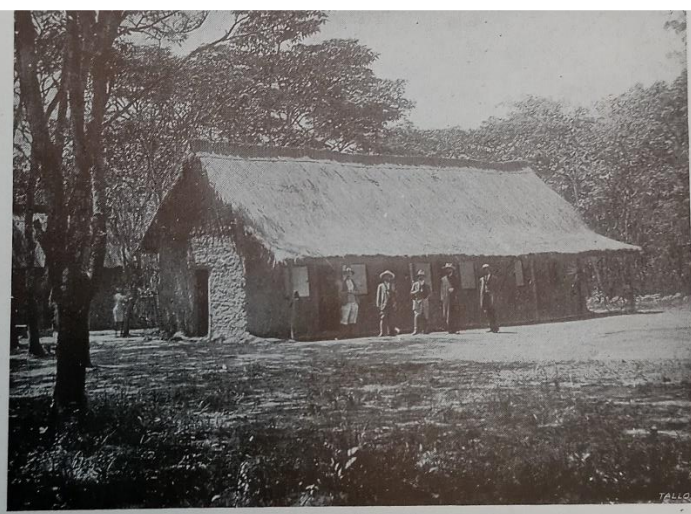
¹⁸⁵ Clement, ‘Het bezoek van Koning Albert I aan Belgisch Congo, 1928. Tussen propaganda en realiteit’, 180; Papeians de Morchoven, *De Sint-Andriesabdij Zevenkerken. I*, 176; Papeians de Morchoven, *De Sint-Andriesabdij Zevenkerken. II*, 31.

¹⁸⁶ Clement, ‘Het bezoek van Koning Albert I aan Belgisch Congo, 1928. Tussen propaganda en realiteit’, 180; In zijn eerste werk vermeldt de Morchoven 12 september als datum van aankomst: Papeians de Morchoven, *De Sint-Andriesabdij Zevenkerken. I*, 176; In zijn tweede werk geeft hij 25 september op: Papeians de Morchoven, *De Sint-Andriesabdij Zevenkerken. II*, 31.

Minister Jules Renkin had vooraf duidelijk gemaakt dat de benedictijnen van bij hun aankomst zouden instaan voor “de religieuze dienstverlening [...] aan de Europeanen van Elisabethville.”¹⁸⁷ De regering keek namelijk met argwaan naar de sterke Britse en dus protestantse aanwezigheid in de stad. In de woorden van historicus Piet Clement leek Elisabethville “aanvankelijk meer op een Brits-Rhodesische dan op een Belgisch-Congolese nederzetting.”¹⁸⁸ Marc de Montpellier en Idesbald Dedecker bleven in Elisabethville om de embryonale parochie te bedienen, de rest van het gezelschap trok verder om de droom van een nieuwe stichting te realiseren.¹⁸⁹



LA CHAPELLE EN PISÉ D'ÉLISABETHVILLE
Pauvre petit abri, criant misère, criant misère par tous les trous qui le percent.



MAISON DE DOM MARC DE MONTEPELLIER.
Au second plan, à gauche, la cuisine, et le boy Tutépa
De droite à gauche : M. WAFFELAERT, D. MARC, M. MATIVA, M. MOSTADE, M. JEANMART

Afbeeldingen 7 en 8: “De kapel in stampaarde van Elisabethville”¹⁹⁰; “Huis van dom Marc de Montpellier”¹⁹¹

2.2.4 Stichting van een benedictijns klooster in Katanga

In Katanga bleek het oprichten van een nieuw klooster echter niet zo eenvoudig. Nochtans was de oprichting van een monastiek centrum, zoals eerder vermeld, een van de hoofddoelen van de benedictijnse missie in Katanga. Dat was niet enkel de wens van Sint-Andries, maar ook van de Propaganda Fide in Rome en het Belgische Ministerie van Koloniën. Minister Jules Renkin was zelfs bereid om een subsidie van 300.000 BEF en een vergunning voor een terrein van 2.000

¹⁸⁷ Brief Edouard Kervyn aan Jean-Félix de Hemptinne, 3 juni 1910, geciteerd uit: Papeians de Morchoven, *De Sint-Andriesabdij Zevenkerken. I*, 172.

¹⁸⁸ Clement, ‘Het bezoek van Koning Albert I aan Belgisch Congo, 1928. Tussen propaganda en realiteit’, 180.

¹⁸⁹ Papeians de Morchoven, *De Sint-Andriesabdij Zevenkerken. II*, 35-36.

¹⁹⁰ Verwijzend naar de primitieve bouwstijl: “Pauvre petit abri, criant misère, criant misère par tous les trous qui le percent!” *Bulletin des œuvres et missions bénédictines au Brésil et au Congo* (Lophem-lez-Bruges: Abbaye de Saint-André, 1911), 204.

¹⁹¹ Ibidem, 119.

hectare toe te kennen.¹⁹² Die beloofde steun van de overheid voor een nieuwe abdij speelde voor Zevenkerken ongetwijfeld een belangrijke rol in de keuze voor Katanga als missiegebied. Van bij de aankomst van de eerste benedictijnse missionarissen, zocht vooral apostolisch prefect de Hemptinne onophoudelijk naar een geschikte locatie voor de nieuwe stichting.

In 1911 kreeg de Hemptinne de mogelijkheid om in Kansenia de boerderij van een Engelse kolonist over te kopen. Het leek hem de geschikte plaats om het nieuwe monastieke centrum op te bouwen. Vanaf 1911 leefden enkele benedictijnse missionarissen wel samen in Kansenia, maar dat bleef lange tijd toch vooral “een grootschalig landbouwproject.”¹⁹³ Dat blijkt ook uit de teksten over Kansenia in het missietijdschrift, waar vooral de landbouwaspecten worden toegelicht en nauwelijks iets over apostolaat aan bod komt.¹⁹⁴ De hoeve van Kansenia bleek ook ongeschikt als missiepost en apostolisch centrum omdat er nauwelijks mensen in de buurt woonden.¹⁹⁵ Hoewel al in 1912 in het missietijdschrift van Sint-Andries verwezen werd naar het “Monastère St-Benoît”, kreeg de stichting geen officiële, canonieke erkenning.¹⁹⁶

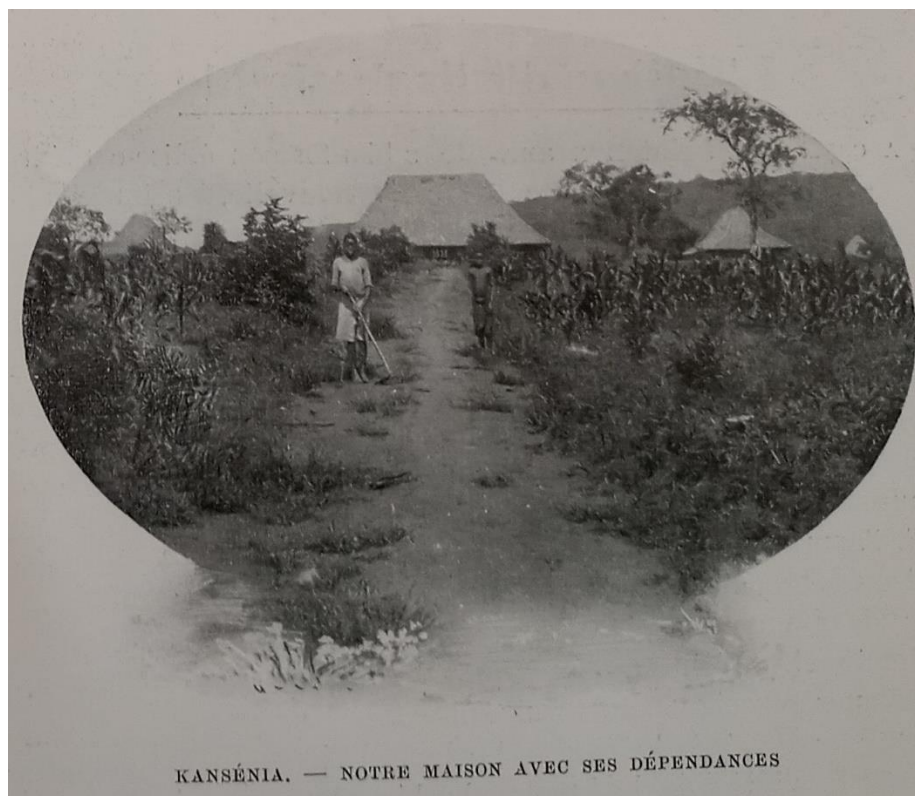
¹⁹² Papeians de Morchoven, *De Sint-Andriesabdij Zevenkerken. I*, 169.

¹⁹³ Papeians de Morchoven, *De Sint-Andriesabdij Zevenkerken. II*, 41.

¹⁹⁴ *Bulletin des œuvres et missions bénédictines au Brésil et au Congo* (Lophem-lez-Bruges: Abbaye de Saint-André, 1912-1914).

¹⁹⁵ Papeians de Morchoven, *De Sint-Andriesabdij Zevenkerken. II*, 41.

¹⁹⁶ *Bulletin des œuvres et missions bénédictines au Brésil et au Congo* (1912), 341.



Afbeelding 9: "Kansenia. Ons huis met zijn bijgebouwen."¹⁹⁷

Segers en Vekemans noemen de post in Kansenia ook een abdij maar benadrukken toch vooral de agrarische elementen en kaderen de benedictijnse onderneming in Kansenia binnen een breder project van landbouwkolonisatie in Katanga, gestimuleerd door de overheid. Zij halen Kansenia aan als voorbeeld van hoe de missies in Congo “de link tussen landarbeid, stabiliteit en moraliteit” legden.¹⁹⁸ Voor de benedictijnen van Sint-Andries was de uitbouw van landbouwkolonies echter geen algemeen doel op zich van de missie in Katanga. Met uitzondering van Kansenia waren hun andere posten in hoofdzaak gericht op evangelisering, pastoraal werk en onderwijs. In Congo waren het vooral de jezuiten die landbouw en missie combineerden in de zogenaamde ‘fermes-chapelles’ waar Congolese kinderen tewerkgesteld en opgeleid werden.¹⁹⁹

¹⁹⁷ *Bulletin des œuvres et missions bénédictines au Brésil et au Congo* (Lophem-lez-Bruges: Abbaye de Saint-André, 1913), 95.

¹⁹⁸ Vekemans en Segers, “Pénétration pacifique” en agrarische ontwikkeling. Landbouwkolonisatie in Katanga, 1910-1920’, 38, 48-50 De auteurs wijzen de post in Kansenia toe aan ‘de Benedictijnen van Maredsous’. Zoals eerder vermeld, wees het kapittel van Maredsous de missie in Katanga af en klopt die informatie in hun artikel dus niet.

¹⁹⁹ François, ‘De onderzoekscommissie voor Congo (1904-1905) en de missies van de jezuiten’, 79-82; Gijs, ‘Émile Van Hencxthoven, un jésuite entre Congo et Congolais... Conflits de conscience et

Het vraagstuk van de monastieke stichting bleef dus als een heet hangijzer boven de communauteit hangen. De ‘tijdelijke’ situatie in Kansenia zou uiteindelijk duren tot 1930. In dat jaar vond, met goedkeuring van Rome, de plechtige inwijding plaats van de Sint-Gerarduspriorij van Kapolowe. Een nieuw stichtingskruis was meegekomen vanuit Zevenkerken, twintig jaar na het vertrek van de eerste pioniers. De redenen voor de late canonieke stichting zijn onduidelijk en zouden in verder onderzoek kunnen achterhaald worden. In de gemeenschap van de Sint-Andriesabdij overheersten in ieder geval gevoelens van opluchting omdat na twintig jaar de overeenkomst met het Ministerie van Koloniën was nageleefd.²⁰⁰ Zo toont de kwestie van het monastieke centrum ook dat die overeenkomst, afgesloten voorafgaand aan de missie in Katanga, een belangrijke motivator was voor de Sint-Andriesabdij. De afspraken met en steun van de Belgische regering verklaren ook ten dele waarom de meeste middelen en mankracht van de Sint-Andriesabdij naar de missie in Katanga gingen, met andere woorden waarom die missie de belangrijkste was voor de abdij.

2.2.5 De Belgische monarchie

Bemoediging voor de Congolese missie van Sint-Andries kwamen, naast de regering en Rome, ook uit een andere hooggeplaatste hoek. Het project had de persoonlijke interesse gewekt van koning Albert I, die pas de troon had bestegen na het overlijden van Leopold II op 17 december 1909.²⁰¹ Volgens historicus Reuben Loffman had Albert veel bewondering voor het werk van Gérard van Caloen in Brazilië en kende hij de Sint-Andriesabdij dus goed. De missie in Brazilië zou hem ervan overtuigd hebben een beroep te doen op de benedictijnen.²⁰² Op 28 mei 1910 ontving hij zelfs monseigneur van Caloen en dom de Hemptinne op audiëntie. De koning zou hen volgens het missietijdschrift het volgende advies gegeven hebben: “[...] conserver aux indigènes leur langue propre et de ne pas en faire des Européens. A vouloir civiliser un peuple en lui arrachant sa nationalité, on ferait fausse route.”²⁰³ Het zijn profetische woorden die in die tijd niet evident waren. De Sint-Andriesabdij lijkt echter in te stemmen met de visie van koning

d’intérêts autour du supérieur de la mission du Kwango dans l’État indépendant du Congo (1893-1908)’, 657-58; Gijs, ‘Entre ombres et lumières, profits et conflits. Les relations entre les Jésuites et l’État indépendant du Congo (1879-1908)’, 263.

²⁰⁰ Papeians de Morchoven, *De Sint-Andriesabdij Zevenkerken. II*, 120-29.

²⁰¹ Loffman, ‘De Hemptinne, the Benedictines and Catholic Assimilation on the Congolese Copperbelt, 1911–1960’, 555-56.

²⁰² Ibidem, 556.

²⁰³ *Bulletin des œuvres et missions bénédictines au Brésil et au Congo* (1911), 190.

Albert. In ieder geval is de bovenstaande instructie van de koning volgens het *Bulletin* “une que nous aimons particulièrement à signaler.”²⁰⁴

Koning Albert I had op bepaalde vlakken duidelijk een andere visie op de kolonisatie in Congo dan zijn voorganger Leopold II. Die laatste legde vooral de nadruk op de economische exploitatie van het gebied zonder enig respect voor de lokale bevolking die systematisch werd uitgebuit.²⁰⁵ Religie en missionarissen hadden in zijn ogen een belangrijke rol te vervullen in de kolonie, al zette hij die vooral uit eigenbelang in. De christelijke ‘civilizing mission’ en anti-slavernij retoriek dienden als ideologische legitimatie in het binnen- en buitenland. De missies konden de katholieken in eigen land mobiliseren en ze konden de koning veel interne steun opleveren. Daarnaast zag Leopold missieposten als een verlengstuk van de koloniale administratie, zij hielpen om het Congolese territorium verder te bezetten en de indigene bevolking onder controle te houden.²⁰⁶

Koning Leopold had een sterke voorkeur voor Belgische katholieke missionarissen om de buitenlandse en vooral protestantse invloeden in Congo tegen te gaan. Getuigenissen van Angelsaksische protestantse missionarissen over de wreedheden in Congo-Vrijstaat lagen namelijk aan de basis van de internationale anti-Leopold campagne.²⁰⁷ Door de bepalingen van de Conferentie van Berlijn (1884-1885) kon de koning de protestanten niet weren uit zijn kolonie aangezien de religieuze vrijheid gegarandeerd moest worden.²⁰⁸ Via een verregaande voorkeursbehandeling van katholieke missies probeerde hij toch de protestanten te ondermijnen en zich van katholieke steun te verzekeren. De katholieke Kerk hielp Leopold bij het uitbouwen van zijn koloniale rijk en bleef de koning steunen wanneer het ‘red rubber’ schandaal in alle hevigheid losbarstte. De samenwerking culmineerde in een concordaat tussen Leopold II en paus Pius X in 1906 die de exclusieve steun voor de katholieke missies vastlegde.²⁰⁹

²⁰⁴ Idem.

²⁰⁵ Vanthemsche, *Belgium and the Congo, 1885–1980*, 17-23; Hochschild, *King Leopold’s Ghost*.

²⁰⁶ Vanthemsche, *Belgium and the Congo, 1885–1980*, 65; Vanthemsche, ‘De verhouding tussen de katholieke kerk en de staat in koloniaal Congo (1885-1960)’, 201.

²⁰⁷ Matthew Norton, ‘Narrative Structure and Emotional Mobilization in Humanitarian Representations: The Case of the Congo Reform Movement, 1903–1912’, *Journal of Human Rights* 10, nr. 3 (2011): 325; Kenny en Wenger, ‘Church, State, and “Native Liberty” in the Belgian Congo’, 157.

²⁰⁸ Anne-Sophie Gijs, ‘Les Droits Des Autochtones. Un Enjeu Dans Les Relations Jésuites-État, Fin XIXe-Début XXe Siècle’, in *Religion, Colonization and Decolonization in Congo, 1885-1960*, onder redactie van Jan De Maeyer, Bram Cleys, en Vincent Viaene, KADOC Studies on Religion, Culture and Society 22 (Leuven: Leuven University Press, 2020), 92.

²⁰⁹ Emizet François Kisangani, ‘The Leopoldian state and economy of plunder’, in *The Belgian Congo as a Developmental State: Revisiting Colonialism* (London: Routledge, 2022).

Na de overname van de kolonie door België bleven de bepalingen van het concordaat aanwezig in het religieuze beleid van de koloniale overheid, de geprivilegieerde samenwerking werd verdergezet.²¹⁰ De publieke steunmaatregelen voor katholieke missies werden zelfs stelselmatig opgedreven, onder meer in 1910. Voordelen als subsidies voor het missieonderwijs, grondconcessies, bezoldiging van missionarissen, belastingvoordelen en transportvergoedingen zullen er zeker toe hebben bijgedragen dat Sint-Andries in Belgisch-Congo haar apostolaatswerk wou uitbouwen.²¹¹ In de beginperiode van de benedictijnse missie in Katanga lagen het concordaat en de internationale anti-Leopold campagne wel nog vers in het geheugen. Hoewel de Sint-Andriesabdij eerder de lijn van koning Albert zou volgen en zeker vanaf het interbellum een progressieve missionaire lijn propageerde in haar missietijdschrift, zwegen ook zij over de wantoestanden onder koning Leopold II. De abdij veroordeelde Leopold op geen enkele manier, maar bewierookte hem ook niet bepaald in haar *Bulletin*.

Hiermee volgde Zevenkerken wat Vanthemsche de toenmalige “collectieve amnesie” noemde maar niet de “onbetwiste verering van Leopold” die toen gangbaar was.²¹² In het missietijdschrift wordt vooral verwezen naar koning Albert, maar blijft het opvallend stil over koning Leopold. Jean-Félix de Hemptinne zou echter gedurende zijn hele Congolese carrière Leopold fel verdedigen en verheerlijken.²¹³ De benedictijnen stelden in hun missietijdschrift nooit dat ze de beschavingsmissie van Leopold II verderzetten, nochtans was het gebruikelijk in die periode om de continuïteit met koning Leopold te benadrukken.²¹⁴ Het lijkt er wel op dat de benedictijnen van Zevenkerken met hun missie in Katanga wouden bijdragen aan een beter imago voor de Belgische kolonie. Historicus Loffman schrijft dat koning Albert I om die reden een beroep deed op Sint-Andries.²¹⁵

Albert I bevond zich natuurlijk in een andere positie dan koning Leopold II, die tot 1908 volledige soevereiniteit over de Onafhankelijke Congostaat had uitgeoefend. Niettemin had koning Albert een niet te onderschatten invloed op Belgisch-Congo. In tegenstelling tot Leopold, was Albert volgens Clement oprecht begaan met het welzijn van de Congolese bevolking. Zoals hij in 1910

²¹⁰ Vanthemsche, ‘De verhouding tussen de katholieke kerk en de staat in koloniaal Congo (1885-1960)’, 214-15.

²¹¹ Ibidem, 212–20.

²¹² Vanthemsche, *Belgium and the Congo, 1885–1980*, 26.

²¹³ Schalbroeck, ‘Centre Stage and Behind the Scenes with the “Lion of Katanga”’, 106, 115-16.

²¹⁴ Vanthemsche, ‘De verhouding tussen de katholieke kerk en de staat in koloniaal Congo (1885-1960)’, 212.

²¹⁵ Loffman, ‘De Hemptinne, the Benedictines and Catholic Assimilation on the Congolese Copperbelt, 1911–1960’, 557.

aan van Caloen en de Hemptinne zou hebben gezegd, vond hij respect voor de inheemse talen van groot belang en verwachtte hij van koloniale ambtenaren en missionarissen dat zij de lokale talen machtig waren.²¹⁶ Koning Albert en koningin Elisabeth hechtten veel waarde aan de sociale werken voor de Congolese bevolking. Daarin zagen zij de belangrijkste taak voor de missionarissen. Dat sluit nauw aan bij de apostolische ingesteldheid van Gérard van Caloen en de Sint-Andriesabdij. Naast de pastorale werken, hielden de benedictijnse missionarissen in Katanga zich voornamelijk bezig met het onderwijs voor blanken en zwarten.

Het koningspaar steunde actief de missies in Congo via financiële giften aan de orden en congregaties.²¹⁷ Zo kregen de benedictijnen in 1912 een gift van 5.000 BEF, toegewezen door koningin Elisabeth. Koning Albert van zijn kant schonk 12.000 BEF voor de aanleg van wegen bij de benedictijnse post van Kansenia op vraag van apostolisch prefect de Hemptinne. Sint-Andries vroeg dus ook zelf steun aan het koningshuis. Het artikel daarover in het missietijdschrift van Sint-Andries toont naast de dankbaarheid van de communiteit, ook oprechte sympathie voor de monarchie.²¹⁸ Die liefde voor het koningshuis heeft veel te maken met het elitaire en adellijke karakter van de abdij. De sociale achtergrond maakte dat de Sint-Andriesabdij over uitstekende connecties met het koningshuis beschikte, iets waar andere orden alleen maar konden van dromen.²¹⁹ De vooraanstaande katholieke families waaruit vele van de monniken van Zevenkerken kwamen, waren niet alleen ultramontaans maar vaak ook erg monarchistisch ingesteld. Al onder koning Leopold II:

*schaarden [zij] zich [...] resoluut aan de zijde van de koning om zijn koloniale onderneming te promoten bij de katholieke publieke opinie, om geld in te zamelen, om missionarissen warm te maken voor Congo, enz.*²²⁰

Het is tegen die familiale achtergrond dat de keuze en motivatie voor de missie in Congo moet begrepen worden, zeker bij figuren als de Hemptinne of van Caloen. De grootvader van Jean-Félix en vader van dom Hildebrand, overtuigd ultramontaan Joseph de Hemptinne, wou via financiële giften aan de benedictijnse missie in Katanga de strijd tegen het antiklerikalisme in de

²¹⁶ Clement, 'Het bezoek van Koning Albert I aan Belgisch Congo, 1928. Tussen propaganda en realiteit', 209-10.

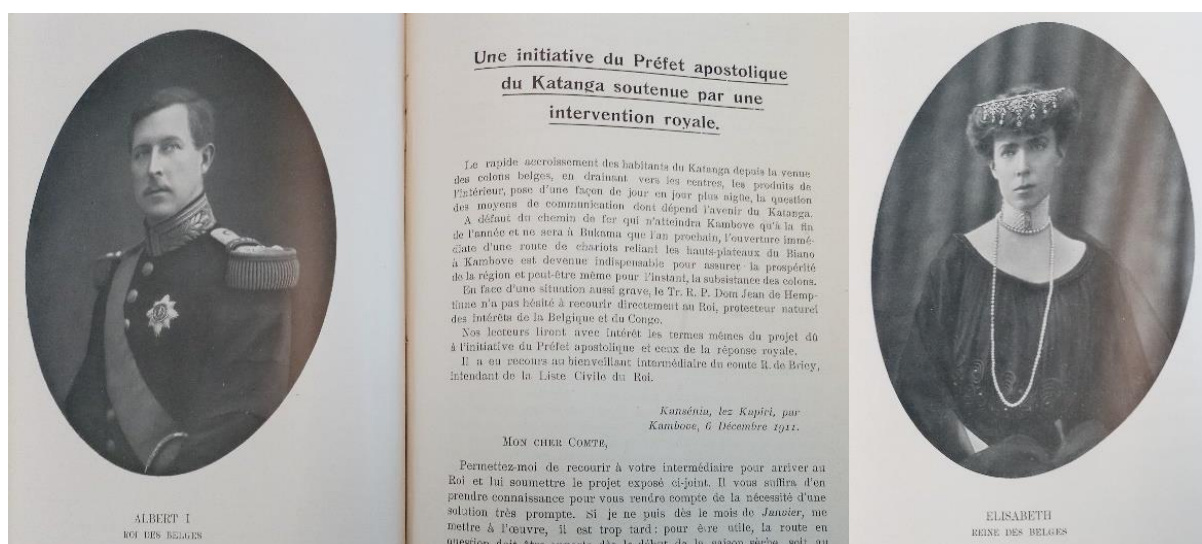
²¹⁷ Etambala, 'Kaoze le "protégé" du roi Albert I', 399-403; Clement, 'Het bezoek van Koning Albert I aan Belgisch Congo, 1928. Tussen propaganda en realiteit', 212.

²¹⁸ *Bulletin des œuvres et missions bénédictines au Brésil et au Congo* (1912), 215-24.

²¹⁹ Loffman, 'De Hemptinne, the Benedictines and Catholic Assimilation on the Congolese Copperbelt, 1911-1960', 556.

²²⁰ Vanthemsche, 'De verhouding tussen de katholieke kerk en de staat in koloniaal Congo (1885-1960)', 205.

kolonie verderzetten.²²¹ Zeker in de beginperiode was de geldelijke steun van de familie de Hemptinne onmisbaar voor de uitbouw van de missie.²²² De figuur van de koning werd, zoals onder Leopold II, in die kringen nog steeds vereenzelvigd met de kolonie: “[le] Roi, protecteur naturel des intérêts de la Belgique et du Congo.”²²³ Met een missie in Congo kon de abdi in hun ogen een belangrijke dienst bewijzen aan de koning. De alliantie tussen de conservatieve ultramontanen en de vorst was wel opmerkelijk in het geval van Albert I, die eerder als libertair en sociaal progressief kan gezien worden.²²⁴ De morele, symbolische en financiële steun van de monarchie, alsook de trouwe dienstbaarheid aan het koningshuis vormden dus belangrijke pijlers in de blijvende motivatie om een missie in Congo uit te bouwen. Daarnaast wordt opnieuw duidelijk hoe belangrijk de familiale achtergrond, connecties en netwerken van de benedictijnen van Zevenkerken waren.



Afbeeldingen 10 en 11: "A leurs Majestés le Roi & la Reine des Belges. L'Abbaye de Saint-André en hommage de reconnaissance pour la double marque d'intérêt qu'elles ont daigné accorder aux missionnaires du Congo Belge."²²⁵

²²¹ Emiel Lamberts, 'Joseph de Hemptinne: een kruisvaarder in redingote', in *De kruistocht tegen het liberalisme: facetten van het ultramontanisme in België in de 19e eeuw.*, Historica Lovaniensia 176 (Leuven: Universitaire Pers Leuven, 1984), 64-109.

²²² Volgens geruchten zou de Hemptinne zelfs een buitenechtelijk kind geweest zijn van Leopold II. Schalbroeck, 'Centre Stage and Behind the Scenes with the "Lion of Katanga"', 106, 113; Loffman, 'De Hemptinne, the Benedictines and Catholic Assimilation on the Congolese Copperbelt, 1911-1960', 556-58.

²²³ *Bulletin des œuvres et missions bénédictines au Brésil et au Congo* (Lophem-lez-Bruges: Abbaye de Saint-André, 1912), 217.

²²⁴ Clement, 'Het bezoek van Koning Albert I aan Belgisch Congo, 1928. Tussen propaganda en realiteit', 209-12.

²²⁵ *Bulletin des œuvres et missions bénédictines au Brésil et au Congo* (Lophem-lez-Bruges: Abbaye de Saint-André, 1912), citaat: 215, afbeelding 1: 216-17, afbeelding 2: 222.

De koning steunde ook de vorming van een inlandse clerus, nog voor dat door paus Benedictus XV in zijn encycliek *Maximum illud* uit 1919 als officieel standpunt van de Kerk zou worden gepropageerd.²²⁶ Zo nam hij Stefano Kaoze, die in 1917 als eerste Congolees tot priester werd gewijd, op als protegé.²²⁷ De benedictijnen van Sint-Andries hadden aanvankelijk niet het doel om een Congolese clerus op te leiden in Katanga, dat lijkt niet te hebben meegespeeld in de motivatie om een missie naar Katanga uit te sturen.²²⁸ In de eerste jaren van de missie bleek het simpelweg niet mogelijk om zo'n taak op te nemen vanwege praktische belemmeringen. Vanaf de jaren 1920 kwam hier echter verandering in en zeker na de stichting van het monastieke centrum in Kapolowe, hielden de benedictijnse missionarissen zich bezig met het opleiden van Congolezen tot priester en monnik.²²⁹ De positie van Rome en het koningshuis in die kwestie zal zeker een belangrijke rol gespeeld hebben voor de Sint-Andriesabdij. Bovendien had de abdijs goede contacten met pater Vincent Lebbe en steunde ze vanaf 1920 in haar missietijdschrift zijn controversiële pleidooi voor een autochtone Chinese clerus.²³⁰

²²⁶ Benedictus XV, *Maximum illud*.

²²⁷ Etambala, 'Kaoze le "protégé" du roi Albert I', 395-96, 399-403.

²²⁸ In het eerste boek van de Morchoven over de Sint-Andriesabdij wordt geen gewag gemaakt van de vorming van een Congolese clerus. In de analyse van de jaargangen 1909-1914 van het *Bulletin* en van de brieven van de missionarissen in die beginperiode, ben ik nergens iets daarover tegenkomen. Het lijkt erop dat de abdijs en de missionarissen daar op dat moment niet mee bezig waren.

²²⁹ Papeians de Morchoven, *De Sint-Andriesabdij Zevenkerken. II*.

²³⁰ Vandenberghe, 'Beyond Pierre Charles: The emergence of Belgian missiology refined', 160.

3. Persoonlijke motivatie benedictijnse missionarissen in Katanga

Het tweede deel van deze masterproef geeft een inzicht in de motivatie van de benedictijnse missionarissen van de Sint-Andriesabdij om tussen 1910 en 1914 in Katanga actief te zijn. Daarnaast worden ook de redenen geanalyseerd waarom die motivatie soms onder druk kwam te staan of zelfs helemaal verdween. De analyse die volgt, is grotendeels gebaseerd op de brieven die de benedictijnse missionarissen in Katanga tussen 1910 en 1914 naar abt Théodore Nève stuurden. In mindere mate worden daarnaast ook brieven van na 1918 gebruikt. Er zal veel geciteerd worden uit de brieven om de woorden van de missionarissen zelf weer te geven en op die manier een inzicht te geven in de wijze waarop zij naar hun overste schreven. De jaargangen 1910-1914 van het missietijdschrift *Bulletin des œuvres et missions bénédictines au Brésil et au Congo* en de werken van Christian Papeians de Morchoven dienen in dit hoofdstuk als ondersteunend bronnenmateriaal.

3.1 Dubbele gevoelens: gedrevenheid en heimwee

Op 14 augustus 1910 vond in de Sint-Andriesabdij de zendingsceremonie plaats voor de eerste groep van vijf benedictijnse missionarissen die naar Katanga vertrok. Het missietijdschrift sprak van een emotionele maar historische plechtigheid die bol stond van de symboliek. De pioniers waren waarschijnlijk zeer gemotiveerd maar ongetwijfeld ook nerveus.²³¹ Al van bij het begin kon men bij sommigen onder hen dubbele gevoelens vaststellen. Zo vertrok dom Idesbald Dedecker op 28-jarige leeftijd “suivi des regrets de tous ses petits obligés... et de ses grands aussi.”²³² Hij vond het moeilijk om zijn geliefde abdij achter te laten en de verantwoordelijkheden die hij er had opgenomen. Het verlaten van de abdij voelde voor Dedecker aan als een opoffering van al wat hem dierbaar was. Zijn geloof dat hij als missionaris Gods werk zou verrichten, sterkte hem echter in zijn overtuiging om naar Congo te vertrekken. Offerbereidheid en volharding werden in de negentiende eeuw beschouwd als belangrijke christelijke waarden, zeker voor missionarissen.²³³ “Tot in de twintigste eeuw identificeerden ze zich met romantische idealen [uit de negentiende eeuw] als onbaatzuchtigheid, zelfverloochening en schoonmenselijkheid”, zo schrijft historicus Idesbald Goddeeris over het

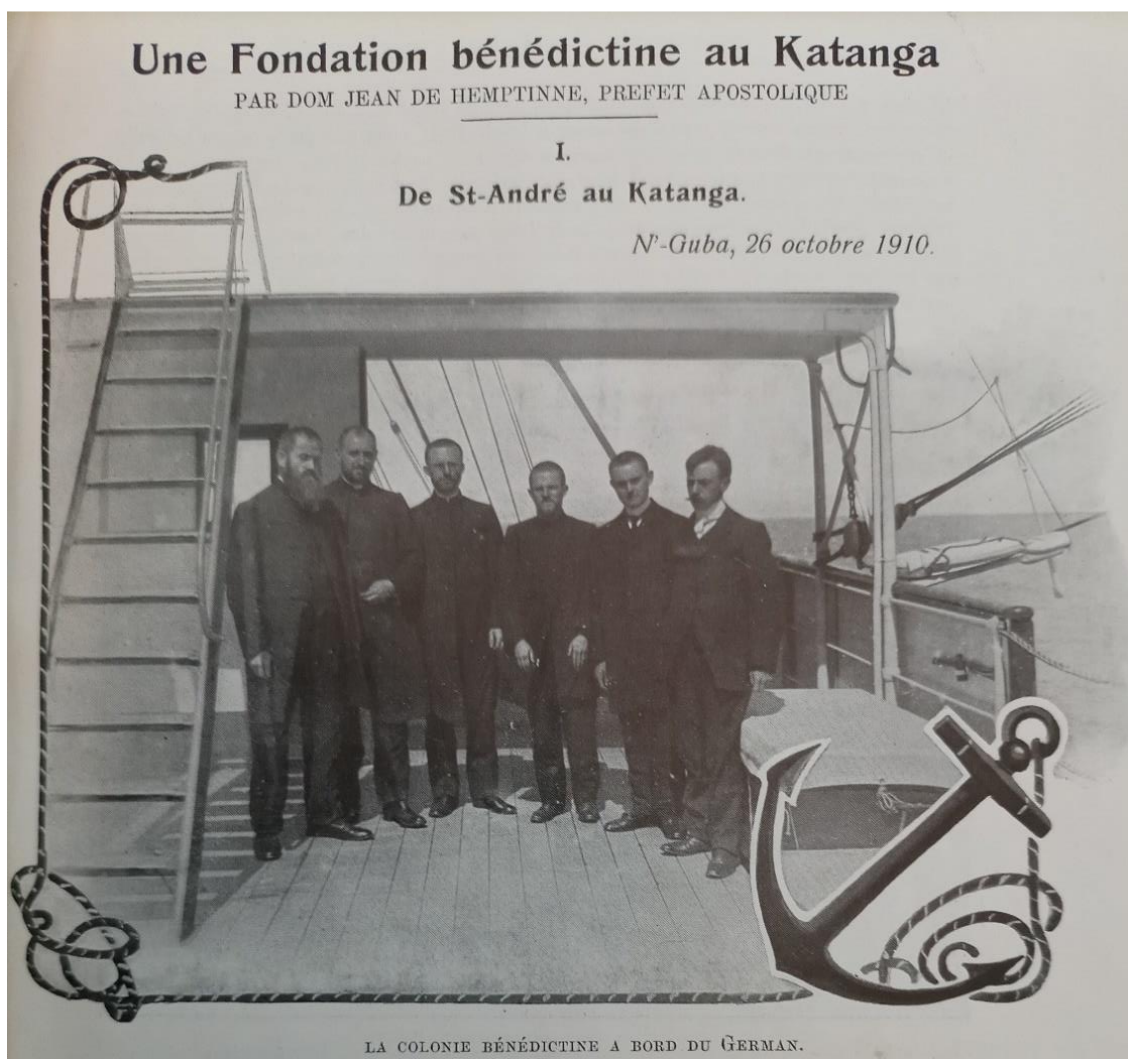
²³¹ *Bulletin des œuvres et missions bénédictines au Brésil et au Congo* (1910), 216.

²³² *Ibidem*, 218. Dom Idesbald was in 1882 geboren als Julien Dedecker, informatie uit: Leuven, KADOC, Inventaris van het archief Sint-Andriesabdij Zevenkerken.

²³³ Goddeeris, *Missionarissen*, 2021, 95.

zelfbeeld van missionarissen.²³⁴ Een maand na het vertrek, toen de groep nog onderweg was naar Katanga, schreef dom Idesbald vanuit Kaapstad naar prior Nève daarover het volgende:

*Je pense encore bien souvent à S. André et à ses chers habitants! On y vit si heureux, si content, et c'est un grand sacrifice que de la quitter. Mais Dieu aime les moines qui sacrifient généreusement ce qu'ils aiment la plus au monde.*²³⁵



Afbeelding 12: “De benedictijnse kolonie aan boord van de ‘German’.” De pioniers op weg van Southampton naar Kaapstad, v.l.n.r.: broeder Joachim Schmidlin, dom Marc de Montpellier, dom Jean-Félix de Hemptinne, dom Idesbald Dedecker, broeder Berchmans Kindt, leek Albert Coppieters.²³⁶

²³⁴ Goddeeris, 56.

²³⁵ Brief Idesbald Dedecker aan Théodore Nève, Kaapstad, 13 september 1910. Alle correspondentie van dom Idesbald Dedecker komt uit omslag BE/942855/2384/70, Archief Benedictijnen (OSB) - Sint-Andriesabdij Zevenkerken, Leuven, KADOC.

²³⁶ *Bulletin des œuvres et missions bénédictines au Brésil et au Congo* (Lophem-lez-Bruges: Abbaye de Saint-André, 1910).

Eenmaal aangekomen in Katanga, bleven dom Idesbald Dedecker en dom Marc de Montpellier in Elisabethville om er zich te ontfermen over de katholieken, zoals afgesproken was met minister Renkin. De ambigue gevoelens van enerzijds heimwee naar Zevenkerken en anderzijds de roeping van de missie in Katanga, bleven bij dom Idesbald sterk aanwezig. Hij was ervan overtuigd dat de benedictijnen in Elisabethville veel goeds konden doen te midden van de ‘zwarten’ zodra ze vertrouwd waren met het Swahili, de lokale lingua franca.²³⁷ Aanvankelijk hadden de twee missionarissen namelijk niet veel te doen, zeker niet op het vlak van religieus of sociaal werk. De innerlijke motivatie leidde er echter niet onder volgens dom Idesbald: “le désir de travailler beaucoup pour le bon Jésus et pour la conversion des bons nègres anime toujours ma cœur.”²³⁸ Dedecker voegde er wel een bedenking aan toe:

*Je ferai volontiers et avec tout le zèle voulu les fonctions de curé et aumônier des blancs d’Elisabethville: mais si je pouvais choisir, j’irais loin, bien loin dans la brousse où les blancs ont rarement fait apparition et là je prêcherais la bonne nouvelle à ces bons nègres.*²³⁹

Dom Idesbald zag zichzelf als uitvoerder van een heilige evangeliseringsmissie en vond dat hij dat ideaal beter kon navolgen buiten “cette petite Sodome qu’est la capitale de Katanga.”²⁴⁰ In november 1911 verliet hij Elisabethville waarna hij zo’n zeventien maanden in de missieposten van Kansenia en N’Guba zou verblijven. Hij schreef bij zijn vertrek uit de stad:

*Ce n’est pas sans regret que je quitte mes bons chrétiens de la capitale, mais je pars avec le doux espoir de pouvoir conquérir en plein pays de brousse et de privations, des âmes pour le Ciel.*²⁴¹

Tegelijkertijd bleef hij toch zijn verlangen uitdrukken om op een dag terug te keren naar de Sint-Andriesabdij. Hij zou, naar eigen zeggen, de communiteit heel graag meenemen naar die contreien die zo verlangen naar het woord van God en hen de expansie van de Kerk van Jezus laten zien.²⁴² In zo goed als elke brief schreef dom Idesbald dat hij zich gelukkig voelde en in goede gezondheid verkeerde. Hij hoopte nog lang in Congo te kunnen werken, onder meer

²³⁷ Brief Idesbald Dedecker aan Théodore Nève, Elisabethville, 17 oktober 1910.

²³⁸ Brief Idesbald Dedecker aan Théodore Nève, Elisabethville, 22 november 1910.

²³⁹ Idem.

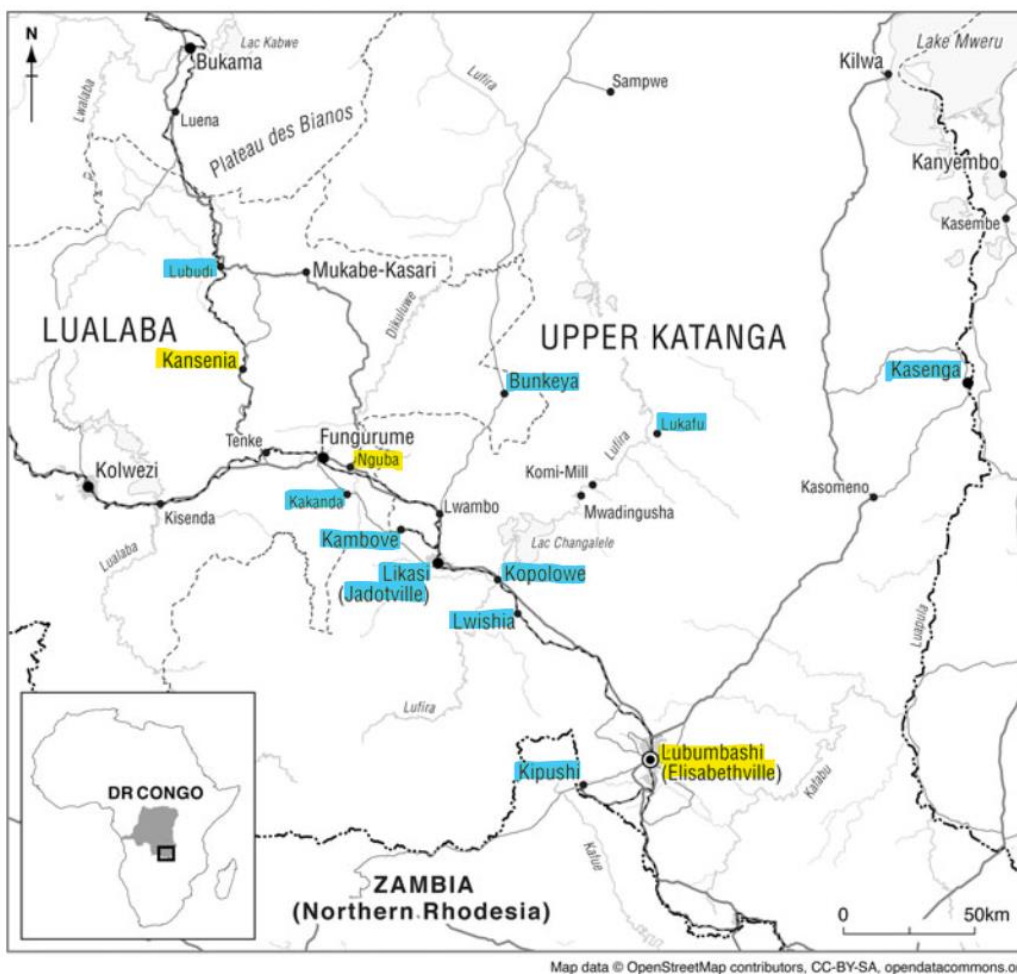
²⁴⁰ Brief Idesbald Dedecker aan Théodore Nève, Elisabethville, 21 mei 1913.

²⁴¹ Brief Idesbald Dedecker aan Théodore Nève, Elisabethville, 15 november 1911.

²⁴² Brief Idesbald Dedecker aan Théodore Nève, Elisabethville, 22 november 1910.

omdat het daar echt mogelijk was om zich ten volle als priester te tonen.²⁴³ Vaak sprak hij zichzelf wel onmiddellijk tegen:

*Je me porte toujours bien, suis très heureux et porte ma croix avec joie. Je dis croix parce que ma vie ici est une vie de mortification et d'abnégation quand je la compare à cette vie tranquille, bienheureuse de S. André, où l'on ne manque de rien ni pour le corps ni pour l'âme.*²⁴⁴



Afbeelding 13: Kaart van Zuidoost-Congo, ca.1910-ca.1960.²⁴⁵ De benedictijnse missieposten, opgezet voor 1914, die aan bod komen in dit onderzoek en zijn aangeduid in het geel. Latere benedictijnse missieposten zijn aangeduid in het blauw.²⁴⁶

²⁴³ Brief Idesbald Dedecker aan Théodore Nève, Elisabethville, 21 juni 1911; Brief Idesbald Dedecker aan Théodore Nève, Elisabethville, 26 juli 1911.

²⁴⁴ Brief Idesbald Dedecker aan Théodore Nève, Elisabethville, 12 december 1910.

²⁴⁵ Loffman, 'De Hemptinne, the Benedictines and Catholic Assimilation on the Congolese Copperbelt, 1911–1960', 557.

²⁴⁶ Eigen aanduidingen op basis van: Leuven, KADOC, Inventaris van het archief Sint-Andriesabdij Zevenkerken, BE/942855/2384.

Het lijkt erop dat vooral de eenzaamheid in Elisabethville hem parten speelde, zeker nadat dom Marc in juni 1911 overgeplaatst werd naar de missiepost van N’Guba.²⁴⁷ Telkens herhaalde dom Idesbald dat hij nog steeds alleen was en geregeld vroeg hij of de Sint-Andriesabdij geen nieuwe missionarissen zou zenden naar Katanga. Hij waarschuwde wel dat die missionarissen eerst grondig moesten worden voorbereid voor het harde leven in Congo:

*Dites aux bons Pères et frères de S. André que notre mission ici est dure et aspère.
Pour qu’ils ne soient pas désillusionnés en mettant le pied à N’Guba ou Kapiri
[Kansenia]. Beaucoup de misère, nourriture plus qu’ordinaire et peu variable.*²⁴⁸

Dedecker onderschreef daarbij de visie van de Sint-Andriesabdij over het apostolaat en hechtte veel belang aan het ideaal van de missionaris die zich opofferde voor een hoger doel:

*Puisse S. André former de bons missionnaires aimant la vie d’abnégation et ne calculant quand il s’agit de sacrifices; puisse la flamme apostolique allumer ce foyer de paix et de prière.*²⁴⁹

Andere missionarissen hadden het minder moeilijk met hun verblijf in Congo. Broeder Joachim Schmidlin, die in 1910 op 41-jarige leeftijd naar Katanga was vertrokken, schreef bijvoorbeeld ondubbelzinnig dat hij geen verlangen had om ergens anders te zijn. Hij was gelukkig, gezond en tevreden in Kansenia.²⁵⁰ Zoals bij dom Idesbald Dedecker had broeder Schmidlin het echter wel moeilijk met de eenzaamheid: “Ich gestehe es offen, daß es nicht amüsant ist, so stets allein zu sein.”²⁵¹ Het verheugde hem dat de abt eind 1913 eindelijk materiële hulp stuurde naar Katanga, wat volgens hem echt noodzakelijk was aangezien de meeste middelen steeds naar Brazilië gingen. Schmidlin hoopte op versterking van enkele broeders in Kansenia.²⁵² Uit de brieven naar de abt blijkt echter dat Zevenkerken voor 1918 nauwelijks nieuwe benedictijnse missionarissen naar Congo zond. Enkele uitzonderingen waren bijvoorbeeld dom Amand De Bruyn en dom

²⁴⁷ Brief Marc de Montpellier aan Théodore Nève, N’Guba, 2 juli 1911. Alle correspondentie van dom Marc de Montpellier komt uit omslag BE/942855/2384/423, Archief Benedictijnen (OSB) - Sint-Andriesabdij Zevenkerken, Leuven, KADOC.

²⁴⁸ Brief Idesbald Dedecker aan Théodore Nève, Elisabethville, 15 november 1911.

²⁴⁹ Brief Idesbald Dedecker aan Théodore Nève, Elisabethville, 22 november 1910.

²⁵⁰ Brief Joachim Schmidlin aan Théodore Nève, Kansenia, 30 maart 1913. Alle correspondentie van broeder Joachim Schmidlin komt uit omslag BE/942855/2384/215, Archief Benedictijnen (OSB) - Sint-Andriesabdij Zevenkerken, Leuven, KADOC. Broeder Joachim was in 1869 geboren als Jules-Caesar Schmidlin, informatie uit: Leuven, KADOC, *Inventaris van het archief Sint-Andriesabdij Zevenkerken*.

²⁵¹ Brief Joachim Schmidlin aan Théodore Nève, Kansenia, 20 december 1913.

²⁵² Idem.

Célestin Schmitz die in 1911 in Katanga arriveerden. In 1914 zouden er 8 van de 70 monniken van de Sint-Andriesabdij in Belgisch-Congo aanwezig zijn geweest.²⁵³

3.2 Invloed nationaliteit en status

In de benedictijnse missie in Brazilië had de combinatie van Belgische en Duitse monniken tot onenigheid tussen beide groepen geleid. Volgens Papeians de Morchoven hadden de Duitse monniken en broeders “last om een gemeenschap te vormen met de Belgische paters. De geest[en] van Beuron en Maredsous verschilden te sterk.”²⁵⁴ De Duitse religieuzen waren daarenboven minder geneigd tot het apostolaatswerk.²⁵⁵ Die tegenstrijdigheid tussen Belgische en Duitse benedictijnse missionarissen was nauwelijks merkbaar in Katanga: er wordt alleszins niets over vermeld in de brieven of bij de Morchoven. Dat kan waarschijnlijk verklaard worden door het feit dat de benedictijnen in Katanga lange tijd met heel weinig missionarissen verantwoordelijk waren voor een reusachtig gebied. Ze leefden in kleine missieposten, die ver uiteen lagen, en waren aangewezen op elkaar. Dat zorgde voor een heel andere situatie dan in Brazilië waar de benedictijnen in oude abdijen, zoals de abdij van Olinda, in grotere getale samenleefden om het monastieke leven te herstellen. Na 1918 veranderde de toestand echter ook in Katanga. Sommige Duitse missionarissen voelden zich niet meer welkom in Belgisch-Congo, zoals broeder Isidore Staehler:

*Dass ich durch die vielfachen Angriffen, die ich seit Ausbruch des Krieges gegen mein Vaterland, das deutsche Volk, und alles was deutsch ist, deutsch spricht oder von Deutschland kommt, habe hören müssen, immer mehr und mehr entfremdet wurde und mich immer mehr und mehr ausgestossen und somit mich recht unglücklich fühle.*²⁵⁶

Vele Duitse benedictijnen in de missies waren lekenbroeder omdat de Duitse abdijen vaak grote aantallen lekenbroeders hadden. In de benedictijnse orde was er traditioneel, tot na het Tweede Vaticaans Concilie een onderscheid tussen priester-monniken (met aanspreektitel ‘dom’) en lekenbroeders.²⁵⁷ Dom Andreas Amrhein, de stichter van de benedictijnse missiecongregatie

²⁵³ Papeians de Morchoven, *De Sint-Andriesabdij Zevenkerken. II*, 324.

²⁵⁴ Papeians de Morchoven, *De Sint-Andriesabdij Zevenkerken. I*, 58-59.

²⁵⁵ *Ibidem*, 63

²⁵⁶ Brief Isidore Staehler aan Théodore Nève, Kapolowe, 9 oktober 1927. Alle correspondentie van broeder Isidore Staehler komt uit omslag BE/942855/2384/225, Archief Benedictijnen (OSB) - Sint-Andriesabdij Zevenkerken, Leuven, KADOC.

²⁵⁷ Papeians de Morchoven, *De Sint-Andriesabdij Zevenkerken. I*, 52.

van Sankt Ottilien, codificeerde het onderscheid tussen ongewijde lekenbroeders en gewijde monniken. Hoewel hij op vele vlakken vernieuwend uit de hoek kwam binnen de benedictijnse orde, knoopte Amrhein hiermee aan bij de traditie.²⁵⁸ De Sint-Andriesabdij volgde eveneens die traditie. De broeders waren in veel gevallen vakmensen die de gemeenschap dienden bijvoorbeeld als kleermaker of houtbewerker, anderen hielpen bij de huishoudelijke taken. Vaak werden zij gerekruteerd uit “de lage standen”, in de woorden van Papeians de Morchoven. Volgens de Regel van Benedictus moet een abdij immers zoveel als mogelijk zelfvoorzienend zijn en alles binnenshuis kunnen verrichten.²⁵⁹ De technisch onderbouwde broeders waren ook in de missies belast met de infrastructuur en materiële noden. De pastorale bevoegdheden, het onderwijzen en leiderschapsfuncties waren in principe voorbehouden aan de geschoolde priester-monniken.²⁶⁰ Het onderscheid tussen lekenbroeder en priester-monnik werd na Vaticanum II afgeschaft binnen de benedictijnse orde.²⁶¹

3.3 Fysiek en mentaal welzijn

Broeder Jean (Joannes) Berchmans Kindt maakte graag deel uit van de missie in Katanga en verwees vooral naar het vele werk dat er te verrichten viel.²⁶² Broeder Berchmans was slechts 18 jaar toen hij in 1910 deel uitmaakte van de eerste groep benedictijnse missionarissen.²⁶³ In de arbeid vond hij als jonge lekenbroeder zijn voldoening. Vanaf Allerheiligen 1911 kreeg hij wel veel last van zijn gezondheid, wat hem hinderde in zijn arbeid. Alhoewel hij in februari 1912 het ziekenhuis in Elisabethville mocht verlaten, kreeg hij het medisch advies om terug te keren naar Europa omdat hij onvoldoende krachten zou hebben om in Congo te blijven. Broeder Berchmans leek het daar echter niet mee eens, zich beroepend op de kern van de zending als missionaris:

Ik van mijnen kant ga niet geern terug, want hier is er veel meer werk te verrichten als in België, en de vreugde van onzen arbeid zal nog meer beginnen als wanneer men zal zien dat de zwarten zullen beginnen den waren God te erkennen, beminnen en dienen, welke voldoening zal dat dan niet wezen, welke vreugde en blijdschap

²⁵⁸ Egger, ‘The Importance of Difference in the Making of Transnationality’, 454.

²⁵⁹ Papeians de Morchoven, *De Sint-Andriesabdij Zevenkerken. I*, 52-53.

²⁶⁰ Egger, ‘The Importance of Difference in the Making of Transnationality’, 454.

²⁶¹ Papeians de Morchoven, *De Sint-Andriesabdij Zevenkerken. I*, 52.

²⁶² Brief Berchmans Kindt aan Théodore Nève, Elisabethville, 12 februari 1912. Alle correspondentie van broeder Jean [Joannes] Berchmans Kindt komt uit omslag BE/942855/2384/139, Archief Benedictijnen (OSB) - Sint-Andriesabdij Zevenkerken, Leuven, KADOC.

²⁶³ Broeder Berchmans was in 1892 geboren als Florent Kindt, informatie uit: Leuven, KADOC, *Inventaris van het archief Sint-Andriesabdij Zevenkerken*.

*zal onze harten niet overstromen als den tijd zal aanbreken, dat wij te zamen met de zwarten eenige gebeden kunnen ter Hemel sturen, voor de bekering van het Heidendom.*²⁶⁴

Dom Célestin (officiële kloosternaam Petrus-Caelestinus) Schmitz kampte eveneens met zware gezondheidsproblemen. Nagenoeg al zijn brieven naar Théodore Nève gingen bijna uitsluitend over zijn fysieke en mentale welzijn. Zelf had hij het over de miserabele staat van zijn gezondheid nadat hij onder meer tweemaal malaria had opgelopen. Samengenomen leest zijn schrijven als een helse lijdensweg met passages over langdurig zware hoofdpijn, hevige koorts, maagklachten, het braken van gal en hoe hij sterk vermagerde.²⁶⁵ De slapeloosheid viel dom Célestin het zwaarst en maakte hem het leven onmogelijk.²⁶⁶ Zelf vatte hij het als volgt samen:

*C'est atroc[e] ce que j'ai souffert ici, loin de tout soin médical. Les jours étaient des purgatoires pendant que les nuits étaient des enfers aussi. Je suis à bout de mes forces, même morales. Ici je dois ajouter, que même le cœur me faisait souffrir.*²⁶⁷

Dom Célestin hechtte veel belang aan zijn intellectuele vorming en zijn studies theologie. Hij ergerde zich echter aan het feit dat daar in Katanga weinig mogelijkheden voor waren. De andere missionarissen hadden geen tijd om hem onderricht te geven.²⁶⁸ De benedictijnen zijn traditioneel een intellectuele orde maar bij de benedictijnse missionarissen in Katanga was er, zeker in de eerste decennia, weinig ruimte voor intellectuele ontplooiing.

In een brief van 4 mei 1913 vroeg Schmitz aan abt Nève of het geen goed moment was om zijn studies te voltooien in Europa. Célestin Schmitz was op 31-jarige leeftijd ingetreden, na een carrière als architect.²⁶⁹ Bij zijn vertrek naar Congo in 1911 had hij zijn opleiding nog niet volledig doorlopen; hij was op dat moment 36 jaar.²⁷⁰ Zijn technische kennis kwam goed van pas in Katanga maar hij wou zijn theologische studies toch zo snel als mogelijk afronden na een

²⁶⁴ Brief Berchmans Kindt aan Théodore Nève, Elisabethville, 12 februari 1912.

²⁶⁵ Brief Célestin Schmitz aan Théodore Nève, N'Guba, 30 november 1911; Brief Célestin Schmitz aan Théodore Nève, N'Guba, 16 maart 1912. Alle correspondentie van dom Célestin Schmitz komt uit omslag BE/942855/2384/215, Archief Benedictijnen (OSB) - Sint-Andriesabdij Zevenkerken, Leuven, KADOC.

²⁶⁶ Brief Célestin Schmitz aan Théodore Nève, N'Guba, 16 maart 1912; Brief Célestin Schmitz aan Théodore Nève, N'Guba, 2 april 1912.

²⁶⁷ Brief Célestin Schmitz aan Théodore Nève, N'Guba, 16 maart 1912.

²⁶⁸ Brief Célestin Schmitz aan Théodore Nève, Kansenia, februari 1913.

²⁶⁹ Overlijdensbericht in *Bulletin des œuvres et missions bénédictines au Brésil et au Congo* (Lophem-lez-Bruges: Abbaye de Saint-André, 1913).

²⁷⁰ Dom Célestin was in 1875 geboren als Nicolas Schmitz, informatie uit: Leuven, KADOC, *Inventaris van het archief Sint-Andriesabdij Zevenkerken*.

onderbreking van twee jaar. Studeren en examens maken, gingen niet meer zo vlot op zijn “gevorderde leeftijd.”²⁷¹ Het leek dom Célestin ook goed om in een betere studieomgeving terecht te komen want in Katanga was studeren volgens hem onmogelijk. Om zijn wens terug te keren naar de Sint-Andriesabdij kracht bij te zetten, voegde hij er het volgende aan toe:

*concernant mon état d'âme, je dois dire que je sens fort peu d'attrait et de force à rester toute ma vie ici et que c'est seulement Votre désir paternel ainsi que la considération que c'est une œuvre de S. André qui me tiennent ici. Cependant vu que notre vie ressemble si peu à la vie familiale du monastère par exemple de S. André, n'a-t-il pas danger, après un séjour trop prolongé et étant ainsi devenu plus ou moins étranger pour la communauté de l'abbaye-mère, que je ne puisse plus m'y accoutumer?*²⁷²

Schmitz betreurde het vele negatieve nieuws in zijn brieven naar Nève. Zijn brief van 4 mei 1913 bleek echter spijtig genoeg zijn laatste brief naar de abt te zijn. Op 23 augustus 1913 overleed dom Célestin Schmitz in Kambove op 38-jarige leeftijd ten gevolge van bloedarmoede en hevige dysenterie.²⁷³ Het overlijden van Schmitz maakte een sterke indruk op zijn medebroeders in Katanga en bij uitbreiding op de hele gemeenschap van de Sint-Andriesabdij. De discursieve analyse van de brieven die de benedictijnse missionarissen in Katanga na WO I schreven naar abt Nève, lijkt erop te wijzen dat na de dood van dom Célestin missionarissen van Sint-Andries sneller toestemming kregen om terug naar Europa te keren. De oversten van de missie waren sindsdien gevoeliger geworden voor verzoeken om Congo te verlaten en wouden vermijdbare sterfgevallen absoluut voorkomen. Om die hypothese te bevestigen of te weerleggen is echter meer onderzoek nodig. In de beginperiode was het aantal benedictijnse missionarissen ook zeer beperkt waardoor men niet zomaar iemand terug naar Europa liet gaan. Alle helpende handen waren zeer welkom, het wegvallen van een missionaris had direct een enorme impact op de hele missie. Dat verklaart ook waarom apostolisch prefect de Hemptinne voortdurend aan abt Nève vroeg om nieuwe missionarissen naar Katanga te sturen.²⁷⁴

Naast het gebrek aan intellectuele vorming, kaartten de missionarissen ook geregeld de afwezigheid van een volwaardig monastiek leven aan. Dom Idesbald Dedecker schreef naar abt Nève in mei 1913 dat hij al drie jaar niet meer het leven leidde van een monnik en koppelde

²⁷¹ Brief Célestin Schmitz aan Théodore Nève, N'Guba, 4 mei 1913.

²⁷² Idem.

²⁷³ Overlijdensbericht in *Bulletin des œuvres et missions bénédictines au Brésil et au Congo* (1913).

²⁷⁴ Papeians de Morchoven, *De Sint-Andriesabdij Zevenkerken. II*.

daaraan de vraag om enkele maanden terug te keren naar de Sint-Andriesabdij om uit te rusten en zich opnieuw onder te dompelen in het monastieke leven. Terzelfdertijd verzekerde Dedecker de abt dat hij erg toegewijd was en dat hij “zijn plaats op het slagveld” niet zou verlaten zolang de omstandigheden dat niet toelieten.²⁷⁵ Dom Amand De Bruyn communiceerde in december 1913 een gelijkaardige boodschap aan abt Nève. Hoewel hij het goed stelde in Kansenia, verlangde dom Amand ernaar om er een volwaardiger monastiek leven te leiden, “mais j’en fais volontiers l’offre au bon Dieu, sachant que cela n’est pas encore possible pour le moment.”²⁷⁶ Uit die woorden blijkt opnieuw hoe belangrijk het aspect van vrijwillige opoffering was voor katholieke missionarissen. De monniken in Kansenia hadden ook niet de materiële benodigdheden om een volwaardig monastiek leven mogelijk te maken. De Bruyn vermeldde bijvoorbeeld in diezelfde brief dat ze in Kansenia niet eens een klok hadden om de getijden van een klooster te volgen. Broeder Berchmans Kindt maakte in zijn brief vanuit het ziekenhuis in Elisabethville eveneens een verwijzing naar het ontoereikende kloosterleven in Katanga. Hij wou graag overgeplaatst worden van zijn post in N’Guba naar Kansenia:

*maar ik mocht dat geluk niet genieten, waarnaar ik verlangde, om daar een weinig meer kloosterleven te hebben dan hier, want reeds van al den tijd die ik hier in N’Guba ben, gelijk[t] het leven meer werelds dan aan het kloosterleven, want met negers arbeiden en te zamen werken, is geen klein spel, bij hen kan de Alzwijgendheid niet onderhouden worden, nu de goede God heeft mij dan deze bediening gegeven en dat zijn Heiligen wille geschiede.*²⁷⁷

Bovenstaand citaat geeft daarnaast ook een inzicht in hoe Berchmans de indigene bevolking zag en hoe hij het contact met hen beleefde. Zijn ervaringen, op zijn minst in het samen werken met de Congolezen, bleken niet zo positief. Paternalisme, superioriteitsdenken, racisme of andere denkwijzen eigen aan die tijd, waren niet ongewoon in de brieven naar de abt tot 1960. Verschillende benedictijnse missionarissen uitten zich echter ook oprecht positief over de lokale bevolking. Bij de pioniers was dat vooral dom Idesbald Dedecker die opleefde van zijn contacten met “les bons indigènes.”²⁷⁸ Zij gaven hem troost, zo schrijft hij.²⁷⁹ Die welwillendheid dient wel genuanceerd te worden. Zo was dom Idesbald blij zich te kunnen inzetten voor “les pauvres

²⁷⁵ Brief Idesbald Dedecker aan Théodore Nève, Elisabethville, 21 mei 1913.

²⁷⁶ Brief Amand De Bruyn aan Théodore Nève, Kansenia, 4 december 1913.

²⁷⁷ Brief Berchmans Kindt aan Théodore Nève, Elisabethville, 12 februari 1912.

²⁷⁸ Brief Idesbald Dedecker aan Théodore Nève, Elisabethville, Pinksterwake 1911.

²⁷⁹ Brief Idesbald Dedecker aan Théodore Nève, Elisabethville, 6 januari 1911.

noirs qui sont loin d'être des saints, mais qui montrent beaucoup de bonne volonté et aiment sincèrement le prêtre.”²⁸⁰ Een ander voorbeeld komt van dom Amand De Bruyn die in 1911 op 38-jarige leeftijd in Katanga was aangekomen.²⁸¹ Hij sprak zich positief uit over de indigene bevolking en noemde hen vredevol, maar voegde er wel aan toe dat ze “een beetje te lui” waren.²⁸² Dat kwam overeen met het klassieke negatieve beeld over de lokale bevolking in Afrika die velen tijdens het koloniale tijdperk in Europa deelden. Een van die typische stereotypen was dat van de “lazy Negro” of “lazy man in Africa”; het discours over de “laziness of Africans” was gemeengoed zowel in de metropool als in de kolonies. Verschillende historici hebben onderzoek verricht naar dat aspect van luiheid binnen het koloniale discours, dat in het bijzonder sterk aanwezig was in Duitsland.²⁸³ Zelfs moslims, die door hun monotheïstische religie cultureel hoger ingeschat werden dan de rest van de Afrikaanse bevolking en op wie de koloniale overheden vaak steunden in de administratie en economie, kregen onder andere in de Duitse kolonies het verwijt lui te zijn.²⁸⁴

3.4 Wegbereiders van de benedictijnse missie in Katanga

Dom Marc de Montpellier symboliseert goed een ander aspect dat een belangrijke rol speelde in de motivatie van de benedictijnse missionarissen in Katanga, nl. de zin voor het avontuur en het onbekende. De Montpellier, die op 37-jarige leeftijd was vertrokken naar Katanga, verbleef sinds september 1910 met dom Idesbald in Elisabethville.²⁸⁵ Aanvankelijk hadden zij nog geen huis en woonden ze in een tent in de brousse tussen een werf van Union Minière du Haut-

²⁸⁰ Brief Idesbald Dedecker aan Théodore Nève, Elisabethville, 21 mei 1913.

²⁸¹ Dom Amand was in 1873 geboren als Pierre De Bruyn, informatie uit: Leuven, KADOC, *Inventaris van het archief Sint-Andriesabdij Zevenkerken*.

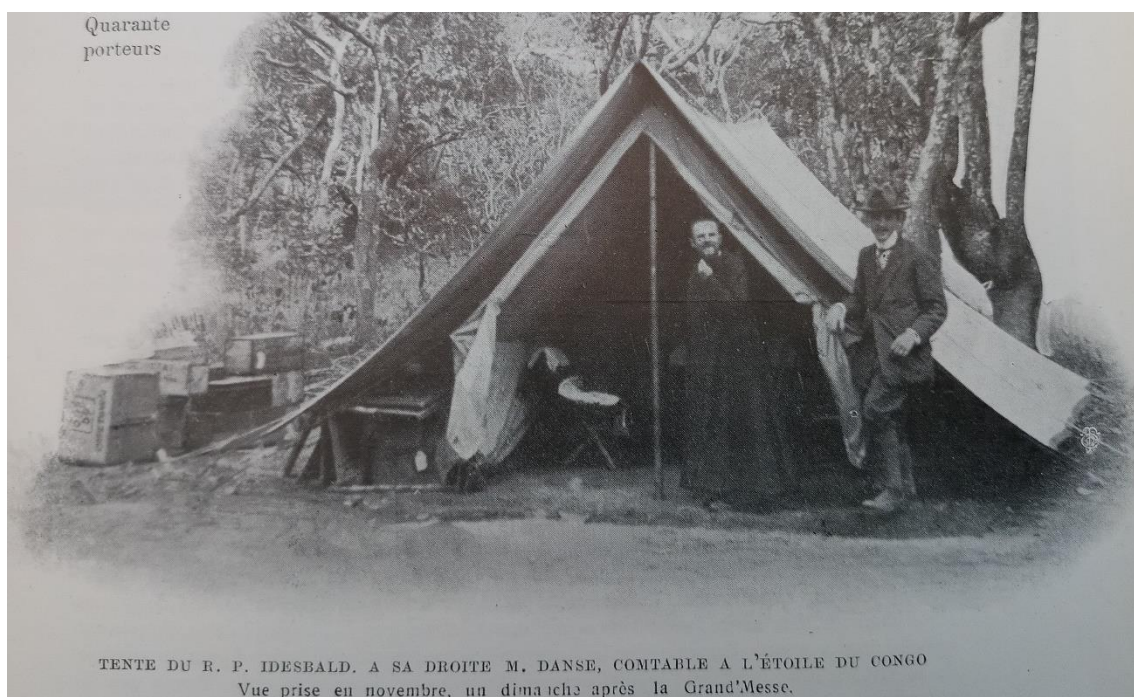
²⁸² Brief Amand De Bruyn aan Théodore Nève, N’Guba, 12 januari 1912. Alle correspondentie van dom Amand De Bruyn komt uit omslag BE/942855/2384/63, Archief Benedictijnen (OSB) - Sint-Andriesabdij Zevenkerken, Leuven, KADOC.

²⁸³ Michael Schubert, ‘The “German nation” and the “black Other”: social Darwinism and the cultural mission in German colonial discourse’, *Patterns of Prejudice* 45, nr. 5 (2011): 399-416; Bradley D. Naranch, ‘Impossible Missions? German Economic, Military, and Humanitarian Efforts in Africa (review)’, *Journal of Colonialism and Colonial History* 7, nr. 3 (2006); Alexander Keese, ‘Slow Abolition within the Colonial Mind: British and French Debates about “Vagrancy”, “African Laziness”, and Forced Labour in West Central and South Central Africa, 1945–1965’, *International Review of Social History* 59, nr. 3 (2014): 377-407; Ann Whitehead, ‘Continuities and Discontinuities in Political Constructions of the Working Man in Rural Sub-Saharan Africa: The “Lazy Man” in African Agriculture’, *The European Journal of Development Research* 12, nr. 2 (2000): 23-52.

²⁸⁴ Owzar, ‘Protestantism, Catholicism and Islam in German East Africa’, 363.

²⁸⁵ Dom Marc was in 1873 geboren als Anatole de Montpellier d’Annevoie, informatie uit: ‘Ceux qui s’en vont. Le P. Dom Marc de Montpellier est mort au Katanga’, *overlijdensbericht ongekende krant*, augustus 1931. Aanwezig in omslag BE/942855/2384/423.

Katanga en Elisabethville. Die stad was nog maar net opgericht en tot een jaar ervoor bestond de plek nog gewoon uit oerwoud, zo vertelde dom Idesbald.²⁸⁶ Dom Marc vond het klimaat aangenaam en liet een brede interesse blijken voor de plaatselijke natuur, cultuur en talen.²⁸⁷ Hij schreef verschillende artikels voor het *Bulletin*, het missietijdschrift van de Sint-Andriesabdij, waarin dat sterk naar voren komt. Daarnaast getuigden ook zijn brieven naar dom Nève van het avontuurlijke karakter van de missie in Katanga, in het bijzonder in de beginjaren. Dom Marc de Montpellier beschreef hoe ze vanuit hun kamp op vijftig meter afstand gazellen konden zien en hoe er 's nachts hyena's en luipaarden rondslopen.²⁸⁸



Afbeelding 14: "Tent van E.H. Idesbald [Dedecker]. Aan zijn rechterzijde dhr. Danse, boekhouder bij l'Etoile du Congo. Beeld genomen in november, een zondag na de Heilige Mis."²⁸⁹

De pionierstijd was een periode van ontbering en permanente tekorten voor de benedictijnse missionarissen. Dom Idesbald Dedecker schreef in oktober 1910 dat dom Marc en hij in Elisabethville echt niet veel ter beschikking hadden, met de vraag aan Nève om allerlei basiszaken op te sturen.²⁹⁰ Zo'n vragen kwamen vaak voor in de brieven van de missionarissen: het ging dan bijvoorbeeld over de nood aan schoenen of schrijfpapier. Naarmate de tijd

²⁸⁶ Brief Idesbald Dedecker aan Théodore Nève, Elisabethville, 22 november 1910.

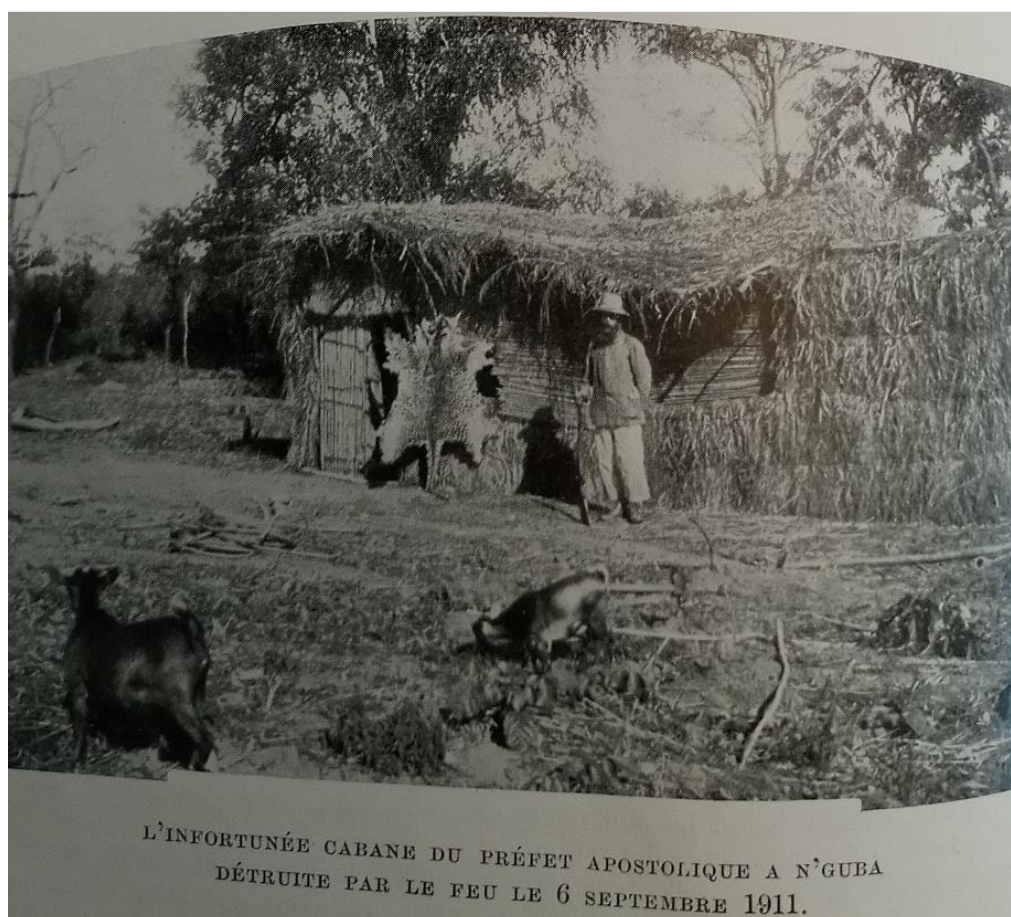
²⁸⁷ Brief Marc de Montpellier aan Théodore Nève, Elisabethville, 17 oktober 1910.

²⁸⁸ Brief Marc de Montpellier aan Théodore Nève, Elisabethville, 17 oktober 1910.

²⁸⁹ *Bulletin des œuvres et missions bénédictines au Brésil et au Congo* (Lophem-lez-Bruges: Abbaye de Saint-André, 1910).

²⁹⁰ Brief Idesbald Dedecker aan Théodore Nève, Elisabethville, 17 oktober 1910.

vorderde en de benedictijnse missie steeds beter georganiseerd werd, namen die verzoeken af. Vanuit N’Guba liet dom Marc de Montpellier aan prior Nève weten dat de missionarissen daar qua voeding een ruw regime volgden: “c’était le carême perpétuel.”²⁹¹ Met een karavaan van wel 100 man waarvan bijna de helft Afrikaanse dragers, had hij namelijk op 7 juni 1911 Elisabethville verlaten om enkele dagen later aan te komen in N’Guba. Daar ging hij op een jachttocht van vier dagen met dertien dragers. Op die manier voorzag hij in de nood aan vers vlees.²⁹² Dat de benedictijnse missionarissen aan het begin van hun missie in Katanga eerder bezig waren met het proberen overleven in plaats van te evangeliseren, is volgens historicus Loffman niet verbazingwekkend aangezien dat bij vele missie pioniers voorkwam.²⁹³



Afbeelding 15: "De onfortuinlijke hut van de apostolisch prefect [de Hemptinne] in N'Guba, verwoest door een brand op 6 september 1911."²⁹⁴

²⁹¹ Brief Marc de Montpellier aan Théodore Nève, N’Guba, 2 juli 1911.

²⁹² Brief Marc de Montpellier aan Théodore Nève, N’Guba, 4 juli 1911.

²⁹³ Loffman, ‘On the Fringes of a Christian Kingdom’, 284.

²⁹⁴ *Bulletin des œuvres et missions bénédictines au Brésil et au Congo* (Lophem-lez-Bruges: Abbaye de Saint-André, 1912), 342.

Dom Marc de Montpellier zou in april 1912 tegen zijn wil omwille van ernstige gezondheidsredenen ten gevolge van malaria op doktersbevel terug moeten keren naar België.²⁹⁵ Aangezien dom Marc een monnik van de abdij van Maredsous was - zijn *stabilitas loci* was niet veranderd naar de Sint-Andriesabdij - moest de beslissing over zijn terugkeer gemaakt worden door abt Colomba Marmion van Maredsous en dus niet door abt Nève. Dat verklaart waarschijnlijk waarom dom Marc de Montpellier wel Congo mocht verlaten om medische redenen, maar dom Célestin Schmitz niet. Dom Marc wou in België niets liever dan opnieuw als missionaris naar Katanga te vertrekken, hij zond verschillende brieven naar abt Théodore Nève met die vurige wens. Zo liet hij de abt weten dat hij zijn baard liet staan als teken van zijn wil om zijn post in Congo te hernemen.²⁹⁶ Zolang het doktersadvies negatief bleef, wou abt Marmion hem niet laten gaan.²⁹⁷ De Montpellier bleef niettemin volharden en was zelfs bereid zijn leven als martelaar te geven voor de missie in Katanga: “la mort honorable que j’aurais pu rencontrer en reprenant mon poste là-bas.”²⁹⁸ Na de Eerste Wereldoorlog zou hij ook effectief opnieuw als missionaris in Katanga actief zijn.²⁹⁹ De idealen van zelfopoffering en vrijwillig lijden beheersten duidelijk het zelfbeeld van dom Marc, die in een typische paradox het volgende schreef:

*“Si la Faculté me le permet alors, je serai heureux de pouvoir me consacrer encore à une œuvre pour laquelle j’ai déjà tout souffert; c’est sans doute cela qui me la rend chère.”*³⁰⁰

In Kansenia leken de missionarissen het iets beter te hebben op het vlak van voedselvoorziening, aangezien ze daar leefden op een grote boerderij. De grond was er volgens dom Amand niet zo vruchtbaar als in N’Guba maar het grote voordeel van Kansenia bleek het feit dat ze er bepaalde types teelt en vee konden gebruiken waar dat elders in Katanga onmogelijk was. Op de hoogvlakte van Kansenia kwamen er toen namelijk geen tseetseevliegen voor en dus ook geen slaapziekte. In die zin was Kansenia volgens De Bruyn een unieke plek in Katanga.³⁰¹ Dat was een van de weinige voordelen van de isolatie waarin de boerderij zich bevond.

²⁹⁵ Brief Marc de Montpellier aan Théodore Nève, aan boord van het schip Dunvegan Castle, 9 april 1912.

²⁹⁶ Brief Marc de Montpellier aan Théodore Nève, Denée, 9 augustus 1912.

²⁹⁷ Brief Marc de Montpellier aan Théodore Nève, Leuven, maart 1913.

²⁹⁸ Brief Marc de Montpellier aan Théodore Nève, Maredsous, 16 januari 1914.

²⁹⁹ ‘Nécrologie’, *L’essor colonial et maritime*, 20 augustus 1931; ‘Nos morts’, *La Flandre Maritime*, 22 augustus 1931. Aanwezig in omslag BE/942855/2384/423.

³⁰⁰ Brief Marc de Montpellier aan Théodore Nève, Maredsous, 11 september 1913.

³⁰¹ Brief Amand De Bruyn aan Théodore Nève, Kansenia, 6 maart 1913.

Als missiepost had Kansenia een zwaar gebrek, met name de heel schaarse indigene populatie in de nabijheid van de post. Dom Amand sprak zich sceptisch uit over de toekomst van Kansenia als centrum voor catechese en evangelisatie. Er waren in 1913 slechts vier kleine dorpen in de buurt waarvan het dichtste op een uur afstand lag. Die dorpen waren door apostolisch prefect de Hemptinne toegewezen als “premier champs de l'évangélisation autour de Kansenia”, zo schreef De Bruyn strijdvaardig.³⁰² Buiten de gronden van de boerderij waren er nauwelijks vruchtbare gronden te vinden dus had hij er ook geen goede hoop in dat dit in de toekomst zou kunnen verholpen worden. De zwarte bevolking had zo al niet genoeg gronden, er leek dus geen mogelijkheid te bestaan om die bevolkingsaantallen in de toekomst op te krikken. Dom Amand liet weten dat de vicegouverneur van Katanga dezelfde bezorgdheden had geuit en eveneens vond dat de missiepost van Kansenia op dat vlak slecht gelegen was. Op die manier zou het bijzonder moeilijk zijn om daar een school in te richten.³⁰³

Apostolisch prefect de Hemptinne was zich bewust van die moeilijkheden en rapporteerde erover in het *Bulletin* van de Sint-Andriesabdij. Volgens hem was de regio echter voorbestemd om te worden gekoloniseerd door blanken. Met de komst van een nieuwe spoorweg in de buurt zou het isolement van Kansenia enigszins doorbroken worden. Dom Amand De Bruyn verschilde duidelijk van mening. De Hemptinne sprak van hoop maar dom Amand vroeg zich af welke hoop er was. Hoe zou de regering blanke kolonisten aantrekken? Er waren niet voldoende landbouwgronden beschikbaar op het plateau van Kansenia en in de vallei van Kapiri wemelde het van de tsetseevliegen. Daarenboven argwaande De Bruyn de kolonisten die er wel al verbleven, dat waren namelijk protestanten of joden. De nieuwe spoorweg zou wel enkele winkels met zich mee brengen maar die zouden uitgebraat worden door Grieken of Portugezen en hun mentaliteit vertrouwde hij niet.

Dom Amand stelde twee manieren voor om de eenzaamheid in Kansenia te doorbreken en de missionarissen toe te laten zich in beperkte mate toch bezig te houden met het zielenheil. Ze konden een weeshuis openen of enkele christelijke families laten overkomen vanuit andere missieposten. De Hemptinne verwierp echter beide voorstellen. Het eerste was voor hem onmogelijk omdat de indigene bevolking de wezen niet afstond, de dorpsgemeenschap ving hen op.³⁰⁴ Die overweging verschilde sterk van de aanpak van de jezuiten op hun 'kapelhoeven'

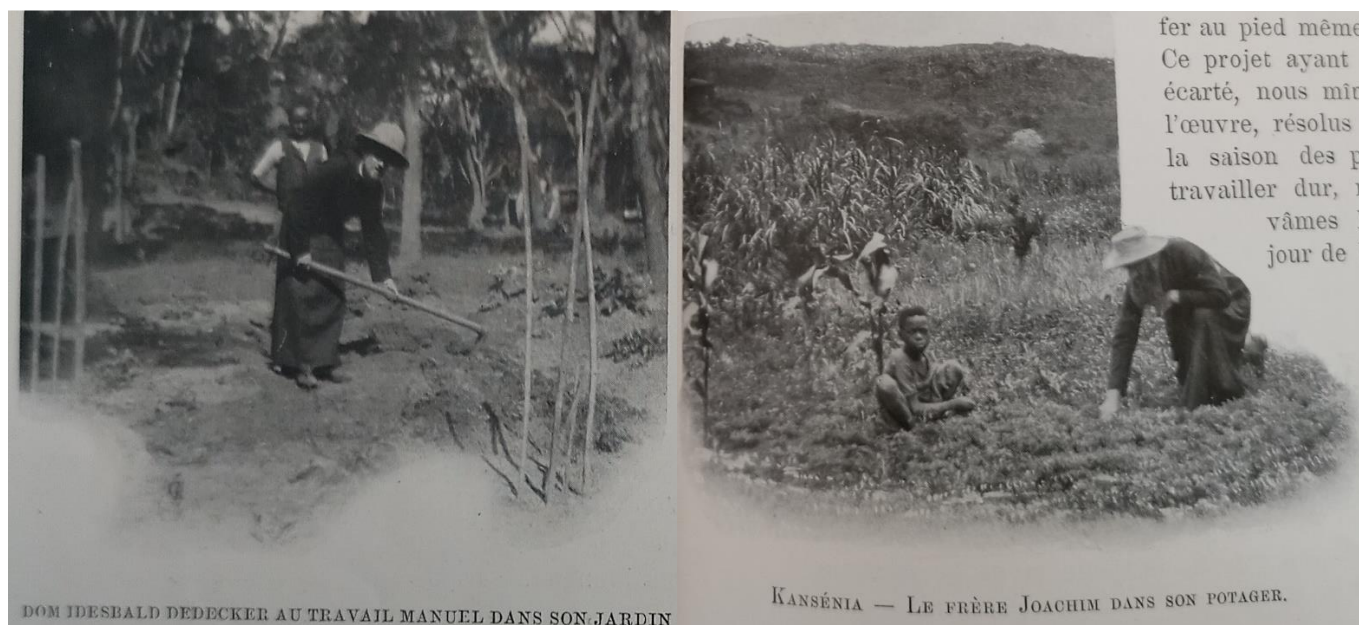
³⁰² Brief Amand De Bruyn aan Théodore Nève, Kansenia, 4 december 1913.

³⁰³ Brief Amand De Bruyn aan Théodore Nève, Kansenia, 6 maart 1913.

³⁰⁴ Brief Amand De Bruyn aan Théodore Nève, Kansenia, 6 maart 1913.

waarbij zij ervan beschuldigd werden wezen onvrijwillig en onrechtmatig bij hun familie weg te halen.³⁰⁵ Het tweede voorstel wees de prefect af omwille van praktische belemmeringen.³⁰⁶

Dom Amand De Bruyn zag wel veel potentieel in Kansenia op agrarisch gebied, het kon op termijn een modelboerderij worden. Om dat te bereiken hadden de missionarissen echter meer arbeidskrachten nodig, op het moment van zijn schrijven in maart 1913 konden ze namelijk maar een gedeelte van het areaal cultiveren. Daarnaast misten de benedictijnen in Kansenia een figuur met voldoende agrarische kennis om een grote boerderij te runnen.³⁰⁷ In die zin hielp hun sociale achtergrond hen niet verder, in tegenstelling tot de vele Vlaamse boerenzonen die missionaris werden bij andere orden.³⁰⁸ Initieel focusten de benedictijnen zich in Katanga op het oprichten van landbouwmissies zoals Kansenia en N'Guba. Ze waren daarbij geïnspireerd door het rurale romanticisme van de negentiende eeuw.



Afbeeldingen 16 en 17: "Dom Idesbald Dedecker aan het werk in zijn tuin."³⁰⁹; "Kansenia - Broeder Joachim in zijn moestuin."³¹⁰

³⁰⁵ François, 'De onderzoekscommissie voor Congo (1904-1905) en de missies van de jezuïeten'.

³⁰⁶ Brief Amand De Bruyn aan Théodore Nève, Kansenia, 6 maart 1913.

³⁰⁷ Idem.

³⁰⁸ Goddeeris, *Missionarissen*, 2021, 56; Vanthemsche, *Belgium and the Congo, 1885-1980*, 63.

³⁰⁹ *Bulletin des œuvres et missions bénédictines au Brésil et au Congo* (Lophem-lez-Bruges: Abbaye de Saint-André, 1911), 208.

³¹⁰ *Bulletin des œuvres et missions bénédictines au Brésil et au Congo* (Lophem-lez-Bruges: Abbaye de Saint-André, 1913), 277.

De industriële expansie die sinds het begin van de twintigste eeuw in Katanga volop aan de gang was, kon de benedictijnse missionarissen in Katanga aanvankelijk maar weinig bekoren. Door financiële moeilijkheden en de onherbergzaamheid van de regio konden de agrarische missies echter nooit tot volle wasdom komen. De benedictijnen waren volgens historica Eva Schalbroeck in Katanga het meest succesvol in het bekeren en onderwijzen van Congolese industriële arbeiders en mijnwerkers. Met die activiteiten begonnen de benedictijnen pas na de Eerste Wereldoorlog. Zij werkten daarbij nauw samen met de koloniale overheid en in het bijzonder met het bedrijf Union Minière du Haut-Katanga.

UMHK werd opgericht in 1906 door het Londense Tanganyika Concessions Limited dat actief was in de mijnbouw in Rhodesië. Pas na 1918 zou UMHK onder een grotendeels Belgisch bestuur komen en werd het voor de benedictijnen een stuk eenvoudiger om samen te werken met het bedrijf.³¹¹ De benedictijnen richtten missieposten op in verschillende grote kampen waar de werklieden waren ondergebracht. In ruil voor de religieuze dienstverlening in de kampen en het verzorgen van onderwijs voor de arbeiders en hun familie, kregen de benedictijnen financiële vergoedingen van UMHK.³¹² Die arbeiders kwamen meestal uit alle windstreken van Belgisch-Congo en keerden na afloop van hun contract vaak terug. Verschillende benedictijnse missionarissen zagen dat tijdelijk verblijf als een grote hinderpaal voor de evangelisering en het onderricht van de arbeiders en hun familie. Volgens historicus Piet Clement waren de Belgische koloniatoren erg bevreesd dat de zwarte arbeiders zich syndicaal zouden organiseren en dat op die manier 'radicale' ideeën zoals onafhankelijkheid zich zouden verspreiden onder de lokale bevolking.³¹³ Clement voegt eraan toe dat "de voortschrijdende 'proletarisering' van de zwarten" niet enkel een hoofdbekommernis was van het koloniale bestuur en de bedrijfsleiders, maar ook "van de Kerk, gebaseerd op de Belgische ervaring dat proletarisatie en ontkerkelijking hand in hand pleegden te gaan."³¹⁴

³¹¹ Hoover, 'Sipilingas', 76.

³¹² Schalbroeck, 'Centre Stage and Behind the Scenes with the "Lion of Katanga"', 112-13.

³¹³ Clement, 'Het bezoek van Koning Albert I aan Belgisch Congo, 1928. Tussen propaganda en realiteit', 214.

³¹⁴ Ibidem, 215.

3.5 Interne concurrenten en externe tegenstanders

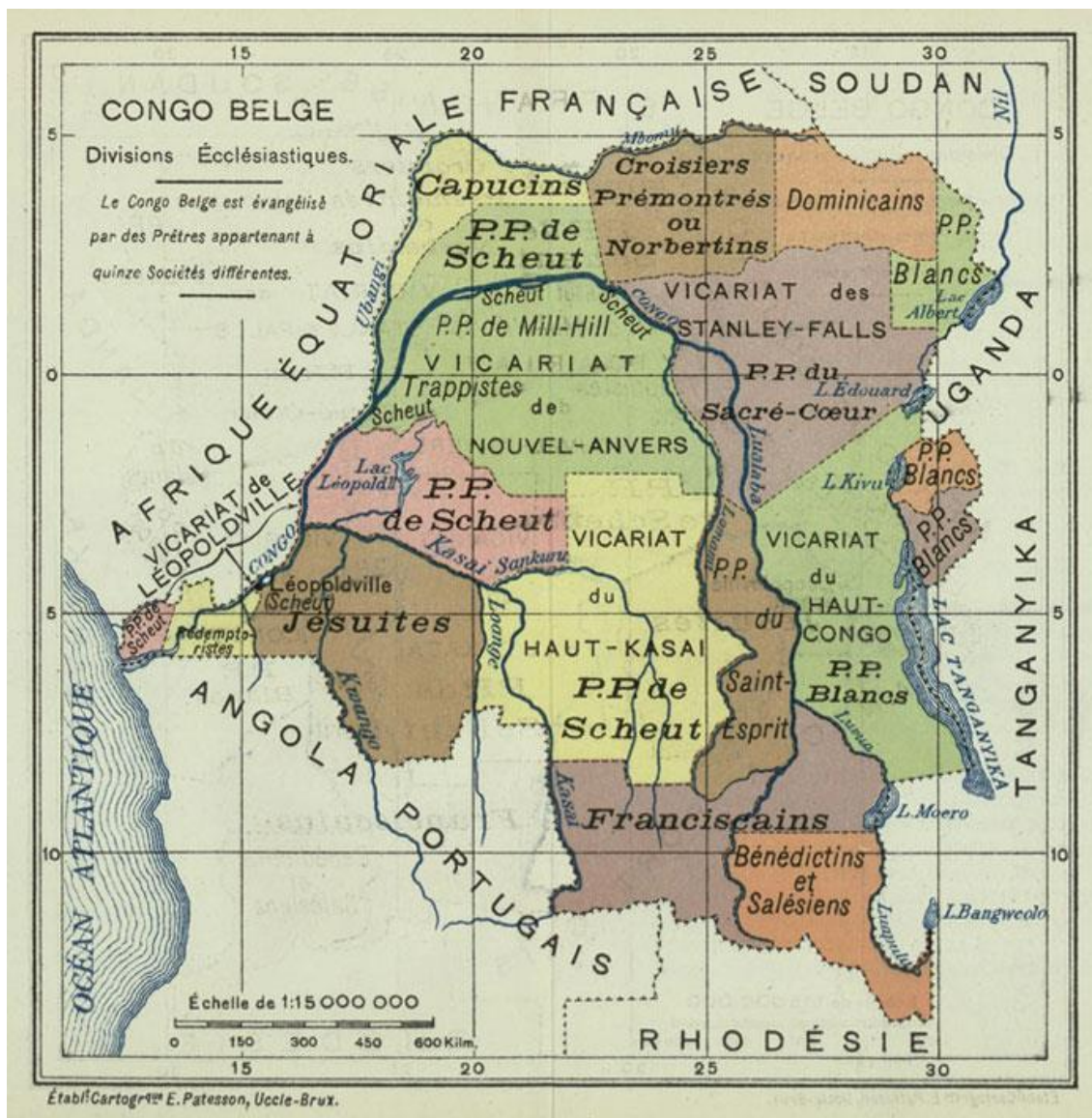
Met de komst van de benedictijnen in Haut-Katanga vanaf het najaar van 1910 konden de andere al aanwezige katholieke orden zoals de Witte Paters en spiritijnen zich volledig toeleggen op andere delen van de uitgestrekte provincie Katanga. De enorme regio werd namelijk onderverdeeld in verschillende districten waarvan de belangrijkste voor de benedictijnen Haut-Katanga was.³¹⁵ Het noorden en westen van Katanga werden later aan de franciscanen toegewezen (zie kaart hieronder). Aangezien zij niet in elkaars vaarwater kwamen, was er tussen die orden en de benedictijnen geen directe concurrentie. De salesianen waren echter sinds 1911 ook toegewezen aan Haut-Katanga, wat wel voor enige wrevel zorgde. Er was vooral sprake van competitie op een hoger niveau. Apostolisch prefect Jean-Félix de Hemptinne trachtte de invloed van de salesianen in Katanga te beperken en kwam zodoende regelmatig in conflict met hun overste Jozef Sak.³¹⁶ De salesianen hadden een gelijkaardige overeenkomst met UMHK om mijnwerkers te onderwijzen. Verder hielden zij zich vooral bezig met het aanbieden van technisch onderwijs naast het klassieke parochiewerk.³¹⁷ Beide orden legden zich in de missie dus toe op het verschaffen van onderwijs. Die competitie tussen katholieke congregaties onderling op het vlak van missionair onderwijs kwam vaak voor en was nog heviger tussen verschillende christelijke denominaties. Dat komt duidelijk aan bod in verschillende hoofdstukken van de redactiebundel *Missionary Education*, waarin het volledige tweede deel 'Collaboration and Competition' zelfs gewijd is aan de relaties tussen missionaire congregaties.³¹⁸

³¹⁵ Loffman, 'De Hemptinne, the Benedictines and Catholic Assimilation on the Congolese Copperbelt, 1911–1960', 556-57.

³¹⁶ Schalbroeck, 'Centre Stage and Behind the Scenes with the "Lion of Katanga"', 123.

³¹⁷ Loffman, 'De Hemptinne, the Benedictines and Catholic Assimilation on the Congolese Copperbelt, 1911–1960', 557.

³¹⁸ Christiaens, Goddeeris, en Verstraete, *Missionary Education*.



Afbeelding 18: "Kart van de katholieke missies in Belgisch-Congo, 1923. Hippolyte d'Ursel, nr. R27."³¹⁹

Vanaf de jaren 1920, wanneer de benedictijnse missie steeds adequater georganiseerd werd, verhevigde de Hemptinne zijn strijd tegen de salesianen. De aanwezigheid van twee orden in Katanga met een verschillende visie op onderwijs ondermijnde volgens de Hemptinne "the imagery of a unified missionary endeavour."³²⁰ Volgens Jeffrey Hoover wou apostolisch prefect de Hemptinne aanvankelijk in de eerste plaats elitair literair onderwijs voor blanken in de missie inrichten. De salesianen richtten zich daarentegen op technisch onderwijs en vakscholen voor de Afrikaanse bevolking. Zij gebruikten daarbij hun kennis die ze in België hadden opgebouwd

³¹⁹ 'Expo Congo', Rijksarchief België, geraadpleegd 27 mei 2023, <http://www.expocongo.be/content.php?m=1&l=nl>.

³²⁰ Schalbroeck, 'Centre Stage and Behind the Scenes with the "Lion of Katanga"', 123.

in het werken met kansarme jongeren.³²¹ Daarnaast vond de Hemptinne dat de salesianen niet voldoende middelen en mensen ter beschikking hadden om kwalitatief onderwijs in Katanga te garanderen. Het klopte dat de salesianen nooit dezelfde financiële slagkracht of goede connecties hadden als de benedictijnen. Bovenal ging het echter om een rivaliteit en machtsstrijd tussen de Hemptinne en Sak, die alleen maar zou toenemen wanneer Sak werd benoemd tot apostolisch prefect van Luapula in 1925 en tot apostolisch vicaris van Sakania in 1939.³²² In tegenstelling tot de Hemptinne, identificeerde Sak zich nooit volledig met de Belgische koloniale agenda en ijverde hij voor “the development of Christian African leadership as rapidly as possible.”³²³

Buiten Elisabethville gaven de benedictijnse missionarissen zelf nauwelijks blijk van gevoelens van concurrentie met de salesianen of andere orden. De gewone missionarissen beschouwden hen als bondgenoten in het bewerkstelligen van een gemeenschappelijke hoger doel en waren blij met elke vorm van katholieke hulp om hun zware taken te volbrengen. Dom Idesbald Dedecker sprak zich wel kritisch uit over de salesianen in Elisabethville. In november 1913 schreef hij naar abt Nève dat de salesianen een te grote invloed hadden in de stad en bij de hoge functionarissen.³²⁴ Het was in zijn ogen een grote fout geweest om Elisabethville grotendeels uit handen te geven aan de salesianen. Van de kleine groep praktiserende gelovigen ging een groot deel naar de mis bij de salesianen, volgens dom Idesbald voornamelijk door hun magnifieke kapel. De overheid steunde de salesianen ook met goede infrastructuur, onder andere om hun scholen in te richten. Gevoelens van jaloezie zijn duidelijk merkbaar in de brieven van Dedecker:

*C'est étonnant que les gens viennent encore le dimanche chez nous, alors que les R.R.P.P. Salésiens ont une chapelle fort coquette, chaises, bel ameublement, [...] enfin on s'y sent en Belgique. Et puis nous sommes deux, eux 4 Pères, 5 frères. Comment leur faire concurrence? Ils ont donc tout pour attirer le monde... et à vrai dire, ils en attirent du monde. [...] Quel remède apporter à cette situation?*³²⁵

³²¹ Hoover, 'Sipilingas', 77.

³²² Schalbroeck, 123; Luapula en Sakania lagen respectievelijk ten westen en ten zuiden van Haut-Katanga. De Hemptinne was vooral verbolgen over het feit dat Sak als prefect en vicaris ook resideerde in Elisabethville, hij wou er de enige kerkelijke leidersfiguur zijn. Jozef Sak, titulair bisschop van Scilium sinds 1940, stierf in 1946 waarop de Hemptinne zijn autoriteit als vicaris in Katanga kon versterken en de benedictijnen enkele scholen van de salesianen konden overnemen. Via Rome had hij namelijk verkregen dat de nieuwe vicaris van Sakania met zijn missionarissen naar Sakania diende te verhuizen.

³²³ Hoover, 'Sipilingas', 77.

³²⁴ Brief Idesbald Dedecker aan Théodore Nève, Elisabethville, 25 november 1913.

³²⁵ Brief Idesbald Dedecker aan Théodore Nève, Elisabethville, 26 juni 1914.

Voor de meeste missionarissen vormde de strijd tegen protestanten en vrijmetselaars in Belgisch-Congo veel meer een prioriteit dan interne katholieke concurrentie. In 1911 vroeg dom Idesbald Dedecker aan dom Théodore Nève of de Sint-Andriesabdij nieuwe missionarissen kon sturen naar Katanga. Op zich was dat helemaal geen ongewone vraag, ze kwam vaker terug bij dom Idesbald en andere benedictijnse missionarissen. In zijn brief van 14 juli 1911 koppelde Dedecker zijn verzoek om versterking echter direct aan het terugdringen van de vrijmetselarij.

*Quel dommage que nous n'ayons pas ici une puissante forteresse de fervent monastère ici dans la ville d'Elisabethville: pour contrecarrer par la presse et l'action les tendances des francs-maçons qui ont déjà l'avantage parait-il?*³²⁶

Volgens vele religieuzen hadden vrijmetselaars al onder Leopold II een te grote invloed in Congo en was het vooral problematisch dat verschillende koloniale ambtenaren een maçonniek profiel hadden. Historicus Guy Vanthemsche nuanceert dat door te stellen dat er maar een gering aantal vrijmetselaars waren in Congo. Zij stelden zich evenwel effectief vijandig op tegenover de katholieke missies.³²⁷ Dom Dedecker doelde dus waarschijnlijk vooral op maçonnieke invloeden in het koloniale bestuur in Elisabethville.

De woorden van dom Idesbald Dedecker lagen in overeenstemming met de visie van Gérard van Caloen over het doel van het onderwijsapostolaat. De katholieke jeugd moest worden opgevoed in de geest van het verzet tegen het liberalisme, het antiklerikalisme en de vrijmetselarij. Van Caloen had om die reden in 1881 de abdijschool van Maredsous en in 1888 een studiehuis in Leuven opgericht om “de studerende jeugd [te] wapenen tegen de vijanden van de Kerk.”³²⁸ Het studiehuis zou later uitgroeien tot de abdij van Keizersberg. De missionering en het onderwijs in de missiegebieden dienden in zijn ogen hetzelfde doel na te streven.

Wat opvalt is dat de benedictijnse missionarissen in hun brieven naar abt Nève op geen enkel moment verwezen naar de islam. Een verklaring daarvoor kan zijn dat de islamitische bevolking, vooral bestaande uit lokale gearabiseerde elites, hoofdzakelijk te situeren was in Oost-Congo waar Arabische (slaven)handelsroutes vanuit Zanzibar passeerden in de negentiende eeuw. Het waren voornamelijk Witte Paters, spiritijnen en Paters van het Heilig Hart die in Oost-Congo in

³²⁶ Brief Idesbald Dedecker aan Théodore Nève, Elisabethville, 14 juli 1911.

³²⁷ Vanthemsche, ‘De verhouding tussen de katholieke kerk en de staat in koloniaal Congo (1885-1960)’, 203-5.

³²⁸ Papeians de Morchoven, *De Sint-Andriesabdij Zevenkerken. I*, 21, 28-29; Goddeeris, *Missionarissen*, 2021, 52.

contact kwamen met de islam.³²⁹ Nochtans waren volgens historica Nina Laermans “zowel de Belgische kolonistoren als de missionarissen voor hun voedselbevoorrading afhankelijk van de plantages van de gearabiseerden, vooral in de oostelijke en zuidelijke regio’s.”³³⁰ Het is dus aannemelijk dat de benedictijnen in Katanga ook stuitten op enige islamitische aanwezigheid, toch vermeldden zij dit niet in hun brieven.

Binnen de koloniale administratie en de Kerk woedde een hevige discussie over de perceptie en aanpak van de islam in Belgisch-Congo. In de jaren 1908-1918 overheerste de visie dat de islam een soort tussenfase betekende in de evolutie naar de ware beschaving, het christendom. Tijdens het interbellum veranderde dat beeld in negatieve zin en werd de islam algemeen als een gevaar beschouwd.³³¹ Het *Bulletin* van de Sint-Andriesabdij was een van de weinige stemmen die in de jaren 1920 tegen dat dominante vijandbeeld inging. Zo werd in 1928 een artikel over de islam gepubliceerd dat christenen aanspoorde om vredelievend te handelen in overeenstemming met de christelijke leer en geen kruistochten meer te ondernemen tegen de islam.³³² Apostolisch prefect de Hemptinne was het echter niet eens met het standpunt van het missietijdschrift: “in de oostelijke provincie van Congo [Oriëntale], is er nood aan een kruistocht tegen de islam en alle ordinarii van Congo zijn op dat punt unaniem.”³³³ Hoewel de gewone missionarissen dus geen gewag maken van de islam in hun brieven met de abt, hadden de Hemptinne en het *Bulletin* dus wel degelijk aandacht voor het onderwerp.

Nauw verbonden met het islamitische vraagstuk was de kwestie van de slavernij. Het bestrijden van de slavernij werd in de negentiende eeuw en begin twintigste eeuw vaak gebruikt als legitimatie voor kolonialisme en imperialisme. Onder Leopold II werd de beschavingsmissie gekoppeld aan het uitroeien van de slavernij in Congo-Vrijstaat en het bevrijden van slaven uit de handen van de Arabische en gearabiseerde slavenhandelaren. De Kerk en meer bepaald missionaire orden zoals de Witte Paters speelden daarbij een belangrijke rol.³³⁴ De Witte Paters waren bijvoorbeeld opgericht in Algiers in 1867 door kardinaal Lavigerie specifiek met als doel

³²⁹ Loffman, ‘On the Fringes of a Christian Kingdom’, 284-85; Laermans, ‘La question Arabe au Congo Belge, Islam in Belgisch-Congo (1908-1939)’, 20, 99, 102-3.

³³⁰ Laermans, ‘La question Arabe au Congo Belge, Islam in Belgisch-Congo (1908-1939)’, 18.

³³¹ Ibidem, 85.

³³² *Le bulletin des missions* (Lophem-lez-Bruges: Abbaye de Saint-André, 1928).

³³³ Brief Jean-Félix de Hemptinne aan Théodore Nève, 4 september 1928, geciteerd uit: Christian Papeians de Morchoven, *De Sint-Andriesabdij Zevenkerken. II: Nieuwe uitdagingen voor dom Théodore Nève 1912-1963* (Tielt: Lannoo, 2002), 334.

³³⁴ Vanthemsche, *Belgium and the Congo, 1885-1980*, 19, 21-22, 65.

te evangeliseren in islamitische gebieden in Afrika en de slavernij tegen te gaan.³³⁵ Belgische koloniale propaganda haalde volgens Vanthemsche eveneens het aspect van de slavernij aan:

*This land [Congo] was inhabited by 'some of the most primitive populations in the world' ([a] commonly repeated cliché) who suffered from endemic disease, tribal wars and the 'Arab' slave trade. The arrival of the Belgians was represented as a beneficial rupture with this sombre and violent past. The Congolese, now peaceful and free from slavery and superstition, could be guided towards civilisation.*³³⁶

Voor de Sint-Andriesabdij lijkt het bekampen van de slavernij echter niet meegespeeld te hebben bij de beslissing om een missie op te starten in Katanga. Het vormde voor de benedictijnen van Zevenkerken geen institutionele drijfveer zoals bij de Witte Paters. Bevrijde slaven uit Portugees Angola waren belangrijke actoren in het evangeliseren van de lokale bevolking in Zuid-Oost-Congo.³³⁷ Spiritijnen, Witte Paters en protestantse zendelingen gebruikten hen actief in hun missieposten in Katanga.³³⁸ De individuele missionarissen van Sint-Andries schreven evenwel niets over de slavernij of bevrijde slaven in hun brieven naar abt Nève. Wel maakten zij melding van indigene culturele praktijken als polygamie die ze probeerden in te perken omdat die praktijken niet compatibel werden geacht met het christendom. Op zich was dat doel een motivator voor de benedictijnse missionarissen al demotiveerde het hen dat die wijdverspreide culturele praktijken zo hardnekkig ingeburgerd bleven.

Tot slot kan het belang van de gelofte van gehoorzaamheid niet genoeg benadrukt worden. Doorheen deze masterproef wordt duidelijk hoe elementair de gehoorzaamheid was voor de benedictijnse missionarissen van de Sint-Andriesabdij. Zij schikten zich steeds gewillig naar de wil van abt Théodore Nève. De monniken verwezen ook vaak naar de Voorzienigheid ("la Providence" of "la Faculté") die hun lot zou bepalen. Zoals broeder Henri Leclef in 1936 schreef vanuit het klooster van Kapolowe: "L'œuvre de Kapolowe m'a emballé, et je vois chaque jour d'avantage que c'est la Providence qui m'a conduit ici pour remplir mon rôle d'oblat bénédictin."³³⁹ Veel hing ook af van de persoonlijkheid van de missionarissen, dom Jérôme

³³⁵ Loffman, 'On the Fringes of a Christian Kingdom', 282-83.

³³⁶ Vanthemsche, *Belgium and the Congo, 1885-1980*, 70.

³³⁷ Maxwell, 'Freed Slaves, Missionaries, and Respectability', 79-80.

³³⁸ Ibidem, 79.

³³⁹ Brief broeder Henri Leclef aan Théodore Nève, Kapolowe, 14 december 1936. Alle correspondentie van broeder Henri Leclef komt uit omslag BE/942855/2384/173, Archief Benedictijnen (OSB) - Sint-Andriesabdij Zevenkerken, Leuven, KADOC.

Vandermeiren verwoordde het treffend in 1949: “Je n'ai pas pu m'adapter à l'Afrique et surtout pas à Kapolowe. Révérendissime Père, tout le monde n'est pas fait pour être missionnaire.”³⁴⁰

³⁴⁰ Brief Jérôme Emilien Vandermeiren naar Théodore Nève, Kapolowe, 3 november 1949. Alle correspondentie van dom Jérôme Emilien Vandermeiren komt uit omslag BE/942855/2384/253, Archief Benedictijnen (OSB) - Sint-Andriesabdij Zevenkerken, Leuven, KADOC.

4. Conclusie

Missiegeschiedenis kan op veel aandacht rekenen van academici en het bredere publiek. Historici buigen zich geregeld over de populaire vraag hoe missie en kolonialisme zich in het verleden tot elkaar verhielden. Gewoonlijk kijken onderzoekers dan naar missionering vanuit een koloniaal perspectief met veel aandacht voor theorievorming rond kolonialisme en imperialisme. Doorgaans analyseren academici de politieke, economische, sociale en culturele kant van het missieverhaal. Deze masterproef vertrok echter vanuit het perspectief van de missionarissen zelf en het instituut waaraan zij verbonden waren. Dit onderzoek hanteerde dus een interne religieuze blik. Concreet werd de benedictijnse Sint-Andriesabdij van Zevenkerken als casus genomen omdat het in de twintigste eeuw een van de belangrijkste en meest invloedrijke missieabdiën van de Lage Landen was. De abdij van Zevenkerken was actief in verschillende landen en genoot internationaal een hoog aanzien. Haar missie in Katanga, in het zuidoosten van de huidige Democratische Republiek Congo vormde het onderwerp van dit onderzoek.

Met de studie van het missieapostolaat van de Sint-Andriesabdij heeft deze thesis onder meer getracht een bijdrage te leveren aan het onderzoek naar het ultramontanisme, meer bepaald het onderbelichte missionaire en internationale aspect ervan. Daarnaast gaf het een unieke inkijk in de persoonlijke denk- en leefwereld van missionarissen in Belgisch-Congo aan de vooravond van de Eerste Wereldoorlog. De relatie van de benedictijnen met de koloniale overheid, de Belgische regering en de belangrijke maar vaak vergeten rol van het koningshuis werden eveneens belicht. Nog andere vernieuwende inzichten kwamen aan bod, zoals de vaststelling dat de competitie tussen benedictijnen en salesianen zich voornamelijk afspeelde op een hoger niveau. Door het bestuderen van de benedictijnse missie vanuit het interne perspectief van de missieabdij en de missionarissen zelf, wil dit onderzoek bijdragen aan een genuanceerd beeld over katholieke missionering.

In het najaar van 1910 stuurde de Sint-Andriesabdij een eerste groep van vijf pioniers naar Katanga in Belgisch-Congo. In deze masterproef werd onderzocht waarom de Sint-Andriesabdij toen een missie in Katanga startte. Het eerste hoofdstuk analyseerde de institutionele drijfveren van de abdij die aan de basis lagen van de benedictijnse missie in Katanga. De onderzoeksperiode liep van de tweede helft van de negentiende eeuw tot en met de beginperiode van de missie in Katanga (1910-1914). In het tweede hoofdstuk werden de persoonlijke motivatie en ervaringen van individuele missionarissen bestudeerd.

Centraal in de verklaring voor de missiedrang van de Sint-Andriesabdij staat haar stichter, dom Gérard van Caloen. Zijn apostolische invulling van het benedictijnse leven focuste op het onderwijs en missionering. Die visie was beïnvloed door vele factoren waaronder het katholieke réveil van de negentiende eeuw en het ultramontanisme. De trouw aan de Heilige Stoel en Rome typeerde van Caloen en zijn gegoede familie uit de sociale elite. Dat ultramontanisme kenmerkte ook de Sint-Andriesabdij, waar vele monniken een gelijkaardige sociale achtergrond hadden. Die achtergrond zorgde er ook voor dat de abdij beschikte over uitstekende netwerken en connecties. Doorheen deze masterproef bleek het niet te onderschatten belang van dat aspect.

Van Caloen's ideaal van de monnik-missionaris was sterk ingegeven door een idealisering van de middeleeuwen, eigen aan de negentiende-eeuwse romantiek. Tegelijk was de apostolische visie van Gérard van Caloen geworteld in de moderniteit aangezien het steunde op de overtuiging dat de samenleving maakbaar was. Daarnaast hadden de abdijen van Beuron en Maredsous een grote invloed op dom Gérard van Caloen en de abdij van Zevenkerken door de nauwe banden tussen de abdijen. Van Caloen en de Sint-Andriesabdij vulden het missioneringswerk echter meer apostolisch in dan Beuron, dat de voorkeur gaf aan een zo contemplatief mogelijk leven in de benedictijnse missies.

In 1899 kon van Caloen zijn langgekoesterde droom vervullen: hij richtte een missieprocurer op in Sint-Andries bij Brugge ter ondersteuning van de benedictijnse missie in Brazilië, waarvan hij aan het hoofd stond. Het missiehuis zou uitgroeien tot de Sint-Andriesabdij van Zevenkerken. De keuze in 1910 om een missie te starten in Katanga in Belgisch-Congo was niet zo evident als op het eerste gezicht misschien lijkt. Binnen de christelijke wereld was er traditioneel meer aandacht voor andere missiegebieden zoals China. Slechts twee jaar eerder, in 1908, had de Belgische staat Congo overgenomen van koning Leopold II. Initieel had de Belgische Kerk zich met tegenzin en onder druk van Rome geëngageerd in Congo-Vrijstaat. Daar kwam ook bij dat de Kerk in België lange tijd het koloniale bestuur beschuldigde van liberale en maçonnieke sympathieën.

Die zaken wogen voor de Sint-Andriesabdij echter niet op tegen de argumenten om wel een missie naar Belgisch-Congo te ondernemen. De keuze voor Katanga bleek vooral voort te komen uit een opportuniteit aangeboden door minister van Koloniën Jules Renkin. De benedictijnen zouden substantiële steun ontvangen in ruil voor het verzorgen van de religieuze dienstverlening

in posten als Elisabethville en het oprichten van een monastiek centrum.³⁴¹ Missionering vanuit een klooster, zoals de kerstening in de middeleeuwen gebeurde, was voor van Caloen en de abdijs het hoofddoel van de missie. De regering en de abdijs zagen het als een middel om de invloed van protestantse zendelingen te bekampen. Voor de Sint-Andriesabdijs vervulde een missie in Congo ook de nood aan een alternatief voor haar uitdovende missie in Brazilië. Het initiatief en een belangrijk deel van de steun voor de missie naar Katanga kwam dus vanuit politieke hoek. De abdijs van Maredsous wou zich ook engageren voor de plannen van de regering, wat de Sint-Andriesabdijs extra motiveerde om het contract binnen te rijden.

Aanmoedigen van paus Pius X overtuigden van Caloen finaal om de missie te ondernemen. De Congregatie Propaganda Fide richtte de nieuwe apostolische prefectuur van Katanga op. Dom Jean-Félix de Hemptinne, telg van de ultramontaanse Gentse familie van textielindustriëlen, werd benoemd tot apostolisch prefect. Hij was binnen de abdijs de grootste pleitbezorger voor het aangaan van de missie naar Congo.

Voor de abdijs van Zevenkerken was die missie ook een manier om het vaderland en de koning te dienen, naast de vele religieuze drijfveren die missionering inhield. De benedictijnen van Sint-Andries wouden het katholieke geloof verspreiden en via evangelisering beschaving brengen aan de “ongeciviliseerde zwarten”. Dat zijn heel klassieke drijfveren voor missioneringsdrang aan het begin van de twintigste eeuw. Ten slotte was ook de symbolische, politieke en financiële steun van het Belgische koningshuis en families als de Hemptinne een cruciale drijfveer voor de benedictijnse missie in Katanga.

Het tweede hoofdstuk onderzocht de persoonlijke motivatie van individuele benedictijnse missionarissen in Katanga gedurende de pioniersjaren 1910-1914. Historici Eva Schalbroeck en Reuben Loffman deden al onderzoek naar de belangrijke figuur Jean-Félix de Hemptinne.³⁴² Deze masterproef over de benedictijnse missie in Katanga sluit aan bij het onderzoek van Loffman en Schalbroeck maar nam met de gewone missionarissen een andere invalshoek als uitgangspunt.

³⁴¹ Later zouden de benedictijnen bijvoorbeeld ook subsidies krijgen voor het onderwijs dat men verzorgde in de kolonie, zoals voor alle katholieke scholen in Belgisch-Congo het geval was. Hoover, *Sipilingas*, 77-78. Steun van de overheid bleef dus een belangrijke institutionele drijfveer voor de Sint-Andriesabdijs.

³⁴² Loffman, ‘De Hemptinne, the Benedictines and Catholic Assimilation on the Congolese Copperbelt, 1911–1960’; Schalbroeck, ‘Centre Stage and Behind the Scenes with the “Lion of Katanga”’.

De monniken waren om diverse redenen gemotiveerd om als missionaris in Katanga actief te zijn. Ze zagen het als hun heilige missie en plicht om het geloof te brengen aan de “ongeciviliseerden”, ingegeven door de Voorzienigheid. Hoe zij de lokale bevolking percipieerden verschilde, maar een vorm van paternalisme hadden ze wel gemeenschappelijk. De idealisering van de missionaris die zichzelf opoffert om God te dienen, vormde bij velen het fundament van hun roeping. De Belgische benedictijnen in Katanga konden hun missie in de kolonie zien als een dienst aan het vaderland. Bij de Duitse missionarissen waren patriottistische gevoelens geen deel van hun motivatie, maar hun nationaliteit speelde wel een rol: na de Eerste Wereldoorlog voelden zij zich niet meer welkom in Belgisch-Congo.

Als pioniers was ook het avontuurlijke aspect van belang, de bestudeerde missionarissen waren de wegbereiders van de benedictijnse missie in Katanga en zo voelden zij zich ook. Vanuit het romantisch ruralisme verkozen de benedictijnen aanvankelijk landbouwmissies boven posten in een stad of arbeidersdorp. Nochtans zouden ze daar later de meeste aandacht op vestigen. Samenwerking met bedrijven als UMHK zou hen geen windeieren leggen en zou een bijkomende institutionele drijfveer worden. Concurrentie met protestanten en het bestrijden van de vrijmetselarij waren voor de gewone missionarissen belangrijke doelen op zich. Interne competitie met andere katholieke congregaties kon hen daarentegen maar weinig begeistere. Vanaf 1911 waren ook de Salesianen in Katanga actief. Concurrentie tussen beide orden verliep vooral op een hoger niveau, tussen de oversten de Hemptinne en Sak. Het bestrijden van de islam en slavernij lijken voor de Sint-Andriesabdij en de benedictijnen in Katanga geen drijfveren te zijn geweest.

Verschillende elementen zorgden er echter ook voor dat de motivatie van de missionarissen onder druk kwam te staan. Tegenstrijdige gevoelens van gedrevenheid en heimwee naar de abdij van Zevenkerken waren bij sommigen al van bij het vertrek naar Congo aanwezig. Velen van hen ondervonden ook gezondheidsproblemen, soms met ernstige gevolgen. Het vroegtijdige overlijden dom Célestin Schmitz greep de hele gemeenschap van Sint-Andries en in het bijzonder de missionarissen in Katanga aan, vooral omdat die laatsten maar met enkelen waren in een reusachtig gebied. Daarnaast leed ook de mentale gemoedstoestand soms onder het verblijf in Congo. Meerdere missionarissen klaagden over het gebrek aan een monastiek leven en de weinige mogelijkheden om zich intellectueel te ontplooiën. De benedictijnen onderwierpen zich echter aan de wil van hun oversten, zich beroepend op de gelofte van gehoorzaamheid. Missionarissen kregen niet gauw de toestemming van abt Nève om terug te

keren naar Europa, zeker om niet-medische redenen. De ene missionaris was gelukkig en wou nergens anders zijn dan in Katanga, de andere wou niets liever dan terug te keren naar het leven als monnik in de Sint-Andriesabdij.

5. Bibliografie

5.1 Archivalische bronnen

Archief Benedictijnen (OSB) - Sint-Andriesabdij Zevenkerken, BE/942855/2384, Leuven, KADOC:

- Archief abt Théodore Nève, paters en broeders van de Sint-Andriesabdij:
 - Nr. 63: Correspondentie met en over dom Amand De Bruyn. 1 omslag.
 - Nr. 70: Correspondentie met en over dom Idesbald Dedecker. 1 omslag.
 - Nr. 139: Correspondentie met en over broeder Jean Berchmans Kindt. 1 omslag.
 - Nr. 173: Correspondentie met en over broeder Henri Leclef. 1 omslag.
 - Nr. 215: Correspondentie met en over broeder Joachim Schmidlin. 1 omslag.
 - Nr. 216: Correspondentie met en over dom Célestin Schmitz. 1 omslag.
 - Nr. 225: Correspondentie met en over broeder Isidore Staehler. 1 omslag.
 - Nr. 253: Correspondentie met en over dom Jérôme Emilien Vandermeiren. 1 omslag.
 - Geen rechtstreekse verwijzing naar in de thesis maar bekeken en gefotografeerd: Nrs. 50, 65, 69, 73, 75, 78, 80, 83, 90, 92, 93, 112, 125, 134, 142, 145, 146, 160, 165, 166, 169, 172, 174, 177, 180, 187, 192, 193, 199, 201, 202, 205, 213, 214, 221, 224, 226, 233, 234, 238, 245, 247, 248, 252, 255, 256, 258, 263, 264, 274, 280.
- Archief abt Théodore Nève, monniken van Maredsous:
 - Nr. 423: Correspondentie met dom Marc de Montpellier. 1 omslag.

5.2 Uitgegeven bronnen

Benedictus XV. 'Maximum illud', 1919.

Bulletin des œuvres et missions bénédictines au Brésil et au Congo. Lophem-lez-Bruges: Abbaye de Saint-André, 1910-1914. (KADOC)

Leo XIII. 'Summum semper', 1893.

Papeians de Morchoven, Christian. *De Sint-Andriesabdij Zevenkerken. I: Met dom Gérard van Caloen de geschiedenis in 1853-1912*. Tielt: Lannoo, 1998.

———. *De Sint-Andriesabdij Zevenkerken. II: Nieuwe uitdagingen voor dom Théodore Nève 1912-1963*. Tielt: Lannoo, 2002.

Pius XI. 'Rerum Ecclesiae', 1926.

5.3 Kranten

'Nécrologie'. *L'essor colonial et maritime*, 20 augustus 1931

'Nos morts'. *La Flandre Maritime*, 22 augustus 1931.

'Ceux qui s'en vont. Le P. Dom Marc de Montpellier est mort au Katanga'. *Overlijdensbericht ongekende krant*, augustus 1931.

5.4 Websites

5.4.1 Afbeeldingen

Abdijschool van Zevenkerken. 'Welkom'. Geraadpleegd 29 mei 2023. <https://www.abdijschool.be/>.

Dan Jackson [@northumbriana]. 'Belgian Gothic: Jean-Félix de Hemptinne, Apostolic Vicar of the Congo and the Colonial Governor Pierre Ryckmans, 1938'. Tweet. *Twitter*, 17 september 2015. <https://twitter.com/northumbriana/status/644619200275853312>.

Dysinger, Luke. 'Theodore Neve, O.S.B. (1879-1963)'. Luke Dysinger: Saint John's Seminary. Geraadpleegd 21 mei 2023. http://ldysinger.stjohnsem.edu/@texts2/1910_neve/00a_start.htm.

Hoin, Karl-Michael. 'van Caloen, 1932'. Avant Laprée: Aux archives de Laprée pour préparer demain, 2019. <https://avantlapree.hypotheses.org/17806>.

Rijksarchief België. 'Expo Congo'. Geraadpleegd 27 mei 2023. <http://www.expocongo.be/content.php?m=1&l=nl>.

5.4.2 Overig

Benediktinerkongregation von St. Ottilien. 'Die Missionsbenediktiner: Congregatio Ottiliensis O.S.B.'. Geraadpleegd 10 november 2022. <https://www.ottilien.org>.

Congregatio Annuntiationis O.S.B. 'Incorporated monasteries index'. Geraadpleegd 9 februari 2023. <http://www.annuntiatio.org/monasteries/incorporated>.

Cosemans, Sara. 'Nieuw boek prof. Idesbald Goddeeris (co-red): "Koloniaal Congo. Een geschiedenis in vragen"'. KU Leuven Moderniteit en Samenleving 1800-2000, 6 mei 2021. <https://www.arts.kuleuven.be/mosa/archief-nieuws/nieuw-boek-prof-idesbald-goddeeris-koloniaal-congo-een-geschiedenis-in-vragen>.

De priorij Onze-Lieve-Vrouw van Bethanië. 'De oorsprong van Bethanië'. Geraadpleegd 7 februari 2023. <https://www.priorijbethanie.be/wie-zijn-wij/oorsprong/>.

Erzabtei St. Martin zu Beuron. 'Beuroner Kunst'. Geraadpleegd 10 april 2023. <https://www.erzabtei-beuron.de/kloster/kultur/kunst/index.html>.

Erzabtei St. Martin zu Beuron. 'Geschichte der Erzabtei St. Martin'. Geraadpleegd 23 mei 2023. <https://www.erzabtei-beuron.de/kloster/kultur/kultur-geschichte/index.html>.

- Erzabtei St. Martin zu Beuron. 'Kunst, Kultur und Wissenschaft'. Geraadpleegd 10 april 2023. <https://www.erzabtei-beuron.de/kloster/kultur/index.html>.
- Erzabtei St. Ottilien. 'Geschichte St. Ottiliens'. Geraadpleegd 10 april 2023. <https://erzabtei.de/geschichte>.
- KADOC. Documentatie- en Onderzoekscentrum voor Religie, Cultuur en Samenleving. 'Eva Schalbroeck. KADOC-onderzoeksfellow 2022'. Geraadpleegd 23 november 2022. https://kadoc.kuleuven.be/5_nieuws/2022/n_2022_0034.
- KADOC. Documentatie- en Onderzoekscentrum voor Religie, Cultuur en Samenleving. 'Seminaries Religie en Samenleving, 2022-2023'. Geraadpleegd 23 november 2022. https://kadoc.kuleuven.be/3_onderzoek/31_onsonderzoek/studiedagen/2022/col_2022_seminaries_2022-2023.
- LIAS. 'BE/942855/2384 Archief Benedictijnen (OSB) - Sint-Andriesabdij Zevenkerken, 1801/01/01-2020 (Deelarchief)'. Geraadpleegd 17 december 2022. <http://abs.lias.be/Query/detail.aspx?id=1685201>.
- Saint Andrew's Abbey. 'Our Heritage'. Geraadpleegd 9 februari 2023. <https://saintandrewsabbey.com/our-heritage/>.
- Sint-Andriesabdij Zevenkerken. 'Brazilië'. Geraadpleegd 9 februari 2023. <https://www.abdijzevenkerken.be/abdij/geschiedenis/brazilie/>.
- Sint-Andriesabdij Zevenkerken. 'China'. Geraadpleegd 9 februari 2023. <https://www.abdijzevenkerken.be/abdij/geschiedenis/china/>.
- Sint-Andriesabdij Zevenkerken. 'India'. Geraadpleegd 9 februari 2023. <https://www.abdijzevenkerken.be/abdij/geschiedenis/india/>.
- Sint-Andriesabdij Zevenkerken. 'Kongo'. Geraadpleegd 9 februari 2023. <https://www.abdijzevenkerken.be/abdij/geschiedenis/kongo/>.
- Sint-Andriesabdij Zevenkerken. 'Polen'. Geraadpleegd 9 februari 2023. <https://www.abdijzevenkerken.be/abdij/geschiedenis/polen/>.

5.5 Werken

- Ardouin, André. 'Communautés bénédictines d'Afrique de l'Ouest au prisme de l'économie monastique. Entre développement et vœu de pauvreté'. *Cahiers d'études africaines* 243, nr. 3 (2021): 661-79.
- Aubert, Roger. 'La restauration monastique dans l'Europe occidentale du XIXe siècle'. *Revue Bénédictine* 83, nr. 1-2 (1973): 9-32.
- Bayly, Christopher Alan. 'Empires of Religion'. In *The Birth of the Modern World 1780-1914: Global Connections and Comparisons*, 325-65. The Blackwell History of the World. Malden: Blackwell, 2004.
- Bevans, Stephen B., red. *A Century of Catholic Mission: Roman Catholic Missiology 1910 to the Present*. Regnum Edinburgh Centenary Series 15. Oxford: Regnum Books International, 2013.

- Borutta, Manuel. 'Enemies at the Gate: The Moabit Klostersturm and the Kulturkampf: Germany'. In *Culture Wars: Secular-Catholic Conflict in Nineteenth-Century Europe*, onder redactie van Christopher Clark en Wolfram Kaiser, 227-54. Cambridge: Cambridge University Press, 2003.
- Ceuppens, Bambi, David van Reybrouck, en Vincent Viaene, red. *Congo in België: Koloniale cultuur in de metropool*. Alfred Cauchie 10. Leuven: Universitaire Pers Leuven, 2009.
- Christiaens, Kim, Idesbald Goddeeris, en Pieter Verstraete, red. *Missionary Education: Historical Approaches and Global Perspectives*. Leuven Studies in Mission and Modernity 1. Leuven: Leuven University Press, 2020.
- Clark, Christopher. 'The New Catholicism and the European Culture Wars'. In *Culture Wars: Secular-Catholic Conflict in Nineteenth-Century Europe*, onder redactie van Christopher Clark en Wolfram Kaiser, 11-46. Cambridge: Cambridge University Press, 2003.
- Clement, Piet. 'Het bezoek van Koning Albert I aan Belgisch Congo, 1928. Tussen propaganda en realiteit'. *Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis* 37, nr. 1-2 (2007): 175-221.
- Coomans, Thomas. 'Unexpected Connections. The Benedictine Abbey of Maredsous and Christian Architecture in China, 1900-1930s'. *Revue Bénédictine* 131, nr. 1 (2021): 264-99.
- Cross, Frank L., en Elizabeth A. Livingstone, red. 'Abbot'. In *The Oxford Dictionary of the Christian Church*. Oxford: Oxford University Press, 2009.
- , red. 'Beuron, Abbey Of'. In *The Oxford Dictionary of the Christian Church*. Oxford: Oxford University Press, 2009.
- , red. 'Kulturkampf'. In *The Oxford Dictionary of the Christian Church*. Oxford: Oxford University Press, 2009.
- De Maeyer, Jan. 'Guido Gezelle (1830-1899): priester-dichter van het katholiek reveil'. *Trajecta. Tijdschrift voor de geschiedenis van het katholiek leven in de Nederlanden*, nr. 4 (1999): 303-20.
- De Maeyer, Jan, Bram Cleys, en Vincent Viaene, red. *Religion, Colonization and Decolonization in Congo, 1885-1960*. KADOC Studies on Religion, Culture and Society 22. Leuven: Leuven University Press, 2020.
- de Montalembert, Charles. *Les moines d'Occident: depuis Saint Benoît jusqu'à Saint Bernard*. 7 vols. Parijs: Jacques Lecoffre et Cie, 1860.
- De Mul, Sarah. 'The Holocaust as a Paradigm for the Congo Atrocities: Adam Hochschild's King Leopold's Ghost'. *Criticism* 53, nr. 4 (2011): 587-606.
- De Vos, Luc, Tom Simoens, Dave Warnier, en Franky Bostyn. *14-18: Oorlog in België*. Leuven: Davidsfonds, 2014.
- Depaepe, Marc. 'Missionary Work as a Socio-Pedagogic Offensive: A New Research Project at the "Katholieke Universiteit Leuven" Concerning the History of Education in the Belgium Congo (1908-1960)'. *History of Education Society Bulletin* 49 (1992).
- . 'Onderwijs in Congo: Van paradepaardje van de missionering tot oorzaak van het postkoloniale debacle?' In *Wetenschap en utopie: Lessen voor de eenentwintigste eeuw*,

- onder redactie van Pieter d’Hoine en Bart Pattyn, 205-31. Lessen voor de eenentwintigste eeuw 23. Leuven: Universitaire Pers Leuven, 2017.
- Depaepe, Marc, en Annette Lembagusala Kikumbi. ‘Educating Girls in Congo: An Unsolved Pedagogical Paradox since Colonial Times?’ *Policy Futures in Education* 16, nr. 8 (2018): 936-52.
- . ‘Koloniaal Onderwijs in Congo: Meer Dan Paternalistisch Eenrichtingsverkeer?’ In *Koloniaal Congo: Een Geschiedenis in Vragen*, onder redactie van Guy Vanthemsche, Amandine Lauro, en Idesbald Goddeeris. Kalmthout: Uitgeverij Polis, 2020.
- Depaepe, Marc, Frank Simon, en Honoré Vinck. ‘“New Education” for the Congo? The Indigenist Approach, New Education and Prescriptive Pedagogy’. *Prospects* 45, nr. 1 (2015): 95-111.
- Dujardin, Carine. ‘Mission research revised: Missiology as a project of modernity and a contemporary form of apologetics’. In *Mission & Science: Missiology Revised/Missologie revisitée, 1850–1940*, onder redactie van Carine Dujardin en Claude Prudhomme, 9-21. Leuven: Leuven University Press, 2015.
- . ‘The “three wise men” came from the East: Interaction between missiology and missionary practice in Asia, 1890-1940’. In *Mission & Science: Missiology Revised/Missologie revisitée, 1850–1940*, onder redactie van Carine Dujardin en Claude Prudhomme, 287-310. Leuven: Leuven University Press, 2015.
- Egger, Christine. ‘The Importance of Difference in the Making of Transnationality: Biographies and Networks of the Benedictine Mission in Tanganyika (1922-65)’. *European Review of History: Revue Européenne d’histoire* 25, nr. 3-4 (2018): 450-71.
- Etambala, Matthieu Zana Aziza. ‘Kaoze le “protégé” du roi Albert I: Formation, ordination et voyage en Europe’. *Annales Aequatoria* 28 (2007): 375-414.
- Feltz, Gaëtan. ‘Note sur les structures de pouvoir de la mission bénédictine au Katanga, 1910-1958’. *Bulletin des séances* 31, nr. 4 (1985): 489-506.
- François, Wim. ‘De onderzoekscommissie voor Congo (1904-1905) en de missies van de jezuïeten’. *Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis* 37, nr. 1-2 (2007): 79-142.
- Gevers, Lieve, en Jan Roes. ‘Apostolaat van de poëzie. Priester-dichters in Vlaanderen en Nederland in de negentiende en twintigste eeuw’. *Trajecta. Tijdschrift voor de geschiedenis van het katholiek leven in de Nederlanden*, nr. 4 (1999): 289-92.
- Gijs, Anne-Sophie. ‘Émile Van Hencxthoven, un jésuite entre Congo et Congolais... Conflits de conscience et d’intérêts autour du supérieur de la mission du Kwango dans l’État indépendant du Congo (1893-1908)’. *Revue d’Histoire Ecclésiastique* 105, nr. 3-4 (2010): 652-88.
- . ‘Entre ombres et lumières, profits et conflits. Les relations entre les Jésuites et l’État indépendant du Congo (1879-1908)’. *Revue belge de Philologie et d’Histoire* 88, nr. 2 (2010): 255-98.
- . ‘Les Droits Des Autochtones. Un Enjeu Dans Les Relations Jésuites-État, Fin XIXe-Début XXe Siècle’. In *Religion, Colonization and Decolonization in Congo, 1885-1960*, onder redactie van Jan De Maeyer, Bram Cleys, en Vincent Viaene. KADOC Studies on Religion, Culture and Society 22. Leuven: Leuven University Press, 2020.

- Goddeeris, Idesbald. 'Belgian Monuments of Colonial Violence: The Commemoration of Martyred Missionaries'. *Journal of Genocide Research* 24, nr. 4 (2022): 586-603.
- . 'Mapping the Colonial Past in the Public Space. A Comparison between Belgium and the Netherlands'. *BMGN - Low Countries Historical Review* 135, nr. 1 (2020): 70-94.
- . 'Missionarissen: Een Menselijker Dimensie Aan Kolonisatie?' In *Koloniaal Congo: Een Geschiedenis in Vragen*. Kalmthout: Uitgeverij Polis, 2020.
- . *Missionarissen: geschiedenis, herinnering, dekolonisering*. Leuven: LannooCampus, 2021.
- . 'Postcolonial Belgium: The Memory of the Congo'. *Interventions* 17, nr. 3 (2015): 434-51.
- . 'Square de Léopoldville of Place Lumumba? De Belgische (Post)Koloniale Herinnering in de Publieke Ruimte'. *Tijdschrift Voor Geschiedenis* 129, nr. 3 (2016): 349-72.
- Gondola, Ch. Didier. 'Le culte du "cowboy" et les figures du masculin à Kinshasa dans les années 1950'. *Cahiers d'Études Africaines* 53, nr. 209/210 (2013): 173-99.
- . *The History of Congo*. The Greenwood Histories of the Modern Nations. Westport: Greenwood Press, 2002.
- . *Tropical Cowboys: Westerns, Violence, and Masculinity in Kinshasa*. African Expressive Cultures. Bloomington: Indiana University Press, 2016.
- Gordon, David M. 'Slavery and Redemption in the Catholic Missions of the Upper Congo, 1878-1909'. *Slavery & Abolition* 38, nr. 3 (3 juli 2017): 577-600.
- Harries, Patrick, en David Maxwell, red. *The Spiritual in the Secular: Missionaries and Knowledge about Africa*. Studies in the History of Christian Missions. Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 2012.
- Hasian, Marouf. 'Alice Seeley Harris, the Atrocity Rhetoric of the Congo Reform Movements, and the Demise of King Léopold's Congo Free State'. *Atlantic Journal of Communication* 23, nr. 3 (2015): 178-92.
- Hochschild, Adam. *King Leopold's Ghost: A Story of Greed, Terror, and Heroism in Colonial Africa*. Boston: Houghton Mifflin, 1998.
- Hoover, J. Jeffrey. 'Sipilingas: Intraregional African Initiatives and the United Methodist Church in Katanga and Zambia, 1910–1945'. In *The Objects of Life in Central Africa*, onder redactie van Marja Hinfelaar, Iva Peša, en Robert Ross, 65-91. Afrika-Studiecentrum Series 30. Leiden: Brill, 2013.
- Hurel, Daniel-Odon. 'L'historiographie du monachisme de l'époque moderne, en France et en Belgique, au XXe siècle'. *Revue d'histoire de l'Église de France* 86, nr. 217 (2000): 589-606.
- Huyghebaert, Nicolas-Norbert, en Christian Papeians de Morchoven. *De oude Sint-Andriesabdij 1100-1796*. Zevenkerken: Sint-Andriesabdij, 1999.
- Keese, Alexander. 'Slow Abolition within the Colonial Mind: British and French Debates about "Vagrancy", "African Laziness", and Forced Labour in West Central and South Central Africa, 1945–1965'. *International Review of Social History* 59, nr. 3 (2014): 377-407.

- Kenny, Gale, en Tisa Wenger. 'Church, State, and "Native Liberty" in the Belgian Congo'. *Comparative Studies in Society and History* 62, nr. 1 (2020): 156-85.
- Kisangani, Emizet Francois. *Historical Dictionary of the Democratic Republic of the Congo*. Rowman & Littlefield, 2016.
- Kisangani, Emizet François. *The Belgian Congo as a Developmental State: Revisiting Colonialism*. London: Routledge, 2022.
- . 'The Leopoldian state and economy of plunder'. In *The Belgian Congo as a Developmental State: Revisiting Colonialism*. London: Routledge, 2022.
- Laermans, Nina. 'La question Arabe au Congo Belge, Islam in Belgisch-Congo (1908-1939): beeldvorming en strategieën van de koloniale autoriteit en de missionarissen'. Onuitgegeven masterproef, KU Leuven, 2020.
- Lamberts, Emiel, red. *De kruistocht tegen het liberalisme: facetten van het ultramontanisme in België in de 19e eeuw*. KADOC-Jaarboek 2. Leuven: Universitaire Pers Leuven, 1984.
- . 'Het ultramontanisme in België: 1830-1914'. In *De kruistocht tegen het liberalisme: facetten van het ultramontanisme in België in de 19e eeuw*, 38-63. *Historica Lovaniensia* 175. Leuven: Universitaire Pers Leuven, 1984.
- . 'Joseph de Hemptinne: een kruisvaarder in redingote'. In *De kruistocht tegen het liberalisme: facetten van het ultramontanisme in België in de 19e eeuw.*, 64-109. *Historica Lovaniensia* 176. Leuven: Universitaire Pers Leuven, 1984.
- , red. *The Black International. L'Internationale noire (1870-1878): The Holy See and Militant Catholicism in Europe. Le Saint-Siège et le Catholicisme militant en Europe*. KADOC-Studies 29. Leuven: Universitaire Pers Leuven, 2002.
- Langhendries, Maarten. 'The Missionary: Figure of Reconciliation with the Colonial Past in Flanders (2007-2012)'. *Revue Belge de Philologie et d'histoire* 97, nr. 3 (2019): 751-71.
- Lefebvre, Gaspar. *Dom Gérard van Caloen, O. S. B., évêque titulaire de Phocée*. Les questions missionnaires 10. Lophem-lez-Bruges: Abbaye de Saint-André, 1933.
- Loffman, Reuben A. 'Belgian Rule and Its Afterlives: Colonialism, Developmentalism, and Mobutism in the Tanganyika District, Southeastern DR-Congo, 1885–1985'. *International Labor and Working-Class History* 92 (2017): 47-68.
- . 'Christianity, Colonialism, and Custom from the Congo Free State to the Belgian Congo: A History of Kongolo, Katanga, 1885 – 1960'. Onuitgegeven doctoraatsproefschrift, Keele University, 2011.
- . *Church, State and Colonialism in Southeastern Congo, 1890–1962*. Cambridge Imperial and Post-Colonial Studies. Cham: Springer International Publishing, 2019.
- . 'De Hemptinne, the Benedictines and Catholic Assimilation on the Congolese Copperbelt, 1911–1960'. *The Journal of Ecclesiastical History* 73, nr. 3 (2022): 552-71.
- . 'In the Shadow of the Tree Sultans: African Elites and the Shaping of Early Colonial Politics on the Katangan Frontier, 1906-17'. *Journal of Eastern African Studies* 5, nr. 3 (2011): 535-52.

- . 'On the Fringes of a Christian Kingdom: The White Fathers, Colonial Rule, and the Bâhembâ in Sola, Northern Katanga, 1909-1960'. *Journal of Religion in Africa* 45, nr. 3-4 (2015): 279-306.
- Lopes Pereira, Jairzinho. 'The Catholic Church and the Early Stages of King Leopold II's Colonial Projects in the Congo (1876-1886)'. *Social Sciences and Missions* 32, nr. 1-2 (2019): 82-104.
- Markowitz, Marvin D. *Cross and Sword: The Political Role of Christian Missions in the Belgian Congo, 1908-1960*. Hoover Institution Publications 114. Stanford: Hoover Institution Press, 1973.
- Martin, Phyllis M. 'Complexity in the missionary experience: the Franciscan missionaries of Mary in Upper Congo'. *Social Sciences and Missions* 23, nr. 2 (2010): 228-53.
- Massam, Katharine. 'Missionary women and work: Benedictine women at New Norcia claiming a religious vocation'. *Journal of Australian Studies* 39, nr. 1 (2015): 44-53.
- Maxwell, David. 'Continuity and Change in the Luba Christian Movement, Katanga, Belgian Congo, c.1915-50'. *The Journal of Ecclesiastical History* 69, nr. 2 (2018): 326-44.
- . 'Freed Slaves, Missionaries, and Respectability: The Expansion of the Christian Frontier from Angola to Belgian Congo'. *Journal of African History* 54, nr. 1 (2013): 79-102.
- . 'Photography and the Religious Encounter: Ambiguity and Aesthetics in Missionary Representations of the Luba of South East Belgian Congo'. *Comparative Studies in Society and History* 53, nr. 1 (2011): 38-74.
- . 'The creation of Lubaland: missionary science and Christian literacy in the making of the Luba Katanga in Belgian Congo'. *Journal of Eastern African Studies* 10, nr. 3 (2016): 367-92.
- . 'The Missionary Home as a Site for Mission: Perspectives from Belgian Congo'. *Studies in Church History* 50 (2014): 428-55.
- . 'The Missionary Movement in African and World History: Mission Sources and Religious Encounter'. *The Historical Journal* 58, nr. 4 (2015): 901-30.
- . 'The Soul of the Luba: W.F.P. Burton, Missionary Ethnography and Belgian Colonial Science'. *History and Anthropology* 19, nr. 4 (2008): 325-51.
- McGreevy, John T. 'Empire: Missionaries, Converts, and Imperialism'. In *Catholicism: A Global History from the French Revolution to Pope Francis*, 135-55. New York: W. W. Norton & Company, 2022.
- . 'Revolution: In France and around the World'. In *Catholicism: A Global History from the French Revolution to Pope Francis*, 3-28. New York: W. W. Norton & Company, 2022.
- Melkebeke, Sven Van. 'Idesbald Goddeeris, Amandine Lauro en Guy Vanthemsche (eds.), Koloniaal Congo: een geschiedenis in vragen'. *BMGN - Low Countries Historical Review* 137 (2022).
- Misonne, Daniel. 'Préhistoire de Maredsous. Un projet de fondation bénédictine dans le Namurois en 1870'. *Revue Bénédictine* 93, nr. 3-4 (1983): 270-92.

- Naranch, Bradley D. 'Impossible Missions? German Economic, Military, and Humanitarian Efforts in Africa (review)'. *Journal of Colonialism and Colonial History* 7, nr. 3 (2006).
- Ndaywel è Nziem, Isidore. *Histoire Du Congo: Des Origines à Nos Jours*. Brussel: Le Cri, 2011.
- . *Histoire du Zaïre: de l'héritage ancien à l'âge contemporain*. Louvain-la-Neuve: Duculot, 1997.
- . *Histoire générale du Congo: de l'héritage ancien à la République Démocratique*. Parijs/Brussel: De Boeck & Larcier - Duculot, 1998.
- . *Nouvelle histoire du Congo: Des origines à la République Démocratique*. Collection Espace sud. Brussel: Le Cri, 2009.
- Northrup, David. 'Church in Search of a State: Catholic Missions in Eastern Zaire, 1879-1930'. *Journal of Church and State* 30, nr. 2 (1988): 309-20.
- Norton, Matthew. 'Narrative Structure and Emotional Mobilization in Humanitarian Representations: The Case of the Congo Reform Movement, 1903–1912'. *Journal of Human Rights* 10, nr. 3 (2011): 311-38.
- Nzongola-Ntalaja, Georges. *The Congo from Leopold to Kabila: A People's History*. London: Zed Books, 2002.
- Oborji, Francis Anekwe. 'Catholic Missiology 1910-2010: Origins and Perspectives'. In *A Century of Catholic Mission: Roman Catholic Missiology 1910 to the Present*, onder redactie van Stephen B. Bevans, 133-54. Regnum Edinburgh Centenary Series 15. Oxford: Regnum Books International, 2013.
- Owzar, Armin. 'Protestantism, Catholicism and Islam in German East Africa'. In *Mission & Science: Missiology Revised/Missologie revisitée, 1850–1940*, onder redactie van Carine Dujardin en Claude Prudhomme, 287-310. Leuven: Leuven University Press, 2015.
- Pavlakis, Dean. 'The Development of British Overseas Humanitarianism and the Congo Reform Campaign'. *Journal of Colonialism and Colonial History* 11, nr. 1 (2010).
- Plas, Michel van der. 'Priester - dichter'. *Trajecta. Tijdschrift voor de geschiedenis van het katholiek leven in de Nederlanden*, nr. 4 (1999): 422-26.
- Prudhomme, Claude. 'Sciences pour la mission, sciences de la mission. Quel rôle pour la papauté?' In *Mission & Science: Missiology Revised/Missologie revisitée, 1850–1940*, onder redactie van Carine Dujardin en Claude Prudhomme, 199-218. Leuven: Leuven University Press, 2015.
- Rohrbacher, Peter. 'Deutsche Missionsinitiativen am Campo Santo Teutonico: Die Missionsbenediktiner in Deutsch-Ostafrika und die Nordischen Missionen'. In *Päpstlichkeit und Patriotismus: der Campo Santo Teutonico: Ort der Deutschen in Rom zwischen Risorgimento und Erstem Weltkrieg (1870-1918)*, onder redactie van Stefan Heid en Karl-Joseph Hummel, 613-43. Römische Quartalschrift für christliche Altertumskunde und Kirchengeschichte. Supplementband 65. Freiburg: Herder, 2018.
- Schalbroeck, Eva. 'Centre Stage and Behind the Scenes with the "Lion of Katanga": Benedictine Jean-Félix de Hemptinne's Congolese Career, 1910–1958'. *Social Sciences and Missions* 32, nr. 1-2 (2019): 105-47.

- Schubert, Michael. 'The "German nation" and the "black Other": social Darwinism and the cultural mission in German colonial discourse'. *Patterns of Prejudice* 45, nr. 5 (2011): 399-416.
- Taylor, Elicia. 'Benevolent Benedictines? Vulnerable Missions and Aboriginal Policy in the Time of A.O. Neville'. *Aboriginal History* 42, nr. 42 (2018): 97-124.
- Tiedemann, Rolf Gerhard, red. *Handbook of Christianity in China. Volume Two: 1800 - Present*. Vol. 2. 2 vols. Handbook of Oriental Studies. Section 4 China: Volume 15/2. Leiden: Brill, 2009.
- Van Reybrouck, David. *Congo. Een geschiedenis*. Amsterdam: De Bezige Bij, 2010.
- Vandenbergh, An. 'Beyond Pierre Charles: The emergence of Belgian missiology refined'. In *Mission & Science: Missiology Revised/Missologie revisitée, 1850–1940*, onder redactie van Carine Dujardin en Claude Prudhomme, 151-69. Leuven: Leuven University Press, 2015.
- Vanthemische, Guy. *Belgium and the Congo, 1885–1980*. Onder redactie van Kate Connelly. Vertaald door Alice Cameron en Stephen Windross. Cambridge: Cambridge University Press, 2012.
- . *Congo: de impact van de kolonie op België*. Tielt: Lannoo, 2008.
- . 'De verhouding tussen de katholieke kerk en de staat in koloniaal Congo (1885-1960)'. In *Een leven van inzet. Liber amicorum Michel Magits*, onder redactie van Dave De Ruyscher, Paul De Hert, en Machteld De Metsenaere, 197-242. Mechelen: Kluwer, 2012.
- . *La Belgique et le Congo, l'impact de la colonie sur la métropole: Nouvelle histoire du Congo, 1885-1980*. Nouv. éd. revue et augmentée. Nouvelle histoire de la Belgique 4. Brussel: Le Cri, 2010.
- Vanthemische, Guy, Amandine Lauro, en Idesbald Goddeeris, red. *Koloniaal Congo: Een geschiedenis in vragen*. Kalmthout: Uitgeverij Polis, 2020.
- Vanysacker, Dries. 'Paradigm Shifts in the Evolution of the Catholic Theology of Mission'. *Encounter: A Journal of Interdisciplinary Reflections of Faith and Life* 8, nr. 1-2 (2017): 16-50.
- . *Vergeten martelaars. Missionarissen in het oog van de Simba-opstand in Congo, 1964-1966*. Leuven: Acco, 2015.
- Vanysacker, Dries, en Anton Milh. 'De dominicaanse missie in Congo: Van kolonisatie naar afrikanisering'. *Tijdschrift voor Theologie* 58, nr. 1 (2018): 23-43.
- Vekemans, Charlotte, en Yves Segers. "'Pénétration pacifique" en agrarische ontwikkeling. Landbouwkolonisatie in Katanga, 1910-1920'. *Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis* 48, nr. 4 (2018): 38-66.
- Verlinden, Peter. *Weg uit Congo: het drama van de kolonialen*. Leuven: Davidsfonds, 2002.
- Vermout, Andreas. 'Kolonisatiestrategieën in Belgisch-Congo: de relatie tussen Giovanni Dellepiane en Aequatoria (1937-1949)'. Onuitgegeven masterproef, UGent, 2018.

- Verschaffel, Tom. 'L. Vandamme, "Reizen in Den Geest". De Boekenwereld van Guido Gezelle'. *BMGN - Low Countries Historical Review* 116, nr. 1 (2001): 95-96.
- Vints, Luc. 'Komt en haalt ons, wij zijn met te velen die hier verlangende staan: de Belgische Katholieke missiebeweging in de negentiende eeuw ten tijde van Gezelle.' In *Reizen in den geest : de boekenwereld van Guido Gezelle*, onder redactie van Ludo Vandamme, 33-47. Brugge: Stad Brugge, 1999.
- Vranckx, Rudi. *De ontdekking van Congo*. Antwerpen: Meulenhoff/Manteau, 2010.
- Whitehead, Ann. 'Continuities and Discontinuities in Political Constructions of the Working Man in Rural Sub-Saharan Africa: The "Lazy Man" in African Agriculture'. *The European Journal of Development Research* 12, nr. 2 (2000): 23-52.
- Wright, Timothy. 'The benedictine life: Decline, growth and innovation'. *International Journal for the Study of the Christian Church* 7, nr. 3 (2007): 179-93.

